

Vipavski glas št. 63

letnik XVII

december 2002

Božična noč

Božična noč, luč repatice
pokojno osvetljuje strehe.
Na mizo dajmo zdaj orehe,
rožiče, smokve in potice.

Prižgimo sveče, koprneče
naj roke sežejo otročje
in si natrgajo v naročje,
kar jim drevesce nudi sreče.

A srca dvignimo v poljane
cvetočih zvezd, ko zlate vrče,
naj v slasti in bolesti krče
pokoja božja kaplja kane.

In komur vrč je že v črepinjah,
naj v školjko sklene gladni dlani
in z malimi naj v veri vdani
koraka v njihovih stopinjah.

Alojz Gradnik

Dragi bralci VG!

Od ljudi, ki nas imajo radi, pričakujemo predvsem nekoliko časa; saj je čas edina stvar na svetu, ki je ni mogoče dobiti za denar. (G. Cesbron)

V dneh praznovanja in pričakovanja naklonimo svojim najbližjim pa tudi osamljenim in zapuščenim nekoliko dragocenega časa. Za trenutek se ustavimo, pogledajmo, kaj smo v letu, ki se izteka, naredili dobrega, kaj nam ni uspelo, kot bi si želeli. Vzponi in padci so del življenja. Vendar ne ustrašimo se, optimistično in vedro pojdemo novemu letu naproti.

Želimo vam vesele in mirne božične praznike ter veliko zdravja in medsebojnega razumevanja v novem 2003.

Uredniški odbor

Naslovnica

Vipavska dolina

Foto: Oton Naglost

Za leto starejši.
Za leto modrejši.
V letu 2003 srečnejši!

Miru in upanja za božične praznike ter zdravja in medsebojnega razumevanja
v novem letu Vam želi

*Boris Ličen,
predsednik KS Vipava*

Seješ misel, žanješ dejanje,
seješ dejanje, žanješ navado,
seješ navado, žanješ značaj,
seješ značaj, žanješ usodo.

(P.Coelho)

Spoštovane občanke, cenjeni občani!

V novem letu vam želim veliko sreče, saj v njen objem sodi vse najboljše –
zdravje, ljubezen, modrost in še kaj, predvsem pa volja, da si za vse to
prizadevamo, saj ravno volja odpira sreči vrata in daje človeku pogum, da
posadi seme, ko spozna, da ne more ustvariti drevesa.

SREČNO 2003!

*Vaš župan
Ivan Princes*

50-letnica MALEGA SEMENIŠČA V VIPAVI

Z zgodovino in usodo Malega semenišča v Vipavi (MSV) so neločljivo povezane tudi druge ustanove, ki so nastale znotraj Malega semenišča ali so izšle iz njega. Tako je zlati jubilej delovanja te ustanove tudi praznik Srednje verske šole v Vipavi (SVŠ), Škofijske gimnazije Vipava (ŠGV) in Dijaškega doma Škofijske gimnazije Vipava.

Malo semenišče v Vipavi je bilo ustanovljeno 25. avgusta 1950. Prvi dve leti se je preurejalo prostore mogočnega vipavskega »novega« župnišča. Malo semenišče prične z delovanjem 6. septembra 1952.

V prvem obdobju do leta 1957 so gojenci samo bivali v semenišču, obiskovali pa nižjo gimnazijo v Vipavi in višjo v Ajdovščini. V tem obdobju je bilo v MSV vpisanih 38 gojencev, od katerih je večina končala šolanje na gimnaziji v Ajdovščini ali v Novi Gorici (po ukinitvi gimnazije v Ajdovščini). Vsi gojenci iz tega obdobja so bili s področja sedanje koprške škofije. Semenišče je bilo od 14. avgusta 1953 do 3. septembra 1955 zaradi vojaške zasedbe zaprto.

V drugem obdobju (1957–1994) deluje znotraj Malega semenišča še Srednja verska šola v Vipavi. Namen te ustanove je bil izobrazba fantov, ki se pripravljajo za duhovniški poklic. Šola ni bila uradno priznana. Od 514 gojencev MSV jih je bilo 509 dijakov SVŠ, pet pa dijakov ajdovske gimnazije (poskus ponovnega obiskovanja obnovljene ajdovske gimnazije - š.l. 1970/71). Ena privatistka je bila samo dijakinja SVŠ. Od teh jih je 336 končalo šolanje na SVŠ z maturo

(zaključnim izpitom), eden pa na ajdovski gimnaziji. Od 514 vpisanih dijakov v MSV jih je bilo 213 s področja sedanje koprške škofije, 236 s področja ljubljanske nadškofije, 53 s področja mariborske škofije, 12 pa je bilo kandidatov redovnih skupnosti. V tem času je vipavsko semenišče upravičeno nosilo ime **Slovensko malo semenišče v Vipavi**.

V tretjem obdobju (1991–2002) deluje ob Malem semenišču Škofijska gimnazija Vipava, od 1994 pa tudi Dijaški dom ŠGV. V tem obdobju je bilo na ŠGV vpisanih 464 dijakov, od katerih je bilo 27 gojencev MSV. Približno 97% dijakov je s področja koprške škofije, ostali pa so s področja ljubljanske nadškofije.

V 50. letih je bilo vseh gojencev Malega semenišča v Vipavi 571. Šolanje jih je končalo 376. Od teh jih je 229 postalo **duhovnikov**.

Skozi vse tri ustanove (MSV, SVŠ in ŠGV) je šlo v 50 letih skupaj 1010 gojencev/dijakov.

Blagoslovitev dijaškega doma ŠGV

Praznovanju 50-letnice Malega semenišča se je pridružil tudi blagoslov obnovljenih prostorov Malega semenišča za potrebe dijaškega doma Škofijske gimnazije Vipava. Potek gradnje je ob blagoslovitvi osvetlil vodja dijaškega doma g. Stanko Fajdiga.

O preureditvi prostorov Malega semenišča se je razmišljalo že od ustanovitve Škofijske gimnazije. Najprej so bile izdelane idejne zasnove za skupno šolo in dijaški dom na tej naši lokaciji: dijaški dom naj bi bil v starih stavbah, šola pa naj bi zgradili ob njih na mestu, kjer stojita danes kuhinja in parkirišče.

Zaradi prostorske utesnjenosti in ponudbe primernejše lokacije za šolo se je škofija odločila za novogradnjo gimnazije in za preureditev prostorov malega semenišča za potrebe dijaškega doma.

Pred petimi leti - poleti in jeseni leta 1997 - smo pripravljali projektno nalogo in izvedli razpis za idejne načrte, naslednje leto izbrali projektanta - takratno projektantsko podjetje Proart (sedaj Arhikon) iz Ajdovščine, ki je v letu dni pripravilo načrte za izvedbo. Leta 1999 smo izvedli razpis za izvajalca gradnje in 29. novembra 1999 podpisali pogodbo z gradbenim podjetjem Primorje iz Ajdovščine, ki je prenovo izvršilo v dveh fazah: najprej so do septembra 2000 pripravili kuhinjo in prenovili »novi farovž«, naslednje leto pa še

»stari farovž«, srednji del in okolico. Dela so dokončali v začetku prejšnjega šolskega leta - v septembru 2001. Organizacijsko je bila prenova zahtevna naloga, saj je bilo treba v času prenove gojencem dijaškega doma zagotoviti nemoteno bivanje.

Tudi gradbena dela sama so bila zahtevna in obsežna: stari zidovi so skrivali nemalo ugank in pasti, zemeljska dela so bila zaradi skalnatega pobočja zamudna in trda, v mlajši stavbi je bilo treba odstraniti vse - še lesene - plošče in jih zamenjati z novimi armiranobetonskimi; potrebno je bilo utrditi in povezati stene, na novo zgraditi vse prostore in vso instalacijo, utrditi obstoječe triramno konzolno stopnišče, izkopati temelje in na novo prizidati kuhinjo in plinsko postajo, porušiti prejšnji srednji del ob povezovalnem hodniku in ga ponovno pozidati, preurediti prostore starejše stavbe.

Na novo je bilo treba urediti vso kanalizacijo, na novo se je bilo treba priključiti na vodovodno, električno, telefonsko in plinsko omrežje. Urediti je bilo treba okolico. Po dveh letih prizadevnega dela, polnega iznajdljivosti, ustvarjalnosti in prilagajanj, je pred nami estetsko usklajen in funkcionalno uporaben objekt, ki je lahko v ponos vsem, ki so ga načrtovali in gradili, pa tudi nam, ki v njem prebivamo.

V obeh stavbah - prva je dekliška in druga fantovska - imamo 35 preprostih, vendar udobnih dvo- in triposteljnih sob za dijake ter tri za vzgojitelje. Vsaka od njih ima svoje sanitarije. V vsaki stavbi sta po dve učni sobi za skupinsko učenje, v srednjem delu pa družabni prostori in prostorsko lepa kapela s približno 90 do 100 sedeži. Za telesne potrebe zadostuje sodobno opremljena kuhinja s spremljevalnimi prostori in prijetna jedilnica, za zdravo preživljanje prostega časa in rekreacijo pa asfaltirano košarkarsko in odbojkarstvo igrišče ter balinišče in ploščad za domom.

Pozabili nismo niti na invalide, saj smo dvigala razporedili tako, da lahko invalidi pridejo v vsak prostor. Zanje pa smo v vsaki stavbi priredili po eno sobo.

Pri prenovi semenišča za potrebe dijaškega doma smo v sodelovanju z občino Vipava zavestno prispevali tudi k izboljšanju podobe vipavskega Hriba in infrastrukturni urejenosti širšega predela - zlasti celotne Grabrijanove ulice: uredilo se je odvodnjavanje in celotna kanalizacija

Hriba, ki gravitira na omenjeno ulico, uredila se je nova vodovodna instalacija in s tem tudi požarno-varnostna situacija tega predela Vipave, vgradila se je plinska in telefonska napeljava in položila nova asfaltna masa.

Dela so bila zahtevna in naporna. Hvala Bogu, da so vsa minila varno in brez nesreče.

Ko danes blagoslovljamo prenovljene prostore, se iz srca in posebej spoštljivo zahvaljujem najprej vsem sosedom, ki so pol leta od jutra do večera nadvse potrpežljivo in z nadpovprečno mero naklonjenosti poslušali oglušujoč zvok "pikamerja", ki je razbijal skalo, in se skoraj dve leti umikali težkim tovarnjakom in blatu. Iskrena hvala predvsem najbližjim sosedom - gospodu Danilu in gospe Tatjani Naglost ter njuni družini.

Prisrčna zahvala vsem radodarnim dobrotnikom, ki so in ste prispevali svoje darove in jih še prispevate, vam duhovnikom, ki v svojih župnijah nosite odgovornost in težo zbiranja sredstev in vsem duhovnim dobrotnikom, ki ste in še vedno podpirate ustanovo s svojo žrtvijo in molitvijo. Bog vam povrne vse dobro z

Proslava ob 50-letnici Malega semenišča v Vipavi

večnimi darovi in osebnim zadovoljstvom.

Hvala prizadevnim delavcem, ki so prenašali vročino in mraz, okušali vipavsko burjo in večkrat vztrajali tudi v dežju. Hvala vsem, ki ste prenovno načrtovali in vodili. Po zasluzi prav vsakega izmed vas se danes lahko veselimo. Tudi z vašo pomočjo lahko te stavbe postajajo res pravi dom za generacije mladih. Hvala vsem in prav vsakemu posebej.

Na slavnostni proslavi je zgodovino in pomen Malega semenišča predstavil gospod prelat msgr. Franc Kralj.

Spoštovani gospod škof Metod, spoštovani gospodje škofje, dragi prijatelji Malega semenišča in Škofijske gimnazije z Dijaškim domom v Vipavi!

Splet okoliščin je hotel, da vam govorim ob zlatem jubileju našega Malega semenišča. Kakor sem vesel, da vidim pred sabo toliko znanih in dragih obrazov, hkrati priznavam, da sem se le težko odločil za to dejanje. Zaslužni možje v pripravljalnem odboru za

to proslavo - da uporabim slog slavnega vipavskega polihistorja, predvsem pa šembijskega fajmoštra Matija Vertovca - »so želeli mene vam nakloniti, me niso miru dali, de so me nagovarjali no do živega napletali; za moje persi no glas, tako so rekli, če se ta

slavnostna andoht; za moje rame pritiče se ta butara; de, ker ga ni družiga, ki bi toliko podatkov zbral, bo moje paberkovano vedenje na hvalo prišlo; znano vam je tudi, de, če mož besedo da, ne gre več vmikati se.« In sem se vdal.

V nemajhno pomoč mi je bila zavest, da sem bil priča teh dogodkov takorekoč od začetka. Razumljivo je, da je marsikaj osebno obarvano, a, upam, ne na škodo objektivnosti poročanja.

Zdelo se mi je koristno, vse od začetka poizvedeti in vse po vrsti popisati ter urediti poročilo o dogodkih, ki so se odvijali pred 50 leti. Sad tega raziskovalnega dela je Gradivo za kroniko Malega semenišča v Vipavi, ki je deloma objavljeno v jubilejnem zborniku. V naslednjem povzemam nekaj dognanj iz prvega desetletja naše ustanove.

Skrb za vzgojo in izobraževanje duhovniškega naraščaja je bila v Cerkvi stalno navzoča. O tem, kako je bilo na Primorskem v preteklosti, poročam na drugem mestu v pravkar izišlem zborniku.

Ko je bilo Slovensko Primorje po sklepu pariške mirovne konference jeseni 1947 priključeno k Sloveniji v takratni Jugoslaviji, je Sveti sedež poskrbel za novo cerkveno upravo jugoslovanskih delov goriške in tržaško-koprske škofije. Prvi upravitelj novo nastale apostolske administrature dr. Franc Močnik je najprej poskrbel za šolanje primorskih bogoslovcev v Ljubljani. Obenem si je prizadeval za odprtje malega semenišča v samostanu šolskih sester z gospodinjsko šolo v Tomaju na Krasu.

V ta namen se je kmalu po nastopu službe pisno obrnil na Ministrstvo za notranje zadeve pri vladi LRS in prosil za ustrezno dovoljenje poudarjajoč, da »primorski Slovenci gledamo z zaupanjem na vodilne kroge LRS in smo prepričani, da nam mati domovina, na katero smo čakali dolga leta, ne bo odrekla upravičenih želja in prošenj.« Na svoj dopis je prejel aroganten odgovor, ki je deloval kot hladna prha: »Na Ministrstvo za notranje zadeve je prispelo iz Solkana pismo, poslano od neke apostolske administrature za Goriško. Ker tukajšnjemu ministrstvu obstoj te cerkvene ustanove ni poznan, vam dopis vračamo. Smrt fašizmu, svoboda narodu!« Revolucionarni režim je menil, da človek, ki so ga imeli za »hlapca fašističnega nadškofa Margottija«, ne zasluži boljšega odgovora.

Ignoriranje je bilo ena od preizkušenih metod za poniževanje Cerkve. Besedam so kmalu sledila dejanja: 12. oktobra 1947 je prišlo v Solkanu do tkz. »ljudske vstaje«, ko je drhal pobalinov zgrabila dr. Močnika in ga med pitjem, psovanjem in klofutanjem porivala do državne meje in ga z močno brco porinila čez bodečo žico na italijansko stran. Samostansko poslopje v Tomaju je bilo sočasno zaplenjeno in nacionalizirano.

Po polletnem premoru je bil aprila 1948 imenovan nov apostolski upravitelj in sicer dr. Mihael Toroš.

Smemo reči, da je bila tudi njegova prvenstvena skrb malo semenišče. Takoj je poiskal »modrega sveta in dragocene pomoči« pri znanem narodnem delavcu, duhovniku Virgilu Ščeku. To pot so računali na kapucinski samostan v vipavskem Svetem Križu, kjer je že za časa italijanske zasedbe delovalo kapucinsko malo semenišče. Žal je Ščekovo posredovanje zaradi njegove nepričakovane smrti spodletelo.

Rodoljubna čustva že v času fašizma preizkušenega in prekaljenega dr. Toroša so se slovenski komunistični vladavini zdela dovolj primerna, da ga pritegnejo na svojo stran in tako vnesejo zmedo v jugoslovansko škofovsko konferenco. Tudi sicer je slovenska partija budno spremljala cerkveno dogajanje na Primorskem in uporabljala taktiko korenčka in palice. Občasne domoljubne izjave apostolskega upravitelja v prid »ljudski oblasti«, priznanje odbora duhovnikov-članov OF, kasnejšega CMD slovenskih katoliških duhovnikov, njegov vstop v vrste CMD, ipd., je primerno nagradila. Priznala je goriško cerkveno ustanovo in dr. Toroša za administratorja, mu adaptirala del frančiškanskega samostana na Kostanjevici pri Gorici za bivanje in uradovanje, seveda s skritimi prisluškovalnimi napravami za vsak slučaj in za vse slučaje, dopustila izhajanje verskega lista »Družina« in načelno pristala na ustanovitev malega semenišča. Sladki korenčki, s katerimi se je pred nezaželenim ljubljanskim škofom msgr. Vovkom ponašal tedanji notranji minister Boris Kraigher: »Dr. Torošu bomo izdali uredbo za malo semenišče, Vam pa ne moremo dati nič!« No, palico so ohranili za poznejši čas.

Merodajni krogi so priprave pospremili s primerno propagando. Avgusta 1949 je vodja Iniciativnega odbora porajajočega se CMD-ja na zborovanju v Ajdovščini zagotavljal: »Akcija za ustanovitev Malega semenišča je rešena. Dekret za semenišče je izdan. Malo semenišče bo v Vipavskem Križu, profesorji dobe plačo in samostan se primerno adaptira, k čemur pripomore tudi vlada.« Kasneje se je izkazalo, da je šlo za značilno sejanje megle. Ker iz te moke ni bilo kruha, je neumorni dr. Toroš upal, da se bo dalo kaj več iztržiti v frančiškanskem samostanu na Kostanjevici, kjer je v 19. stoletju uspešno delovala frančiškanska filozofsko-teološka visoka šola. Politična oblast ni dala pristanka, češ, da je državna meja preblizu. Odpirala se je možnost adaptacije nekdanje bolnice usmiljenih bratov na Stari gori v goriški Rožni dolini. Tudi temu je notranja uprava odločno nasprotovala, menda zaradi bližine državne meje.

Iskanje se je nadaljevalo v notranjosti dežele. S potrebnim pristankom je bilo končno izbrano mogočno vipavsko župnišče nad izvirom reke Vipave. V svoj dnevnik je vipavski dekan Ignacij Breitenberger zapisal zgodovinski stavek: »Na pustni torek (to je 26. februarja 1950) prepustil župnišče dr. Torošu za Slovensko malo semenišče.«

Kakor hitro je bilo doseženo soglasje za lokacijo cerkvenega zavoda, je apostolski upravitelj 25. avgusta 1950 izdal odlok o ustanovitvi Slovenskega malega semenišča z notranjo šolo v Vipavi in najavil, da bo začelo delovati že naslednje šolsko leto 1950-1951. Kmalu nato, to je 10. oktobra 1950, je tudi Ministrstvo za prosveto s podpisom ministra Ivana Regenta izdalo dovoljenje za odprtje gimnazije kot verske šole za pripravo duhovniškega naraščaja v Vipavi. Učno in ostalo osebje sprejema v službo ap. upravitelj za Goriško. Šola bo pod splošnim državnim nadzorstvom. Kasneje se je pokazalo, da je bilo splošno nadzorstvo že od vsega začetka podkrepjeno s prisluškovalnimi napravami. Napoved o skorajšnjem začetku delovanja semenišča je bila v vsakem pogledu preuranjena. Župnik-dekan je potreboval novo stanovanje, potrebno je bilo preurediti stavbo za zavodske potrebe, dodelati šolski program, poskrbeti za učne in vzgojne moči in še kaj. Tako se je pričelo dvoletno pripravljalno obdobje. Prepotrebna finančna sredstva za začetek in nadaljevanje del je obljubila Verska komisija pri vladi LRS, ki je v ustreznih dokumentih nastopala kot investitor. Pod kakšnimi pogoji, je vedel le dr. Toroš, ki pa je o vsem previdno molčal. Vladni organi so nemudoma mobilizirali Oblastveno gradbeno podjetje Soča-Nova Gorica in glavnega projektanta gradbenega tehnika Ivana Krajgerja. Projektant Krajger je upošteval želje naročnika in pripravil celovit idejni osnutek tako za župniške, kakor za semeniške potrebe, ki pa ni bil nikoli v celoti uresničen. Dela so se pričela avgusta 1950 z občasnim nadzorstvom neučakanega dr. Toroša. Na pomlad 1952 je bila zasilno končana prva etapa adaptacije, žal samo v tkv. novem farovžu. Ap. upravitelju se je za začetek zdelo dovolj. Sklical je goriške dekane na Kostanjevico in jim sporočil skorajšnji začetek delovanja Malega semenišča ter predstavil semeniške predstojnike: ravnatelj bo vipavski dekan Ignacij Breitenberger, prefekt in spiritual duhovnik Štefan Gnjezda, ekonom pa član križniškega reda p. Jože Šavora, gospodinjstvo bodo vodile sestre de Notre Dame. Napovedal je kvatrne nabirke za semenišče, tajnik Verske komisije pa je obljubljal državno subvencijo. Vznese dr. Toroš je provincalki notredamk s. Metodiji Zupančič ta čas izpovedal: «Da sem dobil dovoljenje za izdajo verskega časopisa je pol čudeža, da sem dobil dovoljenje za versko šolo, je pravi čudež.» Končno je 4. avgusta 1952 izšel toliko pričakovani administratorjev razglas: z novim šolskim letom 1952-1953 se v Vipavi odpre Slovensko malo semenišče, v katerem bo prostora za 50 gojencev. Za adaptacije je ljudska oblast prispevala 7.000.000 din. Semenišče bo delovalo kot dijaški dom in dijaki bodo obiskovali nižjo gimnazijo v Vipavi ter višjo gimnazijo v Ajdovščini z dodatnim poukom verouka in latinščine v semenišču. Kocka je torej padla in v soboto, 6. septembra 1952 je semenišče sprejelo prve gojence, 19 po številu. S

klicanjem Svetega Duha in rektorjevim nagovorom: »Ne boj se, mala čreda« je skupnost dijakov in vzgojiteljev stopila naproti novim izzivom. V tem času pa so se že pojavila prva trenja med dr. Torošem in politično oblastjo. Po začetnih medenih letih je ap. upravitelj postopno odpiral oči. Že poleti 1950 je Apostolski Sedež v posebnem pismu pozval dr. Toroša, naj ne bo kamen spotike in povod za razdvajanje v katoliških vrstah v boju proti silam zla. Sektaško ravnanje z duhovniki je septembra 1951 administratorja spodbudilo, da je izdal drastično sankcijo o izobčenju vseh, ki bi duhovnike ovirali pri poučevanju verouka. Dekana Breitenbergerja je ob prebiranju okrožnice kar fizično zbolelo, zbal se je reakcije oblasti zoper Malo semenišče, zato je rotil k mirnejšim tonom. Vesti, da bo semenišče komunistično, so temperamentnega dr. Toroša razgrele do te mere, da je dekanom na juljski konferenci na Kapeli 1952 grmel: «Ali bo semenišče po cerkvenih zakonih, ali pa ga ne bo!» Svoj politični obrat je popoprjal na jesenskem zasedanju jugoslovanske škofovske konference 1952, ko je kot glavni pravni referent utemeljil škofovski odlok o prepovedi vstopanja duhovnikov v združenja, ki jih episkopat ni odobril (non licet!). Iz dokumentov zremo tudi, da ga je partijska oblast sicer imela za »koristnega sopotnika«, da ga je pa na tajnih partijskih sestankih obravnavala kot »našega idejnega sovražnika in da ga je kot takega prikazati med masami.« Kakorkoli gledamo na njegovo »druženje« s takratno oblastjo, kaže vendarle priznati, da ga je pri tem vodila skrb za dobrobit Cerkve na Primorskem. Glede semenišča je ostajal neomajno zvest svoji nameri: «Sprejemal bom le izbrane fante, od katerih bomo lahko z moralno gotovostjo pričakovali, da postanejo nekoč dobri duhovniki, duhovniki po Presvetem Srcu Jezusovem«. V svoji duhovni oporoki je pred smrtjo zapisal: «Skrb za duhovniški naraščaj sem veskozi smatral za svojo poglavitno dolžnost. Zato sem storil vse, da bi bilo v Vipavi odprto Malo semenišče.» Zaradi njegovega ostrega nastopa proti pristranski državni zakonodaji glede Cerkve, mu je bilo preko UDBE sporočeno, da se pripravlja ukinitve zavoda. V svojem značilnem slogu se je postavil: «Se ne vdam!» Najprej so zagrozili z odvzemom osrednjega nadstropja v semenišču in privili davčni vijak na kvatrne nabirke za semenišče. Dr. Toroš je medtem izstopil iz CMD-ja in naznanil, da se je duhovniško društvo samo obsodilo, ker ne spoštuje predpisov ZCP. Državna oblast je vrnila udarec in preklicala dovoljenje, da semenišče deluje kot dijaški dom. Oborožen s pravnim znanjem (pacta sunt servanda - medsebojni dogovori se morajo spoštovati!) se je apostolski upravitelj pritožil pri državnem tožilcu, obenem je v osnutku pripravil odlok o ustanovitvi Srednje verske šole v slučaju, da bi državna oblast vztrajala pri svoji nameri.

Drugo šolsko leto 1953-1954 se je navzlic grozečim oblakom pričelo dokaj obetavno. Število gojencev se je od 19 povečalo na 32. Toda že teden dni po začetku pouka je prosvetna oblast izdala ukaz, da morajo v 48 urah zapustiti semenišče vsi gojenci, ki niso dokončali obveznega osemletnega šolanja. Čez noč je bilo odpuščenih 22 gojencev. Ostalo jih je le 10. Po enem letu službovanja je prefekt Štefan Gnjezda iz osebnih razlogov prosil za razrešitev. Ustreženo mu je bilo. Skromno zapuščino desetih je prve dni oktobra 1953 prevzel novoimenovani prefekt Franc Kralj s telegrafskim dekretom kar na dopisnici: «S tem odlokom Vas imenujem za prefekta v Slovenskem malem semenišču v Vipavi. Svojo službo nastopite čimprej. Na velevažnem mestu obilo božjega blagoslova. Dr. Mihael Toroš.» Tako, brez velike retorike na eni strani in brez potrebnih izkušenj začetniškega duhovnika na drugi strani.

Med tem je plaz novih dogodkov pokopal vse upe za preživetje. Oktobra 1953 je prišlo do mednarodne krize zaradi tržaškega vprašanja. Rožljanje z orožjem je tedaj oblasti prišlo prav in je z izgovorom višjih interesov zaukazala vojaško zasedbo semeniškega poslopja. Poveljstvo JLA je to pot dalo na razpolago le 24 ur. Vsi protesti so bili zaman. Sredi oktobra so tako preostali semeniščniki odšli večinoma na svoje domove, sestre notredamke na Strugo, prefekt Kralj v dušnopastirstvo, dekan in rektor Breitenberger pa je bil vržen na cesto in prepuščen gostoljubju sočutnih faranov. Da je bila mera polna, se je prisilna selitev vršila v dežju. Videz legalnosti je civilna oblast ohranila tako, da je sicer izdala odlok o izpraznitvi zavoda, vendar ga je dekan prejel šele dva dni po izvršenem dejstvu. Ironija je hotela, da se je vojaška komanda zadržala v semeniški stavbi le 12 dni, nato se je umaknila, a na njeno mesto so prišle vojaške družine.

»Ali se je splačalo za tako kratek čas ukiniti semenišče in župnika postaviti na cesto?«, se je spraševal dekan Breitenberger. Seveda se je splačalo, kako bi sicer partijska oblast s spretno režirano igro zavajanja, dobrikanja, groženj in pritiskov odlagala ponovno odprtje zavoda kar za dve šolski leti.

Razdraženi dr. Toroš je bil v teh mesecih zaposlen tudi z razčiščevanjem nekaterih vprašanj v zvezi s CMD-jem. Razburjalo ga je posebej spoznanje, da mu cenzurirajo dopisovanje s Svetim sedežem. Na listku papirja je ohranjen stavek: «Katera prokleta roka je rimsko pismo prestregla?» Zato je rade volje prepuščal del iniciative glede semenišča patriotično zavednemu, lojalnemu in za sodelovanje pripravljenemu rektorju Breitenbergerju. Oblast je poskušala izigrati dr. Toroša preko CMD-ja. Na seji duhovniškega društva je bilo povedano: «Ne na željo dr. Toroša, ampak na željo Breitenbergerja in CMD bo semenišče v Vipavi zopet otvorjeno.» Dekan Breitenberger pa je le bil toliko priseben, da se je postavil: «Brez administratorja? Jaz

nikoli!» O zakulisnem spletkarjenju obveščeni dr. Toroš je odločno posvaril: «CMD nima pri semenišču nič. Glej Zakonik cerkvenega prava!» Ne glede na to pa je pritiskal na ubogljivega dekana, naj posreduje pri merodajnih organih, da bi bilo semenišče vrnjeno. Tudi sam je deloval po svojih zvezah, a se hkrati zavedal, da bije boj z mlino na veter. V trenutku nemoči je svojemu zvestemu sobojevniku Breitenbergerju izpovedal: «Za norca nas imajo!» Po mučnih, dobro leto trajajočih pogajanjih je oktobra 1954 vendarle prišlo do sporazuma: izšel je odlok o izpraznitvi semeniške stavbe in njeni ponovni vrnitvi cerkvenim potrebam.

Vojaška oblast se je glede odškodovanja vedla značilno balkansko: «Lako ćemo mi!» In ni storila nič. Zato je bil dr. Toroš kategoričen: «Kdor je škodo v semenišču v Vipavi povzročil, ta mora plačati popravila. In če ne bo hotel plačati zlepa, ga izročimo pristojnemu sodišču v roke!» V pravni državi bi grožnja imela določeno težo, v našem slučaju pa je bila brezpredmetna: nikoli ni JLA plačala povzročene škode. Stroške je nosilo semenišče.

Na pomlad, aprila 1955 je dr. Toroš najavil veselo vest: «S šolskim letom 1955-1956 se otvori Malo semenišče v Vipavi.» Postopoma je stavba ponovno oživel: najprej se je vselil dekan in rektor Breitenberger, sledile so mu sestre notredamke in nato prefekt Kralj. Prefektove pomisleke, da utegnejo nastopiti določene težave, ker pri oblasteh ni bil najbolje zapisan, je dr. Toroš razpršil z izjavo, da pri izbiri semeniških predstojnikov odloča on in pribil: «Naj računajo z menoj!» Kot zanimivost bodi povedano, da je rektor in ekonom Breitenberger mlajšemu sodelavcu ponudil pri kosilu liter vina, pri večerji pa pol litra, če bo zadostovalo.

Prve dni septembra 1955 se je v semenišču zbralo 13 gojencev, 9 starih in 4 novi, skromno število za začetek. Ohranjen je bil značaj dijaškega doma z obiskovanjem državnih šol. Dveletna nasilna ukinitelj zavoda in negotovost glede njegove prihodnosti sta storili svoje. Zavod je potreboval zagonski čas. Kakor je ustanovitelj dr. Toroš znal grmeti ob njemu neljubih dogodkih, tako se je do solz raznežil ob stvari, ki mu je bila pri srcu. Ponovno odprtje Malega semenišča je bil dogodek, ki ga je ganil.

Hišni red, ki mu je botroval tudi sam ustanovitelj, je odražal močan vpliv romanskih dežel, v katerih je bilo malo semenišče miniatura bogoslovnega semenišča, strogo namenjeno pripravi duhovniškega naraščaja. Ta naravnost je bila v letih odprtega šolanja uravnotežena, kasneje je z ustanovitvijo interne šole prihajalo obdobje do določenih napetosti v vrstah dijakov. Šele po drugem Vatikanskem koncilu se je pričelo z iskanjem novih, časom primernih prijemov, pri katerih bi prišla bolj do izraza osebna svobodna odločitev. Ne glede na to se je v partijskih krogih

ugotavljalo, da »ima semenišče velik vpliv pri ljudstvu in da kaže mladino načrtno odtegovati od nezaželenih vplivov.« V trajen spomin nanovo oživiljenega zavoda 1955 še danes priča ena in druga rastoča cipresa od 13, namensko vsajenih od tedanjih gojencev na semeniških terasah.

Zdelo se je, da so najhujše težave mimo. V šolskem letu 1956-1957 se je število gojencev dvignilo na 19. Na javnih šolah so bili semeniščniki kar lepo sprejeti in so se dokaj uspešno šolali, tudi zato, ker je nad njimi visela Toroševa grožnja: »Repetentov ne bom trpel v semenišču!« Na drugi strani jih je budno spremljala tudi Partija. Tako je bilo npr. na partijski konferenci v Ajdovščini aprila 1957 ugotovljeno: »Na naši gimnaziji je močan element semenišče iz Vipave, kateri pa ne pride močno do izraza radi močne mladinske organizacije. Profesorji komunisti se zavzemajo, da bi preprečili vpliv posameznikov. Gimnazijska mladina proučuje probleme semeniščnikov.« In res jih je. O tem priča tudi incident, v katerega je bil vpleten prefekt Kralj, ki je gojencem odsvetoval ogled tendencioznega filma o Janu Husu. »Gimnazijski mladinci« so ga zatožili, da ovira osebno svobodo in je bil obsojen na 15-dnevni zapor oziroma plačilo kazni. Na izrečeno kazen se je pravnik dr. Toroš odzval: »Kar zadeva kazni prefektu Kralju - Zakonik cerkvenega prava predpisuje, da ima Cerkev lastno in izključno pravico vzgajati tiste, ki se žele posvetiti cerkvenim službam. Ustava FLRJ določa, da so verske skupnosti svobodne v svojih verskih stvareh. Ona obsodba je prekršitev 25.čl. 3. odstavek Ustave FLRJ. Naj se vložijo pritožbe.« Pritožba je bila zavrnjena kot neosnovana in plačana je bila kazen.

Med tem so oblastveni mlini pripravili novo presenečenje. Proti koncu šolskega leta 1956-1957 je izšel odlok o ukinitvi višje gimnazije v Ajdovščini. Govorilo se je, da je prav priliv semeniških gojencev botroval omenjenemu ukrepu. Z značilno ironijo je agent UDBE nabodel dr. Toroša: »Ali boste sedaj preselili semenišče v Novo Gorico?« Dr. Toroš je mislil svoje - in ukrepal z odlokom: »Ker je OLO Gorica sprejel odločbo o ukinitvi višje gimnazije v Ajdovščini, s tem odlokom ustanovimo na podlagi Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Malem semenišču v Vipavi Srednjo versko šolo za pripravljanje duhovnikov.« Določil je predmetnik, imenoval šolskega ravnatelja dekana Breitenbergerja, predavateljke za posamezne predmete kar iz vrst krajevne duhovščine in odredil, da se v šolskem letu 1957-1958 odpre prvi razred omenjene šole. Prav nič ga ni motilo, da novoimenovani učitelji niso imeli ustrezne strokovne kvalifikacije: kjer je volja, tam je moč. - Tako je nastalo prvo povojno popolno malo semenišče v Sloveniji, šele kasneje so se pridružili drugi podobni zavodi.

Nova stvarnost je bila vse prej kot rožnata. Kmalu se je zvedelo, da dijakom Srednjih verskih šol ne

pripadajo določene pravice, ki jih uživajo drugi šolarji, npr. pravica javnosti njihovih spričeval, socialno in zdravstveno zavarovanje, šolske objave za potovanje, otroške doklade, odložitve služenja vojaščine, ipd. V zaupanju na Božjo pomoč so zaorali v trdo ledino in se prebili skozi začetne težave ter pripeljali do konca prvo šolsko leto 1957-1958. Pridobljene izkušnje so pokazale, da so tudi na interni šoli še kako potrebni kvalificirani učni kadri. Mlajši učitelji na šoli so se tedaj vpisali na ljubljanske fakultete in doštudirali ob delu ter se usposobili. Leta 1958 je bil imenovan nov šolski ravnatelj, duhovnik-slavist dr. Anton Požar. Z njegovim prihodom in s kasnejšim nastopom rektorja Brunoslava Podobnika se je semenišče širilo in se odprlo potrebam Cerkev na Slovenskem, od Primorske preko Maribora do Ljubljane, postalo je res slovensko. Nadaljnji razplet dogodkov presega zastavljeni okvir. Zgodbo o nastanku in razvoju Malega semenišča s Srednjo versko šolo v Vipavi v prvem desetletju kaže vendarle dopolniti s podatkom, da je z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 ustanova prerasla v ŠGV z vključenim dijaškim domom leta 1994. - Zavod, ki je v svoji 50.letni zgodovini dal Cerkvi nad 200 duhovnikov in vrsto častivrednih laikov, je več kot opravičil svoj prvotni namen.

Postavlja se vprašanje njegovega poslanstva v prihodnosti. Cerkev se nedvomno zaveda pomena krščanske vzgoje. Katoliška šola kot možnost dialoga med Cerkvijo in človeško družbo ohranja tudi v današnjih razmerah izreden pomen; od tega imata obe korist. Ko si katoliška šola prizadeva za kulturne smotre in za pravilno izobrazbo mladine ne manj kot druge šole, se mora vendar zavzemati za nekaj več. Zanj naj bo značilno, da v šolski skupnosti ustvari ozračje, ki ga oživlja evangeljski duh svobode in ljubezni in tako mladim pomaga, da rastejo kot nova stvar. Oblikovanje umske sposobnosti naj mladim vceplja sposobnost pravilnega presojanja, kritične distance, jim pomaga ceniti kulturno dediščino, ki so jo ustvarili prejšnji rodovi, goji čut za vrednote, ustvarja prijateljske odnose, pospešuje medsebojno razumevanje, pripravlja za poklicno delo in je seveda še kako odprta tudi za duhovne poklice.

Kako se je na sodobne izzive odzvala Cerkev na Slovenskem?

Iz skromnih verskih šol so po osamosvojitvi in demokratizaciji zrastle štiri katoliške gimnazije, nekaj cerkvenih vrtcev in vzgojnih domov z omejitvami, ki jih prinašajo koncesije. Vsekakor obetavno znamenje, toda daleč od pričakovanj, saj je znano, da je v trenutnih razmerah Cerkvi prepuščeno malo maneverskega prostora. Zato je toliko bolj odločilna kakovost vzgoje, odnos med učitelji in učenci, vzdušje, pristop, pričevanje teh ustanov. V tem je njihova moč. Z vsem spoštovanjem in priznanjem dosedanjih naporov za vzpostavitev pravičnejšega reda na šolskem

področju, bo vendar morala Cerkev na Slovenskem povedati nekaj več. Priporočilo Plenarnega zbora, naj »katoliške šole gradijo svojo podobo in identiteto na evangelijskih vrednotah in svoji stoletni izobraževalni izkušnji« (Sklepni dokument PZCS, str. 148) je presplošno, da bi moglo zadovoljiti pričakovanja naših vernih šolnikov in vzgojiteljev na eni strani, obenem pa moglo priti naproti potrebam slovenske družbe. Upati smemo na boljše čase.

Naj za sklep posredujem osebno doživetje kot voščilo naši dragi ustanovi.

Bilo je leta Gospodovega 2002, na praznik Karmelske Matere božje, 16. julija. V poznih popoldanskih urah se je moj pogled iz župnijskega doma na Slapu nekam

samodejno zazrl proti vipavskemu semenišču. Obstal sem kakor vkopan. Iz izvira reke Vipave Pod farovžem se je naravnost skozi sredino semeniške zgradbe vzpenjal veličasten lok mavrice, na oko podoben smaragdu. Živopisana mavrica je blestela v veličastnih oblakih in se izgubljala v prostrane nebesne višave. Redkokdaj je človeku dano videti podoben sijaj. V hipu me je prešinila misel, ki je bila tako domača starozaveznim pravičnikom: «To je znamenje zaveze, ki jo Bog sklepa med seboj in nami za vse prihodnje rodove.»

Sanje? Znamenje z neba? Božja obljuba?

Bog daj!

Amen.

Ob priliki praznovanja 50-letnice Malega semenišča je Slovenska škofovska konferenca podelila odličje sv. Cirila in Metoda **gospodu prelatu Francu Kralju** za 50-letno vodstveno, izobraževalno, vzgojno, arhivarsko in kulturno delo v Malem semenišču in na Škofijski gimnaziji Vipava, Škofija Koper pa je podelila odličje Sv. Jožefa Delavca **Malemu semenišču** za 50-letno vzgojno, duhovno, izobraževalno in kulturno delovanje v blagor Cerkve in slovenskega naroda, ter priznanja **msgr. Vinku Lapajnetu** za prizadevno delo pri pripravi in gradnji Škofijske gimnazije Vipava, prenovi Malega semenišča ter za dolgoletno modro in požrtvovalno vodenje teh ustanov, **msgr. Renatu Podbersiču** za večletno vodstveno, izobraževalno in vzgojno delo v Malem semenišču v Vipavi, **msgr. Janezu Zupetu** za 30-letno vztrajno delo v Škofiji Koper na vzgojnem, izobraževalnem in kulturnem področju, **Pavlu Spornu** za 28-letno požrtvovalno delo v Malem semenišču in Škofijski gimnaziji Vipava na vzgojnem in izobraževalnem področju, **msgr. Francu Pivku** za 26-letno požrtvovalno delo v Malem semenišču in Škofijski gimnaziji Vipava na vzgojnem in izobraževalnem področju, **Stanku Fajdigi** za prizadevno delo pri gradnji Škofijske gimnazije Vipava, prenovi Malega semenišča in pri vzgoji ter izobraževanju, **Branku Hlači** za zvesto delo pri gradnji Škofijske gimnazije Vipava in pri prenovi Malega semenišča, **Kongregaciji šolskih sester de Notre Dame** za 40-letno potrpežljivo in veselo služenje ter pričevanje v Malem semenišču v Vipavi, **Primorju, d. d.** za dolgoletno sodelovanje pri gradnji cerkvenih objektov v Škofiji Koper ter za kvalitetno opravljena dela pri gradnji Škofijske gimnazije Vipava in prenovi Malega semenišča in **Občini Vipava** za naklonjeno sodelovanje pri gradnji Škofijske gimnazije Vipava in prenovi Malega semenišča.

Podelitev odličja gospodu prelatu F. Kralju

Podelitev priznanja msgr. F. Pivku in msgr. J. Zupetu

Za objavo pripravil
Vladimir Anžel, ravnatelj ŠGV

SANABOR

Sanabor, po domače Snóbr, leži višje od Vipave, ima 336 m nadmorske višine in je v dolinici potoka Bele pod okrog 300 m višjim Colom. K Sanaboru spadajo zaselki: Zavétniki, Medliški in Plavž.

Averz rimskega novca, na njem je upodobljen Valentinjan I., za časa njegovega vladanja 364-365 l. n.š. je bil postavljen tod v bližini miljnik, ki ga vidimo v notranji desni strani vhoda na pokopališče.

G. Milko Kos je med ostalim objavil v urbarju Slovenskega Primorja naslednje: "Pri urbarnem davku ali činžu, navedenem pri kmetijah in drugih plačujočih enotah, je razlikovati tega, ki so ga dajali delno v blagu in delno v denarju, in takega, ki so ga služili samo v denarju. Vino dajejo vse vipavske župe², razen **Senaborske**, ki obsega vasi v gorah proti Hrušici."

Iz Sanabora so že nekoč vodile štiri poti. Prva: Zavétniki, Sanabor, Bela, Podkraj, Hrušica; druga: pod Višnjami, Špile, Sanabor; tretja: Orešje, Olimov grič, Sanabor, Zavétniki, v Vipavsko dolino; in četrta: od gradu na Colu, Kravja dolina, Zavétniki, Sanabor. Sedanjo cesto, ki poteka iz Vrhopolja na

Cerkev sv. Danijela se po ljudskem izročilu imenuje *Na jezeru*, zato ker naj bi bilo tu nekoč jezero.

Plavž. Slednji je dobil ime, ko so tu našli kose žindre; to kaže, da so tam topili železno rudo. Ko Bela še ni izdolbla globoke struge v soteski proti Vrhopolju, je bilo tu jezero.

Nad Sanaborom se dviga na desni Lesenovec, 525 m n.m., in na levi višji Brašljevec, 708. m n.m. Na manjši vzpetini na zahodni strani kraja stoji cerkev sv. Danijela, ki jo obkroža pokopališče. Po ljudskem izročilu naj bi tu nekoč pokopavali umrle kristjane iz Spodnje Vipavske doline, celo iz oddaljenih Črnič in Šempasa. Mrliče so nosili preko Čavna, da bi se ognili poganski Ajdovščini.¹

Prebivalci kraja so se že od nekdaj preživljali z gozdarstvom, živinorejo in v manjši meri s kmetijstvom. V Sanaboru so imeli že od davno kozolce, ki jih po Vipavski dolini, na Krasu in sploh na Primorskem ni bilo. To kaže tudi ime kraja Sanabor, iz Senobor; tu so imeli več sena in redili so živino. Pred stoletji so bili oproščeni davka na vino.

Reverz istega novca; Flavius Valentinianus se je rodil v Panoniji okrog 321. leta in umrl 375. leta.

Col, so gradili med francosko zasedbo. Pod cesto proti Gradišču so izkopali rimski žrtveni kamen, ki izvira iz starega veka. Takrat je bilo tu že naselje, pozneje imenovano Gradišče. Ta zgodovinski pomnik so odnesli in se nahaja v Ogleju.

Na čase iz rimske dobe nas tudi spominja del rimskega zidu, ki je bil izkopan na vzhodni strani Gradišča nad cerkvijo, in rimski miljnik, ta se nahaja pri vhodu, na desni strani znotraj pokopališkega zidu.

Iz Vipave je bil že davno prehod čez Sanabor, Belo, Podkraj in dalje čez Hrušico v notranjost dežele, kar nam dokazuje tudi to, da so pod Avstrijo med prvo vojno tod gradili močne utrdbe. Zgornji del hriba Gradišče nad pokopališčem obdaja neprekinjeno obzidje s strelnimi linami; to je bilo pozidano med prvo vojno. Na južni strani znotraj obzidja nad visoko strmo steno soteske Bele, varovan z rondelom³, je bil spodnji bivalni prostor za posadko obrambe. Nekaj višje proti severni strani obzidja pa je bil še en večji bivalni prostor.

Avstrijska tretja obrambna linija je potekala tod po hribih od Cola, Sanabora, Lesenovca pa vse do Šembiške Ture 936 m n.m. Trdnjave so bile tudi varovane s štirimi vrstami žičnih ovir, tri na železnih drogovih in ena z lesenimi.

Iz Sanabora so za vojaške potrebe 1915. leta avstrijski vojaki zgradili cesto na Nanos. Nekaj podobnega se je tudi dogajalo, ko so Italijani po prvi vojni zasedli naše kraje in so njihovi vojaki zgradili novo cesto iz Sanabora na Nanos, predvsem za vojaške potrebe, ker je v bližini potekala jugoslovansko-italijanska meja. Ta cesta je bolj položna in ovinkasto speljana ter služi za povezavo z dolino še danes. Cesto so gradili od 1929. do 1930. leta. Ob tem času, tudi 1928. l., so prebivalci zgradili novo cesto od Zavétnikov čez Belo na Farmance.

Kaj se je dogajalo v Sanaboru med italijansko zasedbo naših krajev, nam pove tudi naslednje. Pred drugo vojno je bila v Sanaboru petrazredna osnovna šola, ki jo je obiskovalo okrog 25 učencev. Ti otroci so imeli v šoli brezplačne italijanske učne pripomočke. Poučevali so italijanski učitelji, samo v italijanskem jeziku, čeprav so bili otroci po večini slovenski.

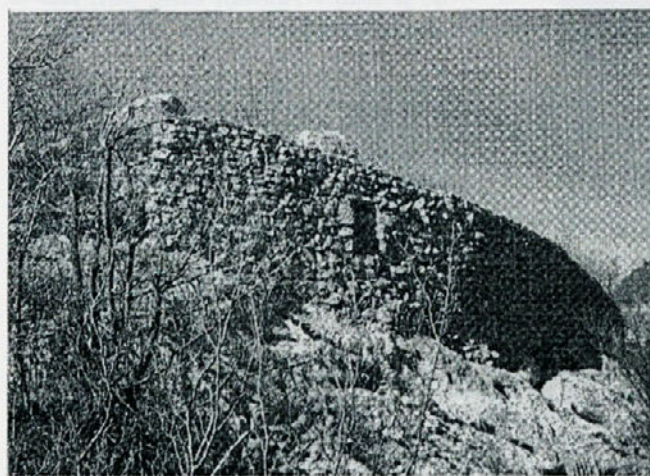
Nad Plavžem so pred zadnjo vojno 1938. leta italijanski vojaki stražili most čez Belo in ga nato pripravili za miniranje. Bivali so pri Medliških in v šotorih nad mostom. Ko so se jugoslovansko-italijanski odnosi izboljšali, so objekt zapustili in se pozneje občasno spet vračali.

Po nalogu takratne italijanske oblasti so morali 28. marca 1943. leta prebivalci vas zapustiti in se izseliti, prišli so questurini⁴ in s seboj odvedli moške in mlade ženske. Ob razpadu tedanje italijanske države, septembra 1943. leta, so se prebivalci vrnili v svoje opustošene domove. Sledila je nemška

okupacija, ki pa jim prev tako ni prizanesla. Čez Sanabor, Belo, Hrušico, proti Ljubljani so pred stoletji Vipavci tovorili vino. Po drugi poti pa proti Predjami na Pivko. Vino so v sodcih na hrbtih nosili konji, te so vodili konjevodci. V poznejšem času, ko so bile ceste bolj vzdrževane, so vozniki vpreg ali takoimenovani furmani⁵ prevažali blago z vozovi na trdih kolesih, pozneje okovanimi z železnimi obroči in vpreženimi s konjsko vprego; krmo za te konje so vozili s seboj na vozovih. Za napajanje pa je bilo postavljena kamnita korita ali v poznejšem času izdelana iz cementa. Vanje je pritekala

Cesto iz Sanabora na Nanos so zgradili med vojno 1915. leta, to kaže posnetek besedila, vklesanega v steno nad Sanaborom "K.u.K. INFANTERIE REBTA, ARBEITER ABT. 8. 1915". V našem prevodu: Cesarsko - kraljeva pehota Rebta, delovni oddelek, osma enota, 1915. leta.

Del trdnjave na vzhodni strani Lesenovca, grajene med prvo vojno in tako lahko vidimo še danes.

Zadnjo cesto na Nanos so zgradili po prvi vojni 1930. leta. To je videti na skali. "11 REGG GENIO, BATT ZAPP-MINIATORI, 1A COMPAGNIA, 1930 - A VIII." V našem prevodu: Enajsti regiment (polk), delavsko-minerski bataljon 1A četa, 1930 - A VIII. (štetno po ustanovitvi fašizma 1922. leta.) Cesta še danes služi svojemu namenu.

vodila iz Sanabora proti Podkrajju in Pivki, nam pove tudi naslednje. Pred leti, pred osamosvajanjem Slovenije, so vojaki JLA⁷ vrtali luknje za nameščanje eksploziva pod visoko kamnito steno ob cesti nad Medliškim pod vasico Bela. S tem naj bi preprečili domnevni prehod napadalcev z zahodne strani v notranjost države.

Franc Cerovšek

Op. pisca:

Ajdovščina¹ - iz besede ajd, pogan, nekristjan; Avstrijci so Ajdovščino po nemško imenovali Heidenschaft (izg. Heidenšaft), iz besede der Heide (pogan)

župe² - župa, skupnost pri južnoslovanskih narodih, teritorialna skupnost, kasneje županija

rondel³ - okrogli stolpič

questurini⁴ - kvesturini, posebno izurjeni policaji v civilu ali v uniformi

furmani⁵ - izhaja iz nemščine, der Fuhrmann, voznik

vino⁶ - vino je takrat imelo bolj nizko ceno

JLA⁷ - Jugoslovanska ljudska armada

AVSTRIJSKO VOJNO POSOJILO

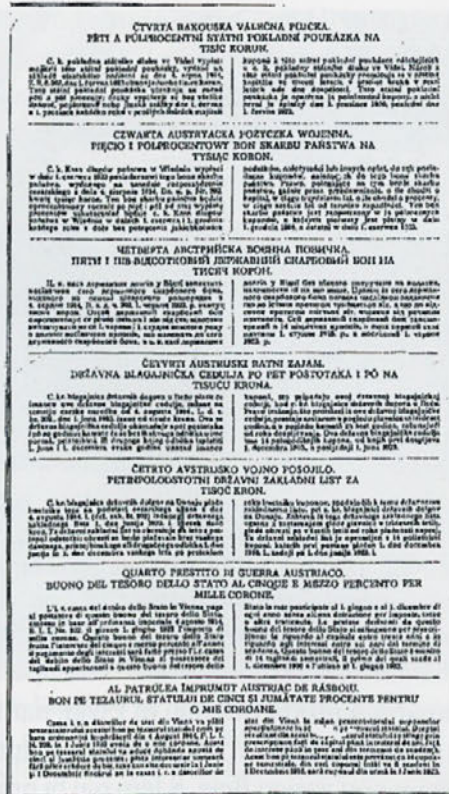
Med I. svetovno vojno je Avstrija pobirala vojno posojilo. Pri plačilu so vsakemu izročili posebno potrdilo **STAATSCHATZSCHEIN** (državni zakladni list), ki je bil opremljen s 14 polletnimi kuponi. Prvi postane plačljiv 1. dne decembra 1916. leta, zadnji pa 1. dne julija 1923. leta.

"Cesarska kraljeva blagajna državnih dolgov na Dunaju plača imetniku tega na podstavi cesarskega ukaza z dne 4. avgusta 1914. l. (drž. zak. št. 202) izdanega državnega zakladnega lista 1. dne julija 1923 l. znesek tisoč kron. Ta državni list se obrestuje na leto s pet in pol odstotki; obresti se bodo plačevale brez vsakega državnega pristojbinskega ali drugačnega odbitka 1. dne julija in 1. dne decembra vsakega leta po preteklem roku imetniku kuponov, spadajočih k temu državnemu zakladnemu listu, pri c. kr. blagajni državnih dolgov na Dunaju. Zahteva iz tega državnega zakladnega lista ugasne z zastaranjem glede glavnice v tridesetih letih, glede obresti pa v šestih letih od roka plačilnosti naprej."

Na hrbtni strani zakladnega lista je bila napisana razlaga v sedmih jezikih, in sicer: češkem, poljskem, ruskem, hrvatskem, slovenskem, italijanskem in romunskem. A inflacija je uničila

Posnetek prednje strani državnega zakladnega lista četrtega avstrijskega vojnega posojila za tisoč kron iz 1916. leta.

Zadnja stran državno zakladnega potrdila, napisanega v petih jezikih, ki so jih govorili v avstro-ogrski državi, na petem mestu je besedilo v slovenščini.

vrednost teh vrednostnih papirjev in seveda propad avstro-ogrške monarhije 1918. leta. Ko so Italijani zasedli naše kraje, so te državne zakladne liste overili s posebno nalepko in to žigosali s "TESORO ITALIANO" (italijanski zaklad). Tak je bil konec tega vojnega posojila in cesarske kraljeve blagajne državnih dolgov na Dunaju.

POGLED V VOJAŠKO ZGODOVINO ZGORNJE VIPAVSKE DOLINE

Zgornja Vipavska dolina je bila v zgodovini vedno vojaško zanimiva. V njej so bivali vojaki te ali one države. Naši ljudje so se rojevali v civilnih družinah med tujimi vojašnicami. Zato ni čudno, da jih še danes spremljajo na vsakem koraku vojne pripovedi. V sebi so nosili in še nosijo vojaško preteklost te doline. Verjetno pa je bila prav Zgornja Vipavska dolina najbolj pod udarom vojaške zasedbe, saj je moral biti tudi ves javni prostor na razpologo vojaščini. Zato se bo moj zapis nanašal na ta prostor, ki mi je tudi najbolj poznan, saj so me že od rojstva dalje spremljale vojaške žične ograje, vojašnice, strelišča, vežbališča in podobni vojaški objekti, ki nas vsepovsod spremljajo na razdalji 15 kilometrov od Podnanosa do Ajdovšine.

Nad Podnanosom nas najprej pozdravi Barnica - smodnišnica, nižje proti Vipavi je na desni strani ceste že veliko strelišče. Pod cerkvico sv. Miklava so bili postavljeni hangarji v Borštu, kjer je pristalo nemško letalo Fokker v času 1916/17. Tudi nižje levo pri Živcevem mlinu na Vetrnem polju so bili hangarji za tri letalske kompanije. Pod vasjo Gradišče so bile nad cesto levo že velike

Franc Cerovšek

Vhod v Severno vojašnico v Vipavi okoli leta 1928 imenovano Bruner. Dobro se vidi, da obnovitvena dela na strehi niso še končana. Fotografiral Anton Viler.

fronte in vojaške bolnice, ki je delovala v eni izmed stavb Južne vojašnice in delno tudi v Lanthierijevem gradu. Nekaj kilometrov dalje proti Ajdovščini smo spet naleteli na velik vojaški objekt, imenovan Polveriera - smodnišnica. Tu je bilo kar nekaj stavb, obdanih z nasipom in bodečo žico, ki so služile za skladišče streliva pod Dolgo Poljano. In že smo v Ajdovščini, ki je imela v Šturjah eno vojašnico in v Palah še eno in tudi vojaško letališče. To so samo objekti brez vežbališč in strelišč. Za to so uporabljali vso dolino in ves Nanos. Vojaški jarki pa so bili okrog zemonskega gradu, med Vipavo in Vrhpoljem in celo med melioracijskimi jarki. Ti so še danes vidni. Po planoti Nanosa so tudi ostanki bunkerjev in strelskih jarkov, kakor tudi okrog Starega gradu nad Vipavo in nad Sanaborom. Ob tem pa seveda pridejo na vrsto še vojaški športni objekti in zeleni plan JLA, ki je za lastne potrebe zahteval še več ha obdelovalne zemlje. Kar nekaj stavb je v Vipavi služilo za vojaška stanovanja, ki so žal po večini ostala skoraj 40 let brez kultivirane okolice.

Avstrijska in italijanska doba sta časovno najbolj odmaknjeni, zato tudi morda najmanj poznani. Prav temu času bom namenila malo več pozornosti v zvezi z gradnjo vojaških objektov in na kratko preletela zgodovinski vojaški pogled na Vipavo, ki je bila vedno zanimiva strateška točka. Starejši ljudje vedo še danes povedati kaj zanimivega iz Napoleonovih časov: kje je spal in kje se je ustavil, ko je s svojo vojsko korakal skozi Vipavsko dolino. Svojo stalno vojaško enoto je pustil

v Vipavi. Ker pa v tistem času vojašnic še ni bilo, so njegovi vojaki spali kar po privatnih hišah. Na te čase nas spominja poškodovan spomenik Paulu Rostasu v Logu pri Vipavi. Strateška lega Vipave in okolice je zapisana že v opisu tretjega zvezka Jožefinskega vojaškega zemljevida 1763-1787 (1804), kjer je poudarjeno, da "se da tu nastaniti cel bataljon, da so zgradbe solidne za skladiščenje, zlasti grad in graščinsko poslopje" (sekcija 207). Tega se je zavedala tudi Deželna vlada v Ljubljani, ki je v mrzličnih pripravah na I. svetovno vojno pripravljala vse potrebno za vojaški spopad. Vipava se je v letih pred I. svetovno vojno po hitrem postopku spreminjala v veliko vojaško gradbišče. Na splošno so pogovori in priprave med občino Vipava, Okrajnim glavarstvom v Postojni in Deželno vlado v Ljubljani potekali leta 1911 in 1912,

Vhod v Južno vojašnico v Vipavi v času italijanske zasedbe naših krajev. Original hrani Goriški muzej.

in v Vipavi. Ker pa v tistem času vojašnic še ni bilo, so njegovi vojaki spali kar po privatnih hišah. Na te čase nas spominja poškodovan spomenik Paulu Rostasu v Logu pri Vipavi. Strateška lega Vipave in okolice je zapisana že v opisu tretjega zvezka Jožefinskega vojaškega zemljevida 1763-1787 (1804), kjer je poudarjeno, da "se da tu nastaniti cel bataljon, da so zgradbe solidne za skladiščenje, zlasti grad in graščinsko poslopje" (sekcija 207). Tega se je zavedala tudi Deželna vlada v Ljubljani, ki je v mrzličnih pripravah na I. svetovno vojno pripravljala vse potrebno za vojaški spopad. Vipava se je v letih pred I. svetovno vojno po hitrem postopku spreminjala v veliko vojaško gradbišče. Na splošno so pogovori in priprave med občino Vipava, Okrajnim glavarstvom v Postojni in Deželno vlado v Ljubljani potekali leta 1911 in 1912,

ko je že šlo zares. Znano je, da je avstrijska vojska gradila v Vipavi najprej Južno vojašnico leta 1911 in je tam takoj uporabila veliko že stoječo stavbo za bolnišnico, imenovano *krankenhaus ali špitau*. Zgodovino te stavbe nam je opisal g. Vinko Premrl v 62. št. VG. Naslednji je bil na udaru Lanthierijev grad, ki ga je Deželna vlada preko 3. Korpus komande v Gradcu predlagala za preureditev v grajsko vojašnico II. kategorije. Na deželni vladi je bil za to sprejet odlok 7.12.1911. leta. Dogovor je bil, da bo ministrstvo za obrambo prevzelo vse pripadajoče objekte s 15-letno garancijo. Poleg tega je od "graščaka, zemljiškega gospoda svobodnjaka von Lewetzowa" prevzela

Stavbe južne vojašnice v Vipavi, zgrajene pod Avstrijo do I. svetovne vojne. Fotografiral Friderik pl. Benigni leta 1914. Original hrani Goriški muzej. Italijanska vojska je vojašnico imenovala "Caserma S. Marco".

v najem še 22 ha travnate površine za vežbališča. O najemu te grajske vojašnice je bil izdelan pedanten prevzem in vse obveznosti ene in druge strani. Grajska vojašnica naj bi zadostovala za 500 mož. Obnova je potekala za potrebe Komande 3. korpusa v Gradcu. Deželna oblast za Kranjsko je "graščaku Lewetzowu" naložila, da v obnovi gradu za vojašnico napravi vodovodno napeljavo, uredi kopalnico, delavnico za sedlarja, čevljarja in krojača, skladišča na očiščenem podstrešju, v I. nadstropju gradu

pa uredi kuhinjo. V najemni pogodbi je bila zahteva še za hlev za 54 konj, ki mora imeti obvezno tri izhode, pri čemer so bile mere teh izhodov točno določene. Kovačnica pa naj ima po planu z dne 16. septembra 1911 dve ognjišči in tri stojišča za podkovanje konj. Za shrambo osmih vozov pa mora graščak napraviti prevesno streho, za kar mu bo priznana odškodnina v višini 6% gradbenih stroškov.

Mešana gradbena komisija je 11.11.1913 opravila ogled za prevzem graščinske vojašnice od najemodajalca barona Lewetzova. Pri prevzemu je bil kot zastopnik občine navzoč Anton Skala. Ker pa vsa obnovitvena dela niso bila opravljena v skladu z dogovorom, jih je dokončala vojaška oblast na stroške najemodajalca.¹

V istem času je prišla zahteva po gradnji skladišča razstreliva pod Dolgo Poljano. O tem je 17.6.1912 razpravljala občinski svet občine Vipava in odločno protestiral proti tej gradnji. Takratni župan in deželni poslanec B. Perhavec je na tej seji izjavil: "Mi Vipavci imamo dva velika naravna sovražnika, to sta silovita burja in velike povodnji. Ko smo takorekoč prišli do boljše bodočnosti, se nam kar naenkrat pokaže tretji - umetni sovražnik. Gori za Podkrajem v gozdu je dovolj takih primernih krajev za take nevarne stavbe"². Dodal je še: "C. kr. vojna uprava hoče namreč pod našim Logom, kjer se ob Marijinih praznikih zbira na tisoče pobožnega ljudstva, zgraditi več municijskih poslopij za hrambo raznega silovitega in groznega razstreliva"². Zapisnik te seje je vodil dekan Andrej Lavrič, podpisali pa so ga še Anton Skala, županov namestnik, dr. Kanc in še vsi ostali občinski odborniki. Kljub protestu je bilo veliko skladišče razstreliva zgrajeno leta 1913.²

Med iskanjem virov za ta sestavek me je presenetila ponudba občine Vipava, ki pravi: "Občina Vipava izjavlja na osnovi sklepa občinskega sveta od 5.9.1912, da je pripravljena za oskrbovanje vojske pripraviti vojašnico za 500 mož po enostanovanjskem zakonu proti jamstvu za 25 let." Ponudba je bila poslana vojnemu ministrstvu. Podpisal jo je župan B. Perhavec. Gradila naj bi se za potrebe 8. trdnjavskega topničarskega bataljona.¹ Morda je bil to izziv za občino Vipava, ker se je zbirala lokacija med Vipavo in Sežano. Takratni občinski odborniki so bili večinoma trgovci in gostilničarji. Cerkvene oblasti je zastopal dekan Lavrič, za kmete pa je odločal Štefan Rehar. Dekan in kmet sta glasovala proti gradnji vojašnice. Prvi je menil, da bi bila taka gradnja na škodo

poštenih vipavskih deklet, drugi pa da bo zaradi tega močno trpelo kmetijstvo, predvsem sadjarstvo. Oba sta bila seveda preglasovana.³ Tako je 17.10.1912 ministrstvo za obrambo sprejelo to občinsko ponudbo z jamstvom 25 let in velikostjo prostora 2,5 do 3 ha površine.¹ Točnih podatkov o lokaciji te vojašnice v arhivu ni, vendar lahko sklepamo, da gre za Severno vojašnico, ki jo je občina gradila na površinah, last Hribovih in je zaradi tako velike investicije zašla tudi v težko finančno stisko. Gradnjo je prekinila I. svetovna vojna. Do strehe so bile zgrajene vse nizke stavbe, ki so jih pokrili s pločvino in nanjo nasuli zemljo. Vse visoke zgradbe so ostale nedokončane.⁶ Vojaške aktivnosti so v tem času potekale pod oznako "nujno", roki za prihod vojašine v Vipavo pa so prehitevali dogovorjene. Tako je 3. korpusna komanda iz Gradca 10.9.1912 sporočila Deželni vladi v Ljubljani, da bo s 1.2.1913 že namestila v Vipavo trdnjavski artilerijski bataljon. Bližalo se je leto 1914, torej začetek I. svetovne vojne. Vsa gradnja se je morala prekiniti.

Po koncu I. svetovne vojne se je avstrijska vojska iz Vipave umaknila in 1918. leta so prišli italijanski vojaki z vsem pompom in rompom. Po nekaj letih so gradnjo vojaških objektov nadaljevali in dokončali tako v Južni

kakor tudi v Severni vojašnici. Nekaj novih so zgradili v Severni vojašnici še leta 1928. Vsa dela so zaključili nekako leta 1929. Za potrebe oficirskih stanovanj je italijanska vojska uporabila stavbo ob cesti v Severni vojašnici in zgradila še eno novo veliko leta 1934, v kateri je bila po II. svetovni vojni vojaška

in civilna bolnica.

Danes je v njej Center za usposabljanje invalidne mladine. Poveljstvo italijanske vojske pa je bilo v Lanthierijevem gradu.⁶ Leta 1928 je vipavska občina prodala vojaške stavbe italijanski vojski za pol milijona lir in za ta denar zgradila tudi vodovod.⁵

Poglejmo še poimenovanja vojaških stavb. Zanimivo, kako so se menjavala.

Južno vojašnico so Italijani najprej imenovali "S. Marco", pozneje pa "Caserma C. Ederle" - vojašnica Karlo Ederle. O njem smo nekaj že brali v 62. št. VG (Anton Cisera).

Severno vojašnico so imenovali "Guido Brunner". Na vojaškem objektu ob vhodu v vojašnico je bilo na tabli z zlatimi črkami zapisano njegovo ime. Plošča z napisom je izginila ali že med II. svetovno vojno ali takoj po njej. Starejši Vipavci se je še dobro spominjajo. Guido Brunner je bil rojen v Trstu leta 1893, padel 1916 v I. svetovni vojni. Odlikovan je bil z zlato medaljo za hrabrost. Zadnji italijanski vojaki so se iz Vipave postopoma umikali po 9. septembru 1943, po 25 letih zasedbe Primorske. Samo 14 dni je preteklo in 25. septembra so v Vipavsko dolino že vkorakali Nemci, ki so se več ali manj tu zadrževali vse do aprila leta 1945. Partizanske enote 30. divizije NOV je prebivalstvo Vipave navdušeno pozdravilo 3. decembra 1944. Sledili sta si še domobranska in četniška vojska.⁴

II. svetovna vojna se je končala z zmago partizanske vojske, ki so jo po letu 1945 preimenovali v JLA. S tem se je začelo novo vojaško obdobje, ki je trajalo dolgih 46 let. Vse bivše vojaške objekte v Vipavi in okolici je tako zasedla JLA, kmalu so dobile vojašnice spet nova imena. Tako je bila Južna vojašnica "Kasarna Martin Greif - Rudi", po komandantu Gradnikove brigade, Severna vojašnica pa je nosila napis "Kasarna Janko Premrl-Vojko" po primorskem domoljubu, partizanu

Vipava (Wippach)

Sprejem c. k. vojaštva 1./III. 1912
Empfang d. k. k. Militärs 1./III. 1912

Sprejem c.k. vojaštva 1.3.1912 pred Lanthierijevim gradom (Fotografija je last Jožeta Kebeta, Vipava)

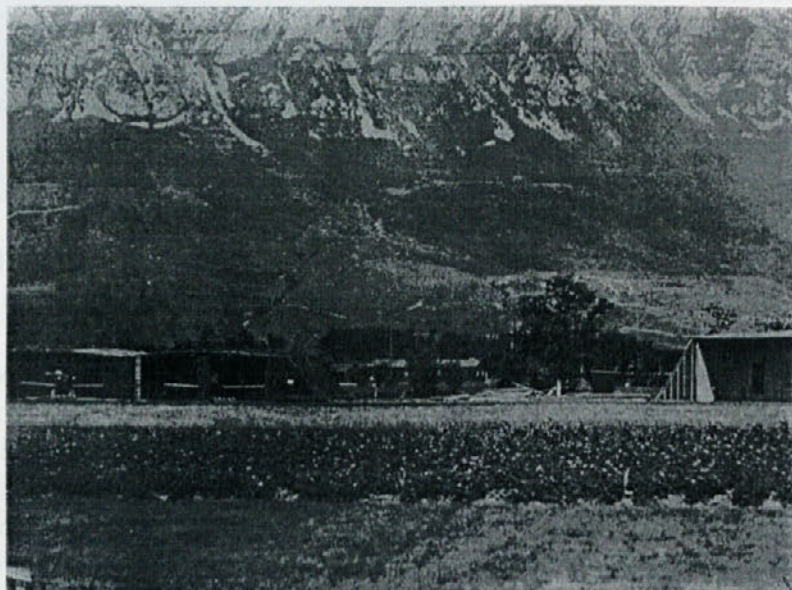
in narodnem heroju, doma iz Podnanosa. Zgodilo se je spet vse po starem, tudi ta dva napisa sta počasi izginila s pročelja vojaških stavb. K sreči smo dočakali osamosvojitveno vojno Slovenije, tako se je 20. junija 1992 zopet Severna vojašnica v Vipavi poimenovala po našem dragem junaku Vojku.

Če sedaj na kratko primerjamo razvoj Vipave s toliko vojaščine, je bil njen razcvet dosežen pod Avstrijo, ko je spadala pod Postojnsko glavarstvo. To je segalo do Hublja. Italijanska okupacija pa je naš kraj in celotno Primorsko ekonomsko in kulturno zatirala. Italijanski je sledila nemška z dobro znanim režimom. Od leta 1945 do februarja 1947 je Vipavski okraj spadal pod vrhovni nadzor Vojaške uprave jugoslovanske armade ali točneje pod komando vipavskega vojnega področja jugoslovanske armade, kar je dajalo dolini še poseben vojaški značaj.

Povojna politika in težnja, da se središče doline preseli v Ajdovščino, sta bili krivi, da je po II. svetovni vojni Vipava zaostajala. Na zaostajanje kraja je vplivala tudi številna prisotnost vojaških enot JLA. Znan je izrek, da je Vipava imela "više vojnika nego stanovnika", saj je bilo v njej nastanjenih tudi do 4.500 vojakov. JLA se je po Zgornji Vipavski dolini vse bolj širila vsepovsod z vojaškimi strelišči, igrišči, vežbališči in strelskimi jarki. Od Bistrice do Tolmina je bila ena sama srbska vojašnica. V Vipavi je JLA od jutranjih do večernih ur z brezštevilnimi marši skozi trg in udarnimi vojaškimi *psalmi* v tujem jeziku, preglasila besedo domačega prebivalstva. Zato je bila Vipava znana po vsej Sloveniji kot vojaška vas. Kot taka je bila neprivačna za razvoj gospodarstva in odbijajoča za turizem kljub svojim čudovitim naravnim danostim. Najhuje pa je bilo to, da nam je JLA vsiljevala tujo etiko in moralo. Naselje se je pričelo in končalo z vojašnico, vmes je temu namenu služil še Lanthierijev grad in kar nekaj stanovanjskih blokov za oficirske družine. Pred izgradnjo oficirskih blokov v Vipavi pa so vojaške družine bivale v privatnih hišah, ki so jih lastniki morali nuditi v te namene.

Ob tem ne smemo pozabiti, da je sredi priprav na *tržaško krizo* 1953. leta prišlo nepričakovano vojaško povelje, da se mora semenišče v Vipavi s starim farovžem vred izprazniti v 24 urah, ker bodo stavbo zasedle vojaške oblasti. Tako je 16.10.1953 ob 10. uri prevzel semenišče polkovnik JLA in se je v njem naselil vojaški štab. Iz teh prostorov se je moral izseliti tudi takratni vipavski dekan Ignacij Breitenberger. Zasedba je bila sicer kratkotrajna, saj se je vojaška komanda iz prostorov umaknila že 29.10.1953 in se preselila v vojašnico pod Gradiščem, vendar je takoj poskrbela, da so se v izpraznjene prostore začele naseljevati vojaške družine. Zaradi vojaške zasedbe se je tako pouk v Malem semenišču v Vipavi začel šele 4.9.1955. Cerkvene oblasti so na stavbah morale same popraviti vso škodo po vojaški zasedbi. Te škode JLA ni nikoli poravnala, prav tako pa je prostore ves čas uporabljala brez plačila vsakršne najemnine. S tem se je vojaški in politični nadzor nad gibanjem domačega prebivalstva razširil še na delovanje cerkve in Malega semenišča kot verske šole.⁷ Tako je bila vojaška slika Vipave popolna.

Tako dolga vojaška prevlada, ki je trajala skoraj osemdeset let, po II. svetovni vojni pa pritisk totalitarizma, sta pustila tudi v miselnosti naših ljudi duhovno praznino in zamorjenost, saj so

Hangarji za letala v Borštu pod cerkvico sv. Miklava 1916/1917, kjer je pristalo nemško letalo Fokker D4 -140 km/h. (Fotografija je last Jožeta Kebeta, Vipava)

nekateri prebivalci Vipave preživeli kar tri totalitarne sisteme, ki so si sledili brez odmora. Pri tem ne smemo pozabiti na vse prisilne oddaje, nacionalizacije in odvzeme zemlje za vojaške namene, ki so se širili vse od leta 1950 dalje. Ti so bili v Zgornji Vipavski dolini največji na Primorskem in je z njimi JLA počasi postajala največja posestnica zemlje ali največja KZ.

Vojašnica G. Bruner, Vipava

Zaradi takih negativnih izkušenj skozi zgodovino ni torej čudno, da je bil referendum proti nastanitvi TO 26.4.1992 v Vipavi negativno izglasovan. Ljudje so bili dolge in stalne vojaške prisotnosti v Vipavi že do grla siti. Pri tem je treba poudariti dejstvo, da Vipavci nikakor nismo bili proti slovenski vojski, bili pa smo proti njeni nastanitvi v vipavskih vojašnicah. Bistvo takratnega referenduma ni bilo v tem, ali slovenska vojska da ali ne, menili smo, da je Ajdovščina kot mesto veliko bolj primerna za vojaško nastanitev kot Vipava. Kljub temu smo na dan referenduma lahko prebrali tudi transparent z napisom "Pozdravljena slovenska vojska". Tudi v hudih dneh osamosvajanja so naši fantje pokazali veliko mero narodne zavesti, saj je bilo število tistih, ki so se sami javljali na TO v Ajdovščino tolikšno, da so jih tam odklanjali, češ da jih še ne potrebujejo. Domov so se vračali užaljeni in še danes mnogi tega ne morejo pozabiti in ne razumeti.

Tudi ob dnevu slovenske samostojnosti 26. junija 1991 smo v Vipavi znali kljub številni prisotnosti JLA pokazati svojo domoljubnost. To so potrdili dogodki v Vrhpolju v noči 26.6.1991, kjer sem bila tudi sama prisotna. Prav ganljivo je bilo dejanje vipavskih fantov, ki so se ulegli pred tank JLA. Nad Severno vojašnico v Vipavi je visoko na razvalinah starega gradu zaplapolala v tej noči petmetrska slovenska zastava z grbom kljub številni prisotnosti vojakov JLA. Velik kres, ki je tu zagorel, se je videl daleč po dolini. Pa tudi drugod po hribih so zagoreli kresovi. Navdušenje nas vseh je bilo veliko, saj so bile tedaj uresničene dolgoletne sanje naših očetov in dedov.

Danes imamo v vojašnici Janko Premrl Vojko končno slovensko vojsko, kljub referendumu. Z dogovori so se stvari lepo uredile in umirile. Slovenski vojaki so mirni, vojašnica urejena, v njej s ponosom pokažejo vojni muzej. Mislim, da živimo v lepem sožitju in prav je tako.

Vsem, ki ste mi pomagali pri tem zapisu, iskrena hvala, posebno pa g. Hubertu Clemensu in ga. Veri Poniž za prevod iz nemščine.

Magda Rodman

Viri:

1. Arhiv Slovenije Ljubljana, konvolut št. 936 a, škatla 510
2. Arhiv Slovenije Ljubljana, konvolut št. 936, škatla 511
3. Arhiv Slovenije Ljubljana, Okrajno glavarstvo Postojna, fascikel št.7
4. Vipavski glas št. 55, 56, 57, Narodnoosvobodilno gibanje v Vipavi 1941-1945, Vera Poniž
5. Pokrajinski arhiv Nova Gorica, Gremo v trg 2000, Metka Nusdorfer Vuksanovič
6. Pripoved g. Antice in Vinka Premrla ter Antona Cizera, vsi iz Vipave
7. Zbornik ob zlatem jubileju Malega semenišča v Vipavi 2002, Škofijska gimnazija Vipava

ZGODILO SE JE PRED ŠESTDESETIMI LETI SLAP PRI VIPAVI

Dne 8. avgusta 2002 smo imeli pri spomeniku padlim borcem spominsko svečanost s kratkim kulturnim programom, ki jo je organizirala Zveza borcev Slap.

Domači mešani pevski zbor je občutno lepo zapel dve domoljubni pesmi. Mladina je recitirala in mladinec je lepo zaigral na flavto. Kratki spominski govor sta imela Zora Trošt in Ivan Pavlič.

Spominjali smo se 60-letnice tragičnega dogodka na Slapu. 7. avgusta 1942 so italijanski vojaki obkolili vas in začeli požigati hiše tistih vaščanov, ki so jih sumili, da podpirajo partizane. Požgali so 4 hiše z gospodarskimi poslopji vred in to družinam: Ambrožič, Podgornik, Nuzdorfer F. in Marc (Makabejec). Poleg tega pa so še štirim družinam ves inventar zmetali na kup in ga zažgali, in to družinam Trošt, Židanik, Nuzdorfer

Slap pri Vipavi

V. in Nuzdorfer F. Zaplenili so vso živino. Ljudi, ki so jim požgali domove, so zbrali skupaj, moške so poslali v internacijo, starejše in otroke so sprejeli v svoje domove vaščani.

Dan pred požigom so fašisti zaprli 3 vaščane, osumljene da podpirajo narodnoosvobodilno gibanje. Brata Evstahija in Avgusta Podgornika in Ivana Uršiča, vse tri so odgnali v ajdovske zapore, kjer so jih pretepali in mučili. Dne 8. avgusta 1942, ko so požgali vas Ustje, so vse tri odgnali tja in jih tam mučili do smrti z žrtvami z Ustij vred. Na tem mestu, kjer sedaj na Slapu stoji spomenik žrtvam vojne, je nekoč stala hiša bratov Podgornik. Vaščani s Slapa ne bomo nikoli pozabili teh žrtev.

Darinka Vidrih

Naj se ob tem sestavku spomnimo še domačinke in aktivistke

IVANKE ŽORŽ, poroč. GRUNTAR

Ni pošteno in ni mogoče soditi pravično v jezi ali v stanju maščevanja.

V letošnjem poletju 9. avgusta je smrt po hudi bolezni ugrabila eno vidnejših aktivistk OF Zgornje Vipavske doline Ivanko Žorž, por. Gruntar, stanujočo v Ljubljani.

V zibelko življenja je bila položena 11.4.1930 na Slapu pri Vipavi, kot druga deklica očeta Janeza in matere Zore. Njeno življenjsko pot je kot pretežnemu številu mlade generacije presekala vojna.

Ivanka Žorž v mladih letih

Italijanski fašizem je njeno družino zaradi duhovne in materialne podpore, ki jo je nudila odporniškemu gibanju v domačem kraju, preganjal.

Očeta Janeza so fašisti v letih 1942/43 kar nekajkrat aretirali in zaprli v ajdovske zapore, ga zverinsko mučili, ker se je pridružil OF. Vsi ti žalostni dogodki tistega časa naše pokojne mlade aktivistke niso zbegali in aktivno je sodelovala v odporniškem gibanju vse do konca vojne. Po osvoboditvi pa se je leta 1949 življenjska pot pokojne Ivanke radikalno zasukala, ko so jo organi za notranje zadeve iz Nove Gorice protipravno aretirali in zaprli v samico za približno 6 mesecev. Ta nadvse presenetljiva zgodba je zaznamovala njeno družino in rodbino Žorževih nasploh.

Brez uvedbe sodnega procesa oz. sodnega postopka pred pristojnim

sodiščem je bila po določenem času izpuščena iz zapora. Krivica, ki je bila naši pokojni prizadejana v enopartijski vladavini, je pač ogledalo tistega časa.

Od pokojnice smo se na viškem pokopališču pri Ljubljani poslovili 19. avgusta tega leta: hčerka Ulijana, por. Cvar z družino, sestri Zora in Vida, brat Peter s Slapa, soborci, prijatelji in številni znanci iz rojstnega kraja.

Prijatelj F. Čehovin, Koper

OB 60 - LETNICI BITKE NA NANOSU

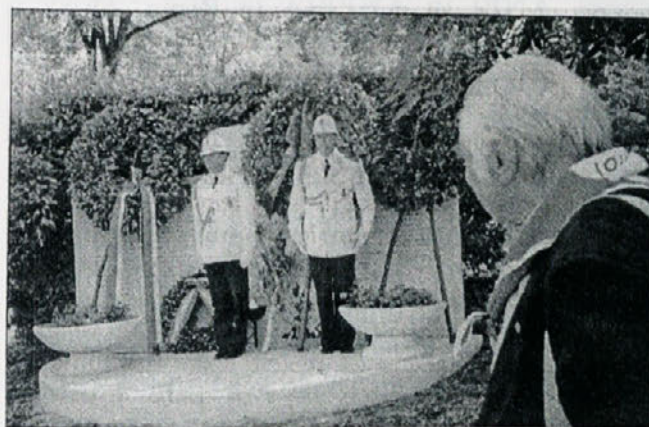
O bitku na Nanosu 18.4.1942 smo v našem glasilu že večkrat pisali, zadnjič v 60. številki, ko je bil objavljen tudi seznam ujetih borcev, od katerih jih je bilo devet obsojenih na smrt in ustreljenih v vojašnici forte Bravetta blizu Rima. V odsotnosti je bilo v dneh od 25. do 29. junija obsojenih na smrt še 6 partizanov, petim pa je bila izrečena kazen 30 let ječe.

O spominski slovesnosti ob 60. obletnici grozodejstev nad našimi ljudmi v trdnjavi Bravetta blizu Rima, ki je potekala 26. junija 2002, je izčrpno poročal Primorski Rodoljub v 7. številki. Za našo krajevno zgodovino so vsi ti zapisi zelo zanimivi, zato jih povzemamo iz Primorskega Rodoljuba, ki je edini o tem tako izčrpno poročal.

*Za objavo pripravila
Magda Rodman*

SPOMINSKA SLOVESNOST V TRDNJAVI BRAVETTA V RIMU

Že v prejšnji številki Primorskega rodoljuba (stran 14) smo najavili pobudo Sama Pahorja, da bi bilo prav v letošnjem letu ob 60-letnici ustrelitve devetih partizanov, ujetih na Nanosu, in petih članov Gržinove skupine (skupno 14 borcev), v trdnjavi Bravetta postaviti spominsko obeležje. V imenu družbeno političnega društva Edinost iz Trsta je Samo Pahor sprožil široko akcijo pri državnih oblasteh v Ljubljani in v Rimu ter na veleposlaništvih zavezniških držav v II. svetovni vojni in najavil datum počastitve teh žrtev v Rimu. Odziv pri državnih oblasteh v Ljubljani je bil skoraj nič, medtem ko je bil večji odziv pri borčevskih organizacijah Slovenske Istre (Koper, Izola, Piran) in Društvu TIGR Primorske. Premajhno naklonjenost je vsekakor pokazal Glavni odbor ZZB NOV Slovenije.

Častna straža ob spomeniku in italijanski (partizanski) vojni veteran

Več protifašističnega duha sta pokazali odporniški organizaciji ANPI in ANPPIA iz mesta Rim, ki sta organizirali in pripravili dostojno slovesnost v trdnjavi Bravetta na dan obletnice, to je 26. junija letos. Poklon žrtvam z Nanosa je bil dostojen, navedeni antifašistični organizaciji pa sta še pripravili okroglo mizo o temah protifašističnega boja

na slovenskih tleh in v Dalmaciji (sami navajajo v bivši Jugoslaviji). Odporniški organizaciji sta bili iskrena in pristrčna gostitelja in sta tudi organizirali sprejem na županstvu v Rimu.

Slovesnosti so se udeležili tudi predstavniki obeh krovnih slovenskih organizacij iz Trsta (Sergej Pahor in Igor Gabrovec). Veseli smo bili gostov s Pivškega, to je iz središča tigrovskega delovanja: župana Občine Postojna Josipa Bajca in direktorja občinske uprave Pivka Janka Boštjančiča. S

strani slovenskega veleposlaništva v Rimu je poleg nekaterih vojnih atašejev prisostvoval opolnomočeni minister.

Pred slovesnostjo v trdnjavi Bravetta je potekal cerkveni obred za ustreljene žrtve v bližnji cerkvi Marijinega rojstva v slovenskem jeziku (pesem, molitev); obred je vodil Bogdan Vidmar.

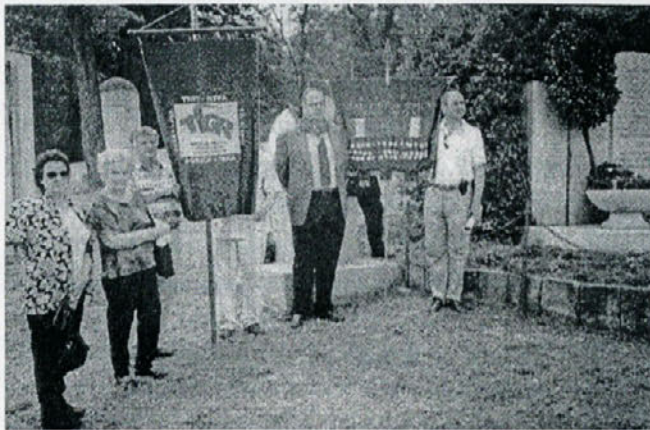
Samo Pahor je imel pred spominskim obeležjem daljši nagovor v italijanskem jeziku (v slovenščini ga bomo objavili v prihodnji številki Rodoljuba). V njem je prikazal upor in boj primorskih borcev v času NOB. Samu Pahorju in njegovim sodelavcem pri izvedbi svečanosti v Rimu je nudil pomoč slovenski rojak, živeč v Rimu, gospod Besednjak in ob tej priložnosti izražam v imenu nas vseh globoko zahvalo ob dejstvu, da v matični domovini Pahorjeva pobuda ni bila deležna potrebne podpore.

Kronološki potek dogajanja v Rimu z opisom vseh glavnih dogodkov je objavil v daljšem sestavku novinar Igor Gregori v Primorskem dnevniku 29.6.2002 (sestavek objavljamo v celoti)

‡ *Karlo Kocjančič*

Spomin na slovenske antifašiste, ko so jih leta 1942 usmrtili v Rimu

Dne 26. junija 1942 je fašistična oblast izvedla smrtno kazen in ustrelila v utrdbi Forte Bravetta devet rojakov, ki so kot partizani sodelovali v antifašističnem boju: Antona Beleja, Ivana Čekado, Viljema Dolgana, Leopolda Franka, Jožefa Hreščaka, Karla Kalužo, Pavla Rušta, Franca Sreboti, Franca Vičiča; 24. oktobra istega leta so prav tako v rimski utrdbi pod streli padli še Anton Gržina, Vincenc Hrvatini, Jožef Rojc, Franc Vičič in Jožef Žefrin. Da bi počastili njihov spomin prav na kraju, kjer so darovali svoja življenja, ter se hkrati idealno poklonili tudi vsem drugim Slovincem, ki so se v naših krajih borili in žrtvovali za obstoj narodne identitete ter za poraz fašizma in nacizma - tako od prvega tržaškega procesa septembra 1930 in decembra 1931 v

Na slavnostnem prostoru pred trdnjavo Bravetta postavljena prapora

italijanski prestolnici pa do zadnjih padlih leta 1942 prav tako v Rimu - je družbeno politično društvo Edinost priredilo v sredo, 26. junija, v sodelovanju s XIV. mestnim okrožjem, pokrajinskim odborom VZPI - ANPI in ANPPIA iz Rima, obisk v italijansko prestolnico. To je prva večja svečanost, ki jo društvo Edinost prireja v Rimu in ki jo je načrtovalo od marca letos, je povedal njegov predsednik prof. Samo Pahor.

“Kot društvo smo suplentska organizacija v smislu, da bi take pobude morale organizirati drugi, ki so po svojem delovnem

področju nosilci in to: organizacija partizanov, deportirancev in naše krovne organizacije. Kjer pa je tam popolno mrtvilo, skuša društvo Edinost to vrzel zapolniti.” Tako je na primer društvo izpeljalo spominsko svečanost pred dvema letoma v ulici Cologna, kjer je bil sedež Posebnega inšpektorata. “Organizirali bomo še kakšno podobno srečanje, kajti treba je tudi Slovence zbuditi in jim povedati, kaj je bilo in česa ni bilo, da ne gre vse v pozabo.”

Tako se je skupina Slovencev iz zamejstva in matične domovine, ki delujejo v organizaciji bivših borcev ter Tigra, odpravila v torek zvečer s tržaške železniške postaje in odpotovala proti Rimu. Mladih udeležencev je bilo bolj malo, saj je ta trenutek s študijskimi obveznostmi prenatrpano obdobje. Za starejše osebe pa je tako potovanje prenaporno.

Na postaji Tiburtina so udeležence naslednjega dne že čakali rimski soorganizatorji, ki so jih z

avtobusom spremljali ves dan. Rimski sodelavci so imeli pri izpeljavi projekta veliko vlogo. "Prekosili so vsa najboljša pričakovanja", je dejal prof. Pahor. "Tukaj smo sorazmerno pozno prišli na dan, ker smo komaj prejšnji ponedeljek prejeli iz Rima točne informacije glede programa." Kako pa je do sodelovanja in izvedbe projekta sploh prišlo, smo vprašali prof. Pahorja.

"Posredno smo bili že v stiku z njimi; izvedeli smo, da so vsaj nekateri mnenja, da bi bilo potrebno postaviti na lice mesta spomenik padlim Slovincem. Lani smo predlagali ljubljanskim oblastem in slovenskim partizanom, da bi bilo letos, ob šestdesetletnici, primerno postaviti spominsko obeležje, a ker smo videli, da odziva ni bilo, smo se odločili, da bomo sami poskrbeli za komemoracijo, kljub temu, da smo ena najmanjših organizacij v zamejstvu." Društvo Edinost je tako preko znańca, ki je Openc po rodu, a živi v Rimu že dolgo let, navezalo stike z VZPI - ANPI in zvezo antifašističnih političnih preganjancev ANPPIA. Ti so se obrnili na krajevno upravo, v pristojnosti katere je ozemlje, na katerem stoji utrdba Bravetta. Ta uprava je že pred časom izdala knjigo z naslovom Forte Bravetta, kjer je opisano delo Slovincu, ki so tam padli. "Ker so pač že tako dobro pripravili teren, je bilo nam veliko lažje pripraviti svečanost."

Glavni odbor Zveze združenj borcev in udeležencev NOB Slovenije je v komunikeju izjavil, da je glede rimske svečanosti zavzel neangažirano stališče, saj je potrebno vprašanje spomenikov med vojno umrlih Slovincu urediti kompleksno, na podlagi mednarodne pogodbe med Jugoslavijo in

Italijo, sklenjene leta 1964. Kljub temu da za rimsko komemoracijo niso bili v Ljubljani konzultirani in niti vanjo vključeni, je odločitev, ali bi na njej sodelovala katera od območnih organizacij ZZB avtonomna presoja letih. Tako so k svečanosti pristopile omenjene južnoprimorske sekcije ZZB; koprsko je zastopal Ciril Koprivec. Prisoten je bil tudi bivši predsednik borčevskih organizacij obalnega območja in danes podpredsednik tigrovske organizacije, prvoborec Ciril Pelicon.

Tigr je predstavljal tudi tajnik Karlo

Skupina udeležencev pred spominskim obeležjem

Kocjančič. Organizaciji sta sicer samostojni, a večkrat sodelujeta pri skupnih projektih.

V jutranjih urah se je skupina odpeljala v rimski vročini najprej pred Vrhovno kasacijsko sodišče. Takrat je bil tu sedež sodne palače, kjer je Posebno sodišče izreklo obsodbo v Auli IV. Obsojencem so takrat raje sodili v Rimu kot pa v Trstu, ker se jim ni zdelo potrebno, da se posebno sodišče sestane spet v Trstu, ali ker je bilo to nevarno vojno območje; točnih razlogov ni nihče nikoli pojasnil, je povedal prof. Samo Pahor. Sodili so jim v dveh različnih sodnih postopkih: tako prvim kot drugim so izrekli obsodbo na dan pred ustrelitvijo.

"Na padle v Rimu se namreč nismo nikoli ali pa le včasih spomnili, na primer ko je leta 1978 izšla knjiga Aula IV., ki jo je uredil Stanislav Renko. Partizani imajo že itak svoje zborovanje aprila ob obletnici bitke na Nanosu," je dodal Pahor.

V prihodnjih objavah Edinosti pa bodo navedeni vsi tisti, ki jih je posebno sodišče obsodilo na smrt. "Slovinci imamo prvenstvo: izračunal sem, da nas je bilo takrat 1% celotnega prebivalstva Italije, to je na 44 milijonov 450 tisoč Slovincu (bolj uradni podatki pravijo 387 tisoč Slovincu in Hrvatov): v tistih letih je bilo 9% slovenskih prebivalcev obtoženih; 17% Slovincu pa so dodelili najvišje število let vseh zapornih kazni; 33% je bilo dosmrtnih obsodb; smrtnih pa 78%. Predsednik republike bi nas moral odlikovati, ker smo veliko prispevali za padec fašizma."

Prav na nujnost spomina na pretekle tragedije se je osredotočil govor duhovnika Bogdana Vidmarja, člana slovenskega zavoda Slovenicum v Rimu, med bogoslužjem božje besede, ki je potekalo v cerkvi Marijinega rojstva, prav pred spominsko svečanostjo blizu utrdbe Bravetta. Čeprav

KOMEMORACIJA

Ob šestdeseti obletnici
ustrelitve
štirinajstih Slovencev

Foro Bravetta

R i m

26. junij, 24. oktober 1942

26. junij 2002

Spominsko vinjeto je izdala slovenska cerkev v Rimu

kapitulacije Italije 1943. Zadržal se je nato pri padlih junija 1942.

Obsojenci, ki so bili takrat ustreljeni, so bili pretežno doma z območja Pivke in Šempetra na Krasu. Slovenci, ki so bili umorjeni oktobra, pa so prihajali iz okolice Ilirske Bistrice. Ta skupina je že prej delovala tako, da je zbirala vojaške informacije in jih posredovala preko meje. Bili so vključeni v organizacijo Tigr in so preko meje prinašali tudi ilegalno literaturo.

Padli meseca junija so sodelovali pot partizani v prvi oboroženi bitki nastajajoče slovenske Osvobodilne fronte aprila 1942 na Nanosu, ki je bila, objektivno vzeto, prva bitka oboroženih sil Združenih narodov na ozemlju države, pripadnice osi Rim - Berlin. Takrat so nacifašistične sile napredovale v Evropi, tako da so bili zavezniki partizanov oddaljeni tisoč kilometrov, zaledja pa slovenski partizani niso imeli. Kljub temu, da sedemurna bitka na Nanosu ni partizanom uspela z vojaškega vidika, je pa prispevala, da se je kljub zaostrenemu fašističnemu pritisku na civilno prebivalstvo, vedno več Slovencev vključevalo v Osvobodilno fronto. Ustanovili so takoj Korpus z dvema divizijama, čeprav ga je sestavljalo nekaj več kot petdeset oseb. Avgusta meseca so že ustanovili prvi bataljon in ravno 24. oktobra še Soški odred s tremi bataljoni. Prof. Pahor je nato dodal, da so ti padli že takrat načeli vprašanje o človeških pravicah, saj so te bolj pomembne od same državne suverenosti. Verjeli so v svobodo vseh narodov, ne le lastnega.

Besedo je nato prevzela Josipina Židanik in obudila spomine na obdobje, ko so jo fašisti zajeli na Goriškem. Delovala je v anrifašistični propagandi. Oblasti so ji hotele soditi v istem procesu kot ostalim padlim junija 1942; do tega pa ni prišlo, a gospa Židanik se je kljub temu bala, da bo smrtna obsodba doletela tudi njo. Ko pa so jo sodniki obsodili na deset let zapora, je najprej pomislila: kje pa boste vi po tolikih letih!

Zadnji govornik je bil Ciril Pelicon, ki je prisotne pozdravil v imenu soborcev, ki so na kraju padli. Govoril je tudi v imenu Zveze združenj borcev Izole, Kopra, Pirana ter Organizacije Tigr Primorske. Povedal je, da je končno prišlo do pravične svečanosti, posvečene spominu prvih partizanov, ki so jih pri nas nekateri premalo cenili, saj so ti kljubovali sovražniku na Nanosu le nekaj ur in šli zato v ujetništvo. Verjetno so tudi pozabili, da so bili naši rojaki ranjeni, ko so padli v roke fašistov.

tehnološki razvoj iz dneva v dan rase, je dodal Vidmar, morala v človeku zaostaja tako, da na pomembna vprašanja večkrat pozabimo.

Besede, ki so jih nato govorniki izrekli na spominski svečanosti, so izražale prav tako željo, da bi bile pretekle, še delno nezaceljene rane, za vzor bodočim generacijam. Tako je predsednik ANPPIA Giulio Spallone poudaril, da se človeško dostojanstvo lahko gradi le na sožitju in na enotnosti, ki je bila temelj zmage v boju proti fašizmu. Da je potrebno antifašistično enotnost braniti, je trdil tudi zastopnik rimskega VZPI - ANPI in bivši partizanski komandant, ki je sodeloval pri osvoboditvi Turina, Massimo Rendina. Dejal je, da je bil antifašizem za časa vojne vrednota, ki je združevala pripadnike najrazličnejših narodnosti: veliko je bilo Italijanov, Avstrijcev, Francozov in Rusov, ki so se v vrstah VII. in VIII. korpusa borili proti okupatorju na ozemlju Jugoslavije, kot tudi številni so bili Slovenci, ki so se z italijanskimi partizani borili proti nemški okupaciji v Italiji. Prof. Pahor je nato prikazal petindvajsetletno slovensko suženjstvo od 1918, ko so teritoriji, ki so pripadali avstro-ogrskega cesarstvu, in na katerem so živeli Slovenci, postali del italijanske kraljevine, pa do

Mestni redarji so v visoki uniformi položili venec pred spomenik, kjer so vklesana imena nekaterih italijanskih padlih antifašistov. Morda bo v kratkem spomenik nosil še imena Slovencev, ki so tu padli. Tudi vojaški ataše ruskega veleposlaništva je položil šop rož v imenu zavezniških sil. Svečanosti se je udeležil tudi predstavnik Bosne in Hercegovine. Ob koncu pa je spontano zadonela slovenska pesem.

Rimske organizacije so pripravile v popoldanskih urah znanstveno srečanje L'Italia nella ex Jugoslavia: dall'occupazione alla Guerra di Liberazione. Udeležba Italijanov na ozemlju Jugoslavije od okupacije do udeležbe v NOB. Srečanje je porodilo izredno pobudo: Massimo Rendina je namreč predlagal slovenskim gostom ustanovitev stalnega odbora italijanskih ter slovenskih borčevskih organizacij, da bi poglobilo skupna zgodovinska vprašanja. Predsednik Združenja antifašistov, borcev in vojnih veteranov Mestne občine Koper Ciril Koprivc je takoj pristopil k projektu in predlagal, da bi k odboru pristopili še društvi Tigr in Edinost, kajti v tem sestavu se je ideja rodila. Za pozdrav tržaškega VZPI - ANPI je poskrbel Lucijan Malalan.

Rimski objem se je končal po sprejemu na Campidogliu, kjer je odbornica Liliana Ferraro podelila v spomin Josipini Židanik, Cirilu Peliconu, Cirilu Koprivcu ter Karlu Kocjančiču medaljo mesta Rim. "Ne gre toliko za vprašanje živega spomina, pač pa za vprašanje, da so tisti ljudje padli za določeno stvar, ki pa ni bila nikoli uresničena." je še pred odhodom v Rim povedal prof. Pahor. "Padli so za našo svobodo, enakopravnost. Tega tudi ta zaščitni zakon ni prinesel. Da Italijane skušamo seznaniti malo več o tem, kar smo mi prispevali v vojni proti nacifašizmu, je ta rimska priložnost zelo dobra."

Takrat je na sodni klopi poleg obtožencev idealno sedela še cela vrsta ljudi, katerih "krivda" je bila ta, da so bili Slovenci, ali ta, da so imeli z obtoženci sorodstveno vez. Veliko teh je bilo tako preganjanih: nekatere so fašistične oblasti poslale v konfinacijo, druge v krajevna italijanska taborišča, od koder so nekatere odpeljali v nemške lagerje. Spominski poklon pred utrdbo Bravetta pod pekočim rimskim soncem, je bil izraz hvaležnosti tako ustreljenim kot tistim, ki so padlim pravili brat, oče ali sin.

Igor Gregori

VIPAVSKA HRANILNICA NEKOČ IN DANES

Leta 1994 je g. F. Cerovšek v Vipavskem glasu obširno predstavil nastanek Hranilnice in posojilnice Vipava in način njenega poslovanja od ustanovitve l.1896 do l.1903. Ker tradicijo te hranilnice še vedno ohranja HKS Vipava, je prav, da se seznanimo, kako se je razvijala skozi stoletje, pa tudi, kaj se z njo dogaja sedaj in kakšni so načrti za prihodnost.

NASTANEK ZADRUŽNEGA HRANILNIŠTVA

Prve kmečke hranilnice so bile na Slovenskem ustanovljene l.1872 (Ljutomer, Št.Jakob v Rožu) in so imele predvsem narodno-obrambno vlogo. Posojilnice so zlasti v mestih in trgih ustanovljali narodno zavedni izobraženci, trgovci in večji kmetje zaradi hude kmetijske krize, ki je povzročila propad številnih kmetij in sprožila množično izseljevanje. Veliko organizacijsko delo pri ustanavljanju teh zadrug je opravil dr. Janez Evangelist Krek (1865-1917), idejni voditelj krščansko-socialnega gibanja, ki je po Raiffeisnovih načelih širil zamisli o organiziranju kreditnih zadrug z nizkimi deleži, neomejenim jamstvom in ožjim poslovnim območjem. Zato je število kreditnih zadrug izredno hitro naraslo.

Na Vipavskem je bila prva posojilnica ustanovljena že 10.9.1893 na Slapu pri Vipavi. Za njo so se v teku petnajstih let do 1908.leta postopoma ustanovljale hranilnice in posojilnice po celi Vipavski

dolini, Krasu, Goriških Brdih in v Posočju. Z ustanavljanjem hranilnic in posojilnic je bil storjen velik korak naprej v obrambi pred tujci. Vemo, da so tuje banke marsikatero kmetijo brez pomislekov prodale na dražbi.

V Vipavi je bila ustanovljena HRANILNICA IN POSOJILNICA na pobudo vipavskega dekana Matije Erjavca, ki je bil tudi glavni pobudnik za ustanovitev Vipavske vinarske zadruge l.1894. Hranilnica je bila registrirana na sodišču v Ljubljani 12.9.1896, po prvi svetovni vojni 3.11.1921 pa vpisana v združni register na sodišču v Gorici. Kasneje spremeni naslov v CASSA POPOLARE DI PRESTITI IN VIPACCO.

NEKAJ PODATKOV O POSLOVANJU NEKDANJE HRANILNICE:

Hranilnica je v prvih letih delovala vsako sredo od 9. do 12. ure in od 13. do 16. ure popoldne. Če pa je bilo slabo vreme, je delovala prvi ugodni delovni dan, razen praznikov. Pisarno so imeli v dogovoru z vinarsko zadrujo, kar kaže, da sta bili tesno povezani. Hranilne vloge so obrestovali po 4,5% obrestni meri, posojila, ki so jih dajali na poroštvo, pa po 5,5%. Odplačila posojil so skupaj z vplačili obresti obračunavali 1.januarja in 1.julija.

Organ upravljanja je bilo »načelstvo«, ki je bilo prvotno sestavljeno iz 7 članov in je imelo redne seje vsako drugo nedeljo. Na teh sejah so sprejemali nove člane in odobraval posojila. Nujne in potrebne prošnje so smeli funkcionarji sami reševati, vendar so morali o tem poročati na prvi seji. Člane, ki so bili na slabem glasu, so izključili in izplačali deleže. Že l.1900 je Hranilnica in posojilnica kupila svoje lastne prostore in sicer hišo na Trgu Pavla Rušta s hišnima številkami 77 in 78 - to je današnja stara klet in stavba, kjer so prostori »Tople malice«.

Tak način združevanja je kmete ščitil pred izkoriščevalci, jim omogočal napredek in razvoj. To je prišlo še bolj do izraza po prvi svetovni vojni. Takrat se je začela fašistična gonja proti slovenskim denarnim zavodom. Fašistom je bilo napoti vse, kar je bilo slovenskega, zlasti, če je bila zadeva uspešna. Zato so hranilnice odigrale izredno pozitivno vlogo med obema vojnama, ko so pomagale naprednim kmetom in zavednim Slovencem zastopati njihove interese.

HRANILNIŠTVO PO 2. SVETOVNI VOJNI

Povojni režim je kmečke hranilnice formalno likvidiral in jim odvzel premoženje, uničil pa jih ni, ker so imele in imajo korenine globoko zasidrane v zdravo kmečko zavest o potrebnosti lastne organiziranosti in medsebojne pomoči.

Hranilništvo je četrto stoletje (1945-1970) živelo in delalo skoraj v ilegali znotraj splošnih kmetijskih zadrug, dokler ni v 70-tih letih znova zaživelo in bistveno pripomoglo k razvoju kmetijstva, združništva, k prenovi vasi in podeželja, kakršnega imamo danes. Konec šestdesetih let so namreč tudi politiki spoznali, da zaradi specifičnih razmer v Sloveniji brez kmeta ne bo pridelave hrane, skratka, da delavski razred potrebuje kmeta. Leta 1969 je bil sprejet zakon o hranilno kreditnih službah, leta 1972 pa zakon o združevanju kmetov.

Zakon iz leta 1969 je omogočil reorganizacijo dotedanjih hranilno kreditnih odsekov pri kmetijskih zadrugah v hranilno kreditne službe (HKS), ki so bile pravno sicer še del zadrug, vendar z veliko samostojnosti. Imele so svoje organe upravljanja, svoj žiro račun, knjigovodstvo, lahko so samostojno vstopale v pravni promet. Na tej podlagi so lahko samostojno začele zbirati denar, predvsem hranilne vloge kmetov, ter kreditirati kmete in zadruge. Odprle so več kot 200 blagajniških mest po vsej Sloveniji. Celoten odkup kmetijskih pridelkov se je izplačeval kmetom preko HKS-ov. Cilj delovanja ni bil dobiček, ampak zbrani kmečki denar posojati kmetom pod čimbolj ugodnimi pogoji na način in po postopkih, ki so kmetom blizu in razumljivi ter cenejši kot pri bankah.

Vse kmečke HKS so članice Zveze HKS Slovenije, ki je bila ustanovljena l.1971 in je odigrala

pozitivno vlogo pri reorganizaciji in pospeševanju temeljnih funkcij hranilno kreditnih služb. Zveza je v bistvu prostovoljna krovna organizacija sistema združnega hranilništva in ima za svoje članice predvsem razvojno, izobraževalno, predstavniško in promocijsko funkcijo.

HRANILNO KREDITNE SLUŽBE IN NOVA BANČNA ZAKONODAJA

Leta 1999 je bil sprejet nov Zakon o bančništvu, ki temelji na vključevanju Slovenije v Evropsko unijo in pomeni konec zaprtosti slovenskega bančništva. V naš prostor je vstopila tuja konkurenca, prodajajo se domače banke. Potrebe po kvalitetnih in poceni storitvah silijo k tesnejšemu medsebojnemu povezovanju.

Zakon o bančništvu je poenotil pogoje poslovanja za banke in hranilnice, zato je določil za HKS-e petletno prilagoditveno obdobje. Povečala se je vloga Banke Slovenije kot nadzorne institucije, ki skrbi za varnost in stabilnost celotnega finančnega sistema.

Dosedanje razmere ustanavljanju hranilnic niso bile naklonjene, zato poslužeta v Sloveniji trenutno le dve hranilnici, kar je nenavadno malo v primerjavi z množico bank. Če bi bil bančni sistem urejen, bi moralo biti razmerje med bankami in hranilnicami ravno obratno. Tudi delež bilančne vsote, ki ga obvladujejo hranilnice, je zanemarljiv. V sosednjih državah (Italija, Avstrija, Nemčija) je hranilništvo zelo razvejano. Njegova značilnost je v statusni vezanosti na mesta, pokrajine in različne združne zveze (kmetijske, obrtniške). Tudi slovensko bančništvo ima svoje korenine v takšnem hranilništvu. Sedanji zakon o bankah je prinesel velike spremembe za HKS-e predvsem na kapitalsko finančnem področju, glede statusno organizacijskih vprašanj pa še vedno velja sedanji zakon iz l.1990. Pričakovali smo namreč, da bo Zakon o bančništvu uredil tudi pravni status HKS, saj še vedno ni jasno ali se HKS šteje za zadrugo, gospodarsko družbo ali kaj drugega. Predlagani zakon o hranilno kreditnih zadrugah pa ni prišel niti v proceduro za sprejem.

PREDSTAVITEV HRANILNO KREDITNE SLUŽBE VIPAVA

Današnja Hranilno kreditna služba Vipava (v nadaljevanju HKS) je nastala 1.1.1971 z združitvijo hranilno kreditnih odsekov pri Kmetijsko vinarski zadrugi Vipava in Kmetijski zadrugi Nova Gorica in bogato nadaljuje tradicijo združnega hranilništva. HKS Vipava ima pet ustanoviteljev: Kmetijska zadruga Vipava, Kmetijska zadruga Mladika Vrhpolje, Agroind Vipava 1894, Agrogorica Šempeter in Kmetijstvo Vipava Šempeter. Navedeni ustanovitelji so se odločili, da postane HKS s 1.5.1993 samostojna. Svoj račun in lastnost pravne osebe je sicer že imela, tedaj pa se je tudi kadrovsko osamosvojila. Čeprav je HKS izšla iz zadruge popolnoma brez premoženja in zaradi takratnih nesoglasij ni uveljavila denacionalizacijskih zahtevkov, je naslednja leta uspešno poslovala, pridobila je nove varčevalce iz vrst upokojencev in delavcev. Tako je že leta 1995 postala največja HKS v Sloveniji po zbranih hranilnih vlogah. Trenutno ima 3 milijarde zbranih hranilnih vlog fizičnih oseb in njena bilančna vsota znaša 3,7 milijarde.

Vipavska HKS deluje na območju šestih občin: Vipava, Ajdovščina, Nova Gorica, Miren-Kostanjevica, Šempeter in Kanal in ima 15 terenskih blagajn. HKS ima 80% varčevalcev iz vrst kmetov, ostali so delavci in upokojenci. Nudi kompleten servis finančnih storitev. Kmečkemu prebivalstvu pa poleg kreditov posreduje tudi regrese, intervencijska sredstva - državna in občinska - in jim že dvajset let omogoča brezgotovinske nakupe v kmetijskih prodajalnah. Ne smemo zanemariti vloge HKS-a, ki jo je imela pri kreditiranju v preteklih letih. Potekala je intenzivna obnova vinogradniških površin, obnova breskovih nasadov, prav tako je HKS pospešeno kreditirala izgradnjo govejih hlevov, nabavo mehanizacije in nakup zemljišč. Vipavska dolina ne bi v kmetijstvu nikdar dosegla takega razvoja, če ne bi HKS pri kreditiranju odigrala take vloge, kot jo je. Seveda pa se je HKS lahko razvijala le z močno proizvodnjo in tržno uspešnimi ustanovitelji in ob strokovni pomoči Zveze HKS Ljubljana.

SMERNICE ZA NAPREJ

HKS Vipava si je postavila za cilj ohranitev 100-letne tradicije. Smo ena izmed treh hranilno kreditnih služb v Sloveniji, ki se bodo prilagodile Zakonu o bančništvu. Prizadevamo si še naprej razvijati hranilništvo po združnih načelih, predvsem pa ga obdržati v slovenski lasti. Dejstvo je, da potreba po lastni finančni organizaciji ne bo nič manjša, kot je bila v preteklosti. Svojim strankam nudimo prijazno, celovito, konkurenčno in predvsem varno finančno storitev. Glede na to, da za hranilne vloge jamčijo ustanovitelji z vsem svojim premoženjem, ki daleč presega zbrane hranilne vloge, in da ima HKS vloge pozavarovane še pri dveh poslovnih bankah v višini dvakratnega zneska vseh danih kreditov, imajo varčevalci vse vloge 100% zavarovane in ne samo do višine 4.200.000,00 tolarjev kot je to pri bankah. Poleg tega je pod nadzorom Banke Slovenije, ki je že opravila tudi neposreden pregled njenega poslovanja.

HKS bo še naprej skrbela za to, da bo imela konkurenčne obrestne mere ter hitrejše, enostavnejše in cenejše postopke pri reševanju kreditnih zahtevkov kot banke. Njeno poslovanje temelji na bolj osebnem odnosu pri delu s strankami, medsebojnem zaupanju, vsestranskemu svetovanju in predvsem individualnemu obravnavanju vsakega posameznika. Pravkar se uvaja tudi nov sodoben informacijski sistem, ki bo nudil komitentom vse bančne storitve. S tem bo omogočeno lažje uvajanje novosti, ki jih prinaša reforma plačilnega prometa (trajni nalogi, direktne odobritve, direktne bremenitve...). Sedaj odpiramo transakcijske račune za društva in samostojne podjetnike, po novem letu pa jih bomo odpirali tudi za fizične osebe.

Pregovor pravi, da je tradicija svetilka ob cesti, ki nam razsvetljuje prehojeno pot v preteklosti in nam daje moč za prihodnost. Vipavci smo ponosni na več kot stoletni obstoj hranilništva in HKS Vipava se trudi, da bi s svojim dolgoletnim stabilnim poslovanjem nadaljevala, sledila zahtevam sodobnega razvoja in ohranjala tradicijo.

Lilijana Furlan

PREDSTAVLJAMO VAM

ANTON JEŽ

6. del

ODHOD NA VOJNO

Dne 15. aprila 1915 sem moral tudi jaz dati slovo svojcem v Trstu. Bilo mi je seveda zelo težko.

Naše vojno zbirališče je bila tržaška vojašnica 97. pešpolka. Bili smo mešanica ljudi: glavnino smo predstavljali Slovenci, nekaj je bilo Istranov in malo, po večini tržaških Italijanov in Furlanov. Ta mešanica ni predstavljala kake avstrijske vojaške elite, kot npr. "Kranjski Janezi", fantje pri 17. pešpolku, ki jih je vojaška uprava glede borbenosti dajala drugim polkom za vzgled.

Razlika v borbenosti med 17. in 97. polkom je bila v tem, da pripadniki 17. pešpolka, ki so

bili iz osrčja Slovenije, po večini iz Gorenjske, niso tako občutili narodnega boja, kot je bil na Primorskem, Štajerskem in Koroškem. Med Gorenjci je bila še trdno zasidrana avstrijska zavest. V nadaljevanju bom to opisal. Tržaški Slovenci smo bili zaradi stalnih borb zavednejši in v bistvu proti Avstriji. Mnogo naših ljudi je bilo po avstrijskih zaporih. Zaradi preveč odkritega slovanskega duha smo bili simpatizerji za Srbe in Ruse.

Kot rečeno, smo se zbrali v vojašnici polka, ki je bila na trgu, nasproti našega ljubljenskega Narodnega doma, ki so ga po vojni italijanski fašisti zažgali. Čakali smo na transport za

Ljubljano. Nekateri so bili opremljeni z nahrbtniki, drugi smo imeli lesene kovčke po vojaško predpisanih izmerah, kar je bilo za premike iz kraja v kraj zelo nadležno. Tako opremljeni smo odšli na postajo, kjer smo do kraja napolnili živinske vagona dolgega vlaka. Odpeljali smo se proti Opčinam, kjer je bil krajši postanek. Skozi odprta vrata sem zagledal vipavskega domačina Kobalovega Franceta. Bil je postajenačelnik. Poklical sem ga po imežu. Zagledal me je in takoj vprašal: "Ali imaš?" Brez besed sem segel v žep in potegnil belo ruto, on pa zadovoljenega obraza prislonil roko k rdeči kapi. Tako se je končalo najino srečanje. Bela ruta je bila znak, da se predaš Rusom ali Srbom. Z mojimi odporniški občutki je bila prežeta velika množica našega transporta, zato ni čudno, da se nas je prijel vzdevek "ge la demo!" (jo pobrišemo).

Po prihodu v Ljubljano smo s svojo kramo, s kovčki na ramah, pešali po Dunajski cesti do bivše avstrijske konjušnice - jahalnice, kjer smo na precej izsušenih konjskih figah prespali, ali bolje rečeno prečuli, ker zaradi smradu ni bilo mogoče spati. Tisti, ki smo imeli kovčke, smo presedeli na njih, drugi na nahrbtnikih.

Šele okrog tretje ure popoldan smo odkorakali proti Šiški, kjer so bile zapuščene lesene barake, tako zvani "kurji zavod". Ob prihodu v ograjen prostor tega zavoda smo videli vojaka, ki je z vedrico vode polival vojaka, ki je z zavezanimi rokami visel na steni. Ta prikaz naj nam bi vlil čut brezpogojnega izvrševanja vojaških dolžnosti.

Barak je bilo precej, vendar še vedno premalo za toliko ljudi, kot nas je prišlo. Podstrešje v barakah je bilo tako nizko, da je bilo mogoče hoditi pokončno le v sredini. Po vsej dolžini barake smo stali v štirih vrstah, kot je bil dan ukaz, ko smo bili še zunaj barak. Ko smo zapolnili celo dolžino podstrešja, je za nami po lestvi prišel narednik (v avstrijski vojski imenovan feldvebel). Ljudje so se pritoževali, da je nemogoče, da bi toliko ljudi spalo v tem tesnem prostoru. Narednik je ukazal razdvojiti štiristop tako, da je v sredini ostal 80 cm širok prehod, ukazal obrat levo in desno, da smo videli njegov prehod skozi celo dolžino podstrešja. Vrnil se je nazaj k izhodni lini

(vratom) ter glasno zavpil: "Kdo pravi, da tu ni mogoče ležati!" Na njegovo vprašanje si ni upal nihče ugovarjati. Potem je zopet glasno zavpil: "Nieder!" (Na tla). Ko je izrekel to povelje, smo nemočna raja popadali na tla, nastlana s skromno slamo. Za lahko noč nam je še dejal: "Tako boste spali!" in odkobacal po lestvi.

Noč je bila dolga. Spati nismo mogli, saj se zaradi gostote nismo mogli obračati. Nekateri smo se sede naslanjali na hrbet drug drugega. K sreči so nas naslednji dan porazdelili po šolah, kjer smo po razredih imeli nastlano slamo. Hrano smo dobili šele tretji dan. V pozivnem listu je bilo naznačeno, da mora vzeti vsak s seboj hrane za tri dni. Hrana, ki smo jo začeli prejemati, je bila zelo revna. Kruh smo dobivali vsak dan po košček, nič večji kot so koščki, kjer gostilničar štedi tudi pri kruhu. Brat, takrat že doktor prava, mi je nekajkrat prinesel po kos kruha, ki mi je poleg revne hrane prišel zelo prav.

V Ljubljani smo bili le malo dni, nato pa smo s kovčki na ramah marširali v Kamnik, kjer smo dobili orožje in imeli v okolici Kamnika, tudi ponoči, vojne vaje. Pri cerkvi na Homcu smo imeli improviziran top, ki je imel glasovno močan učinek, bil pa je le navaden sod od olja, brez enega dna. Drugo dno je imelo v sredini luknjo, tako veliko, da se je vanjo lahko vtaknila puškina cev. Pri sprožitvi se je glas puške precej ojačal. Ko smo zavzeli hrib, smo videli, kako silovito topništvo nas je obstreljevalo.

V Kamniku so nas vadili kakih štirinajst dni, potem pa so nas prepeljali v Linz, k tamkajšnjemu, domačemu domobranskemu polku. Naša skupina, okrog 50 mož, je bila dopolnilo za četrto marš kompanijo. Da so vod dopolnili, so nam dodelili še komandni kader in enega sanitejca. Za pomoč sanitejcu so dodelili štiri može iz naše skupine. Bili smo brez sarž, in sveže pečeni v vojaški znanosti. Dali so nam novo obleko. Za prehrano smo dobili konzerve, s strogim ukazom, da jih smemo uporabiti le v skrajni sili. Dobili smo tudi kratke lopate za kopanje jarkov, kar je bilo res koristno, na prostranem ravnem bojišču. Še celo poveljujoči oficir ni bil brez take lopate. Poleg lažjih čevljev smo dobili tudi težko nakovane gojzerje, ki nam v tisti nekamniti zemlji niso koristili. Med seboj smo se

dogovorili, da se bomo v prvi priliki znebili težkih čevljev. Kmalu se nam je ponudila prilika. Na nekem pokopališču smo počivali v senci in smo posamezno odhajali, kot da gremo na potrebo. Za ograjo se je nahajala njiva krompirja. V strahu smo v zeleni krompirjevki poskrili težka bremena. Tolažili smo se, da nas zaradi množičnega prekrška ne bodo mogli preveč strogo kaznovati. Posrečilo se nam je, da našega dejanja niso opazili.

Prehod skozi Karpatate nam je nudil pogled na grozote zimskih bojev. Povsod požgane hiše, mrtve cele vprege nepokopanih, razpadajočih konj in vse polno uničenega orožja. Sledili so dolgotrajni pohodi po nepregledni Galicijski ravnini. V polni bojni opremi smo prehodili kilometre in kilometre dolge ravne ceste, ki so nas utrujale tako, da smo prišli do sklepov, ki sem ga opisal.

Na poti od Lvova in Grodeka so se že pred našim prihodom bili težki boji. Avstrijska artilerija je močno obstreljevala ruske položaje. Rusi pa na tem mestu niso imeli ne topov in ne streliva. V takih bojih je padlo tisoče vojakov na obeh straneh. Municije za lahko orožje pa takrat Rusom ni manjkalo, zato smo bili zaradi številnega ruskega vojaštva pod gostim ognjem njihovih pušk. V kolikor niso bili avstrijski vojaki smrtno zadeti, je bilo veliko ranjencev zadetih v trebuh, kar je pomenilo težko poškodbo. Napadali smo v več zaporednih vrstah, v razdalji 5 do 6 metrov od moža do moža in 10 metrov med vrstami.

Rusi so streljali tudi z dumdum krogli, ki so pri zadetku eksplodirale. Med postavljanjem bojne vrste naše stotnije na prostrani ravnini so nas posamezni izstrelki prisilili, da smo se krepko oprijeli naših lopatic in se je vsak leže začel vkopavati. K sreči travniška zemlja ni bila trda. Izkopano zemljo smo metali pred izkop, kar je pripomoglo k boljšemu kritju. Kmalu potem, ko sem začel kopati, je v kupček pred menoj udarila krogla in kupček zemlje razpršila. Bila je gotovo dumdum krogla, ker navadna bi se samo zarila v zemljo. Ta zadetek v moji neposredni bližini me je še bolj spodbudil in začel sem še hitreje kopati. Kritje je postajalo vedno globlje in s tem tudi kupček zemlje pred menoj, kar mi je dajalo večjo varnost.

Počutil sem se precej varnega, toda le do

povelja: "Naprej!" Skočiti smo morali na prosto, kjer smo bili izpostavljeni strelom iz pušk. Mnogi so ostali za vedno poleg svoje izkopane jame, mnogi pa lažje ali težje ranjeni. Nepopisno je bilo stokanje ranjencev. Ko smo se že drugič vkopali, je bil zopet dan ukaz: "Naprej!" Pri tem premiku je bil ranjen moj dobri tovariš Emil Vidrih, doma iz Branice. Po poklicu je bil organist na Trsatu. Zadet je bil v stegno desne noge, z dumdum kroglo, katera mu je pri izstopu naredila veliko rano. Hudo me je prizadela izguba tovariša. Ponovni ukaz: "Naprej!" naju je ločil.

Začelo se je daniti, ko smo se že v tretje vkopali. Nismo še končali z delom, ko smo prejeli ukaz: "Streljajte!" Streljalo se je brez cilja, ker pred seboj nismo videli drugega, kot slabo vidno prostrano ravnino. Število mrtvih in ranjenih je bilo vedno večje. Nepopisno je bilo stokanje ranjenih. Največ je bilo ranjenih v trebuh, kar je dokazovalo, da so v prvih vrstah Avstrijci naskakovali stoje. Naša vrsta je bila med zadnjimi, zato teh bojev v ospredju nismo občutili.

Po celonočnem boju smo na zbornem mestu ugotovili, da je padlo veliko naših, saj se nas je iz boja vrnila le slaba polovica. Okoli enajste ure, po končanem boju, smo se zbrali blizu kuhinje, kjer je bilo pripravljeno dobro kosilo. Po dolgem pohodu in prestani težki noči smo ga bili zares potrebni. Hrane je bilo v izobilju zaradi toliko padlih, tako da so nekateri vzeli tudi po dve porciji. Po kratkem počitku smo odkorakali z nasajenimi bajoneti za slučaj, če bi nas Rusi iznenada napadli.

Proti večeru smo se ustavili pri nekem razkošnem dvorcu. Bil je zapuščen in brez vsake opreme. Nastanili smo se v gospodarskem poslopju in na golih tleh prenočili. Zgodaj zjutraj smo odkorakali proti Grodeku. Utrujeni od dolge poti in po slabo prespani noči smo se ustavili na travniku pred Grodekom. Bilo je okoli dvanajste ure. Kljub vročini smo na bujni zeleni travi skoraj vsi pospali. Kuhinja nam ta dan ni nudila toplega obroka, ker smo imeli v svojih krušnjakih lepe kose kuhane slanine, kruha in sira. Ko smo se po treh urah nekoliko odpočili, smo dobili dovoljenje za ogled mesta, ki je bilo v bližini našega postanka. Mnogi smo odšli in si ogledovali opustošeno, prazno mesto, z

mrtvimi ruskimi in avstrijskimi vojaki po ulicah.

Pred nočjo je bil dan ukaz za premik. Ob robu mesta smo šli preko malega potočka, v katerem je bilo polno padlih, zlasti Rusov, katere je naša artilerija pri množičnem umiku pobijala. Ko smo se vzpenjali iz tega jarka, nam je udaril v nos močan vonj po ožganem mesu, ki je prihajal iz pogorele hiše. V drugi pa sem na vratih hleva opazil konja z ruskim vojakom. Konj je bil z glavo in prednjim delom telesa že zunaj, nesrečni vojak pa z glavo in pol telesa še v hlevu, tako ju je smrt doletela prav na pragu hleva. Videl sem še nešteto žalostnih prizorov, vendar vseh ne morem opisati.

Prišel je 25. junij, konec mojega bojevanja na galicijskem bojišču. Rusi so bili takrat "na urniku". V noči hudih bojov smo v bližini

V vojnem ujetništvu v Genovi - Italija l. 1917

odlično zamaskiranega ruskega strelskega jarka, v dobrem gozdnem kritju, čakali na ukaz, da tudi mi posežemo v napad. Pred strelskim jarkom in našim kritjem se je, v dolžini kakih 300 m, raztezala gladka goličava porasla s slabo travo. Od jarka do roba gozda je bilo kakih 200 m. Naše kritje - gozdna tla, so bila 8 do 10 m nižje od goličave, zato smo bili pred puškinimi izstrelki popolnoma varni, v visokem drevju pa je bilo slišati, kot da je nad nami razdraženo osje rojenje.

Noč je prehajala v dan, streli so pojemali in končno prestali. Zdanilo se je. Dobili smo

ukaz, da se premaknemo naprej, kjer naj bi se zbrali za premik. Ko smo prišli iz kritja na goličavo, se nam je nudil grozen pogled. Vsepovsod je bilo polno mrtvih in ranjenih. Stokanje in obupni klici na pomoč so turobno odmevali. Ko smo prišli do strelskega jarka, je bil prazen. V daljavi pa smo videli krdela ruskih jezdecev, ki so na hitrih konjih izginjali z dosega naših pušk. Ti strelci so bili zaščitniki glavnine umikajočih se čet.

Okoli enajste ure istega dne smo naleteli na podoben strelski jarek. Naša strelska vrsta je napredovala brez kritja, mož za možem v razdalji 10 m, plazeč se po trebuhu. Taktika naše komande v tem primeru je bila slaba. Že pri poprej omenjenem strelskem jarku bi morali spoznati, da Rusi uporabljajo dobre strelce za zadrževanje sovražnika.

Na čistini nas je bilo že kakih 20 do 30, ko so zaropotale puške ruskih ostrostrelcev. Zadetki so bili številni. Od kritja sem bil oddaljen kakih 35 korakov, ko sem začutil močan udarec v desno stran glave. Krogla k sreči ni bila dum-dum. Zadel je tik pod očesno kostjo, prebila prepono med nosnicama in izstopila na levi strani nosu. Bolečina ni bila huda, krvavitev pa zelo močna, tako da so bile podplutbe tudi v očeh. Brez nahrbtnika in municije sem se zavlekel v zaklonišče, kjer so me obvezali. Srečo sem imel, da me krogla ni zadela centimeter višje, mi razbila kost, za kar bi bile seveda hujše posledice.

Ob začetku nisem imel težav. Nagnil sem se na stran in odvrigel težak nahrbtnik, ki ni vseboval kake posebne vrednosti, razen rezervne srajce in "najemnikov", ki so nas zvesto spremljali na naši poti. Ti sopotniki niso bile uške, ampak uši, ki so bile vredne svojega imena. Puško sem tudi brez žalosti zapustil. Sanitejec me je vključil v skupino hoje sposobnih. Čez tri dni so me sprejeli v bolnici v Košicah pod Karpati, na Slovaškem. Ostal sem le malo časa. Po 12 dneh sem bil že pri kadru v Linzu, kjer sem prebil nekaj dni med okrevajočimi (rekoalescenti).

V tem času so dajali dopust, tako zvani Ernteurlaub (žetveni dopust), za katerega sem zaprosil. Zaradi bližajoče se italijanske fronte mi ga niso radi odobrili.

Ko sem prišel domov, sem se moral javiti na občini. V tajništvu sem se srečal z mojim starim

znancem, ki je še vedno vodil tajniške posle. To je bil šolski vodja, ki sem vam ga že opisal. Ob vstopu v tajništvo sem dostojno pozdravil in izročil dovoljenje za dopust. Ko je prečital, me je ostro pogledal in osorno vprašal: "Kako si upaš priti na Ernteurlaub, ko tvoja mati nima na svoji mali njivici nobenih žetvenih posevkov?" (njive, v najemu od vipavske dekanije, po očetovi smrti mati ni mogla obdelovati). Vodja je nastopil tako, kot tistikrat, ko me je v četrtem razredu potegnil čez koleno in mi s šibo naložil svojo porcijo zamahov. Pozabil pa je, da je od takrat, ko sem

Grozljiv pogled na gorsko trnjava Rocca iz vasi Biacasa, italijanske strani fronte, nad jezerom Lago di Garda. Posneto 4. oktobra 1997. leta - 81 let po prebegu očeta v italijansko ujetništvo. (foto A. Jež mlajši)

na kolenu prejemal udarce, minilo dvanajst let. Na njegovo vprašanje sem ga ostro pogledal in vprašal: "Vam je žal, da sem izkoristil priliko, kot še mnogo drugih? Zavedam se, da sem na bojišču zadostil državljski dolžnosti. Rana še ni zaceljena, zato sem še vedno na okrevanju in kot tak ni važno, da bi moral biti med okrevajočimi. Ali se vam zdi čudno, da si človek, po tolikem vojnem naporu, v negotovosti za življenje, zaželi doma in svojcev?" Brez besede je pritisnil žig na dovolilnico, se podpisal in mi jo vrnil.

Mati je bila vesela mojega prihoda, obenem pa tudi žalostna, ker mi ni mogla postreči s čim boljšim.

Po vrnitvi z dopusta sta se rani na licu in nosu hitro celili. Konec avgusta je bil višji zdravniški pregled, kjer so odbrali sposobne za ponovni odhod na bojišče. Ko sem bil slečen do pasu, sem stopil pred višjega vojaškega zdravnika, ki me je ljubeznivo vprašal, kdaj in kje sem bil

ranjen. Na moj odgovor je pripomnil, da so bili takrat res hudi boji. Nato me je vprašal, kaj mi je. Odgovoril sem: "Ich kann nicht gut atmen" (Težko diham.), čemur je bil vzrok moj ranjeni nos in me je v začetku zares oviralo pri dihanju. Zdravnik je vzel malo ogleдалce, pogledal nos in ugotovil, da imam luknjico skozi prepono v nosu, in dejal: "Warum kannst du nicht atmen? Du hast ja ein Loch mehr als du brauchst" (Zakaj ne moreš dihati? Saj imaš eno luknjo več, kot jo potrebuješ). Po tej zdravnikovi ugotovitvi sem bil zopet sposoben za vrnitev na bojišče.

Odvečna luknja mi ni delala dolgo težav, nekoliko nadležna pa je še danes pri čiščenju nosu, kar je spomin na kraj Hlebovice v bližini Lvova in na dan vrnitve 25.6.1915 v nezaželen boj z Rusi.

Nekaj dni po pregledu so nas sposobne premestili v nove barake v predmestju Waldek, od koder smo hodili na razne straže. Bil sem dodeljen k straži, ki je stražila donavski most. To straženje je bilo, zlasti ponoči, zelo pusto. Most je bil na precej samotnem kraju. Dolgi sta bili dve uri straženja, ponoči pod velikim mostom. Samota in enakomerno pljuskanje valov sta bila stražarju pravo dolgočasje. Čudno je

bilo, da je komanda za stražo postavila samo enega stražarja, med tem ko so štirje spali v stražarnici, ki je bila skoraj 10 min. oddaljena od mostu. Ponoči ni bilo prometa na mostu. Zaradi dolgočasnega straženja mostu sem se javil k skupini, ki je nadaljevala z gradnjo barak. Tu so me radi sprejeli. Ob prihodu k tej skupini sem doživel veselo presenečenje, vrnil se je dobri prijatelj Emil Vidrih. Neverjetno se mi je zdelo, da je tako hitro okreval, ko pa je bil tako težko ranjen. Bila sva vesela, da bova zopet skupaj in tako lažje prenašala napore vojnega življenja.

Dober mesec sem opravljal tesarska dela. Čas je pri tem delu hitro mineval. Hrana je bila tu veliko slabša kot pri okrevajočih, zato smo po dokaj zgodnji, pičli večerji, obleteli vse pekarnice v mestu Linz, kjer pa se nam je le redko posrečilo dobiti košček kruha. Bilo nas je le preveč oblegovalcev.

Konec septembra so nas sklicali na skupen zbor. Bilo nas je okoli 300 mož. K zboru je pristopil vodeči oficir in pozval Italijane in Čeha, naj izstopijo. Po izločitvi so sestavili skupino Slovencev in istrskih Hrvatov. Skupina je štela okrog 100 mož. Ukazali so nam, naj bomo pripravljeni za zgodnji jutranji odhod. Z Vidrihom sva bila enotnega mnenja, da nas bodo usmerili proti italijanskemu bojišču. Sklepala sva po tem, ker so iz skupine izločili Italijane.

Na potovanju proti Innsbrucku sva ugotovila, da se nisva motila. Kam naju bodo usmerili? Po krajšem postanku v Innsbrucku smo nadaljevali pot proti Trentu, kjer so nas razdelili v dve skupini. Skupina 60 mož je ostala v Trentu. Tu sem opazil skupino, od višinskega sonca zagorelih in izčrpanih Bosancev. Enega od njih sem vprašal, od kod prihajajo. Ni mi znal odgovoriti, iz katerega kraja so prišli, dejal je le: "Dolazimo od mesta, gde ima puno snega, i bit će snega, dok bude sveta!" Po teh besedah smo ugotovili, da so prišli iz zasneženih tirolskih vrhov, kamor bodo verjetno usmerili našo skupino, ki je ostala v Trentu.

Naslednje jutro je naša skupina po prašni cesti nadaljevala pot v smeri proti Gardskemu jezeru. V mesto na obali jezera, Rivo, smo zelo utrujeni prispeli tik pred nočjo. Ko smo stali še v vrsti, je pristopil oficir, nadporočnik, kateremu je naš vodeči oficir izročil spremno listino. Potrdil je prevzem in nas vprašal, kakšne narodnosti smo. Odgovorili smo, da smo Slovenci. Takoj nas je začel hvaliti. Dejaj je, da so Slovenci "fejst" fantje, kar mu je poznano, ker je nekaj let služboval v Ljubljani. Ni pozabil povedati, da se nam bo na gori Rocchetta (beri Roketa), dobro godilo. Po prestanih naporih na bojiščih, katere smo že vsi doživeli, nam besede govornika niso segle do srca. Tako smo se znašli na italijanskem bojišču. Noč smo prespali ob jezeru. Pred odhodom so nas opremili s puško, bajonetom, nahrbtnikom in eno odejo.

Strmo, skalovito pogorje Rocchetta je bilo veliko nasprotje gališkim bojnim poljanam, povečini obsežnim ravninam ali nizkim, valovitim hribčkom. Tukaj so globoki, skaloviti prepadi nudili človeku, nevajenemu visokih gora, svoj grozeči izgled.

Zaradi lažjega in razumljivejšega ter skrajšanega opisovanja dogodkov in krajev, kjer sem doživel svoje težke vojne prigode, sem narisal skici s pogledom na pogorje Rocchetta, kjer je potekala v letih 1915-1918 avstrijsko-italijanska frontna črta. Nam namenjeni del bojišča je bilo torej gorovje, ki se dviga jugozahodno tik nad mestom Riva, ki leži na severni obali Gardskega jezera. Glej skico! V OPOMBI je podana obrazložitev razpoznavanja oznak položajev: prva številka je številka slike (1 ali 2), druga številka je številka položaja na sliki.

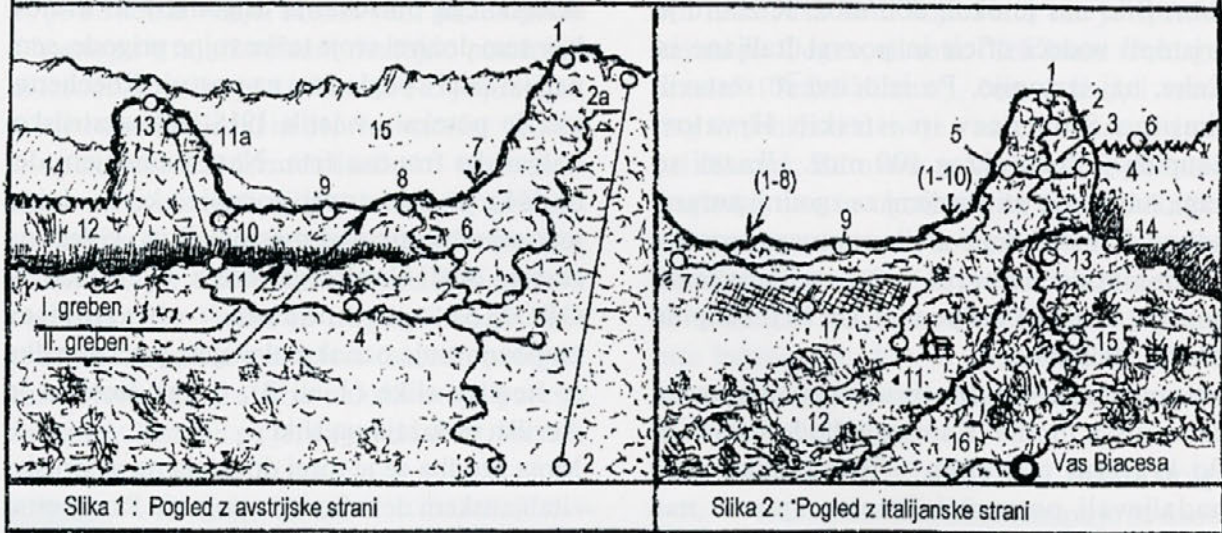
Moja zgodba se je torej dogajala na avstrijsko-italijanskem delu fronte v pogorju Rocchetta, nad zalednim avstrijskim mestom Riva, v letih 1915 - 1916, Rocchetta je bila avstrijska visokogorska frontna trdnjava. Oglejmo si položaje v neposrednem okolju prvega skalnatega, 1090 m visokega vrha ROCCA.

Po strmem pobočju pogorja Rocchetta smo se vzpeli okrog 13. ure na 1-5. Po kratkem počitku in obedu (bilo je prvič, da sem z veliko težavo pojedel nekaj kozjega mesa, ki sem se mu do tedaj popolnoma odpovedal - moj obrok sem odstopal prijatelju Vidrihu, ki mu kozji vonj ni povzročal težav) je bil zbor. Oficir nam je s pomočjo tolmača opisal lego bojišča. Povedal je, da je zveza med našim strelskim jarkom in jarkom naših sosednjih enot prekinjena. Naša naloga bo, da čim prej povežemo strelske jarke in vzpostavimo povezavo. Na italijanski strani je bilo namreč opaziti premike čet, kar je vzbujalo slutnje, da sovražnik pripravlja ofenzivo.

Predstraža pri kapelici na 2-11 je zelo izpostavljena, zato je nujno, da čim prej usposobimo povezave strelskih jarkov prve, izpostavljene frontne črte, ki je potekala vzdolž II. grebena. Obsežen prostor pred temi jarki nadzoruje skupina z minometom na 1-13. Del prostora 2-17 varuje na gosto preprežena bodeča žica pod visoko električno napetostjo. Pri menjavi straže na 2-11 so morali vojaki zelo paziti, ko so hodili med ovirami, da ne bi prišlo do nesreče. Zgodilo se je že, da je v dežju, na razmočenih tleh zaklonišča 1-8, električni tok ubil našega vojaka.

Kmalu po našem prihodu na postojanko so ugotovili, da je treba nekemu iz skupine določiti saržo. Vidrih je takrat postal frajtar.

Avstrijsko – italijansko bojišče v pogorju Rocchetta, na severu jezera Lago di Garda, v letih 1915 – 1918

Slika 1 : Pogled z avstrijske strani

Slika 2 : Pogled z italijanske strani

1-2 je začetek vzpenjače iz mesta Riva na I. greben, na položaj 1-2a

1-3 je začetek mulatijerske poti na "trdnjavo"-frontne položaje 1-1

1-4 je steza proti spodnji postaji žičnice na vrh Rocca (Cima della Rocca 1090 m)

1-5 je kaverna v ozadju bojišča za odmor do 100 mož. Tu je bil službujoči oficir, odgovoren za ta predel bojišča

1-6 je steza na vrh I. grebena. Za grebenom se prične globok, strm prepad, po katerem je prečno speljana nevarna steza na položaj 1-8 tik pod II. grebenom. Za njim so bili avstrijski strelski jarki, bojna črta fronte proti Italijanom, ki so imeli svojo frontno linijo pod njimi.

1-7 je skrita mala votlina-bunker za 6 mož, že na pobočju pogorja Rocchetta, na koncu avstrijskih strelskih jarkov pod grebenom, torej v bojni liniji. V njo se je zateklo, zadnji dan pred mojim ujetništvom, 6 mož pred močnim topovskim obstreljevanjem.

1-8 je bilo zaklonišče - počivališče za 16 mož v času menjave straž in skladišče za potrebno orodje (krampi, lopate, lomilno orodje za skale).

1-9 je kraj težkega dogodka, ki ga bom opisal kasneje. 1-10 je v kritju, obrnjena proti našemu zaledju, zelo dobro skrita votlina za 6 mož.

1-11 je spodnja postaja žičnice na 1-11a, ki je služila za dostavo streliva za minomet na vrhu Rocca 1-13. Žičnica je bila speljana čez 400 m globok prepad.

1-12 Naš, v živo skalo usekani strelski položaj nad globokim prepadom, širina stojišča 1.2 m, neograjen! 1-13 Vrh (Cima della) Rocca, kjer je bil nameščen minomet.

1-14 Italijanom brez boja prepuščeno avstrijsko, spodnje področje grebena II., v južni smeri proti vasi Biacesa, kjer je bilo italijansko frontno zaledje.

1-15 Avstrijsko gorovje, nadaljevanje pogorja Rocchetta, v smeri proti Švici.

2-1 je vrh Rocca (1090 m), kjer je bila avstrijska skupina z minometom

2-2 je postajališče na stezi z vrha Rocca proti jarku, v katerem je bila na levi strani na koncu jarka, gledano z vrha, kaverna za 20 mož

2-3 je usek na stezi, tolikšen, da je bil človek varen pred strelom iz puške

2-4 je že omenjena kaverna

2-5 je usek/zaklonišče - nepokrit prostor za kakih 12 mož. Na tem mestu ima vrh Rocca polkrožno, napeto obliko. Položaj 2-3 je bil na sredini strelskega jarka. Od tu proti kaverni 2-4 je bilo na levi strani kakih 20-30 korakov, do useka/zaklonišča 2-5 na desni pa le kakih 15 korakov 2-6 je del avstrijskega jarka, ki ga od italijanskih postojank loči globok prepad, ki je za obe strani neprehoden

Opomba: Oznake položajev 2-7/2-9/ (1-8)/(1-9) so istovetne kot na sliki 1

2-17 so električne žične ovire pred avstrijskimi strelskimi jarki

2-11 je cerkva S. Giovanni, kjer so bivakirale avstrijske predstraže

2-12 je skrajno, zelo izpostavljeno avstrijsko stražarsko mesto na nikogaršnjem ozemlju, med obema frontnima črtama

2-13, 2-14, 2-15, 2-16 so italijanske frontne in zaledne postojanke, ki so opisane v nadaljnjem besedilu pripovedi.

To je bila prva stopnja napredovanja v avstrijski armadi. Ker so frajtarji kot novinci večkrat napravili kakšno napako, smo jim pravili škandalmaherji.

Spominjam se take napake, ki jo je zagrešil frajtar v Galiciji. Takoj, ko smo prišli na bojišče, smo dobili strog ukaz, da ne smemo pobirati zapeljivih predmetov. Ko smo korakali v strnjenem štiristopu, je ob strani hodeči frajtar zagledal denarnico. Nič hudega sluteč je pobral denarnico in s tem aktiviral mino. Poleg ostalih je bil tudi sam težko ranjen in enajst mož je bilo izločenih iz boja po frajtarjevi krivdi.

Za vzdrževanje posadke so potreben material prinašali tudi na mulah. Pošto in druga sporočila pa je iz trdnjave 1-1 prinašal Vidrih. Meni je brat iz Ljubljane pošiljal časopis "Slovenec", ki je bil takrat še avstrijsko navdahnjen, navduševal se je nad avstrijskimi zmagami. Nemško nastrojenemu oficirju ni bilo všeč, da prejemam slovenski list, kljub temu, da piše v avstrijskem patriotskem duhu. To sem spoznal ob priliki, ko smo se vrnili iz Rive, kamor smo odnesli mrtvega tovariša, ki ga je ubil električni tok. Za prenos smo bili določeni štirje nosači in vodja skupine Vidrih. Med potjo, na povratku, mi je postalo slabo. Zakaj, ne vem. V Rivi smo dobili govejo juho, košček mesa in kos kruha. Mimogrede smo v nekem vinotoču popili liter vina, kar ni moglo povzročiti pijanosti. Vidrih je javil oficirju, da mi je slabo, on pa je, ne da bi se prepričal, zavpil: "Er ist besoffen!" (On je pijan.). Vidrih je ugovarjal, kar pa naduteža ni omehalo. Pokazal je, kako smo mu Slovenci pri srcu.

Ko sem že pri opisu, naj povem še to. Nekega sončnega dne, popoldan, ko sem bil na oddihu, nas je obiskal vojni kurat (vojaški duhovnik). Delil je razne nabožne podobice. Postrojeni smo bili v dvoredu. Kurat ni dal podobice vsakemu od nas. Ko je šel že mimo mene (bil sem v prvi vrsti), je za mano stoječi, starejši Istran, izstopil mimo mene pred kurata in ga s sklenjenimi rokami prosil, naj tudi njemu da podobico. Kurat mu podobice ni dal, pač pa je rekel: "Für Slovenen habe ich keine Bilder!" (Za Slovence nimam nobenih podobic.). Ko je razočarani mož stopil mimo mene nazaj v vrsto, sem mu naglas rekel: "Sedaj vidiš, kako

nas imajo radi!" Oficir je kurata spremljal vzdolž vrste. Ko je slišal moje besede, me je ostro pogledal. Mojih besed ni razumel. Po moji gesti pa je vedel, da nisem rekel nič pohvalnega na kuratove odklonilne besede. Pričakoval sem posledice, vendar je ostalo le pri ostrem pogledu oficirja in njegovem nerazpoloženem odnosu do Slovencev in istrskih Hrvatov.

Vidrih je bil le redkokdaj vodja straže na 2-3, jaz pa sem bil v tem strelskem jarku izmenično ponoči in podnevi. Vzdolž strelskega jarka, v bunkerjih, katere smo naredili, je bilo prostora za šest mož. Na straži smo stali po dve uri. V štirih prostih urah pa smo izboljševali zaklonišča in strelski jarek, ki je bil do našega prihoda le provizorij. Mene je to delo veselilo, ker sem se zavedal, kako nam bo potrebno dobro zaklonišče, kadar bodo Italijani začeli napadati s topovi. Pozneje se je tudi izkazalo, da naš trud ni bil zaman.

Od našega prihoda do Silvestrovega večera Italijani niso napadali, zato smo imeli dovolj časa, da smo se v miru utrjevali.

Praden nadaljujem, naj opišem še pogled na bojišče z italijanske strani (glej sliko 2):

Položaj 2-6 je na izredno težavnem delu gore. Za strelsko mesto so minerji naredili izsek za stojišče, širok 120 cm; vrh skale so izpopolnili z vrečkami peska, med katere so bile vstavljene jeklene plošče, z odprtino 12x6 cm, za puškino cev. Za hrbtom strelskega stojišča pa je zijal prepad do 500 m globok. Izsek strelskega stojišča ni bil proti padcu nič zavarovan. To je bilo vzrok, da je naš vojak, zadet v glavo, strmoglavil v globino prepada. Ugotovili so, da je bil zadet skozi malo odprtino v jekleni plošči. Spoznali smo, da je bilo tako, ker je bila italijanska postojanka nižja od naše. Ker ni bilo za našo ploščo nobenega ozadja, je bil Italijanom pogled skozi strelno odprtino proti nebu viden. Kadar je naš vojak pogledal skozi odprtino, je isto zasenčil in tako opozoril Italijane, na kar je italijanski oprostrellec pritisnil na sprožilec in zadel svojo žrtev.

Po nesrečnem strmoglavljenju našega vojaka so me, navezanega na vrv, spustili na malo ploščad, kakih 15 m globoko, od koder se mi je nudil pogled na 30 m globoko skalno vesino, na kateri pa ni bilo sledu za ponesrečenim.

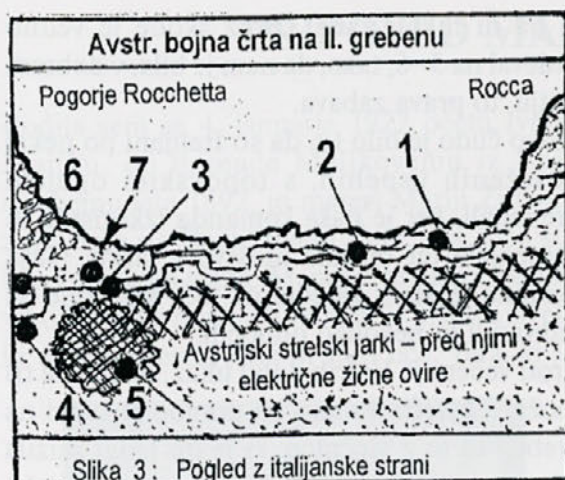
Zaradi navpičnega prepada je bil pogled v nadaljnjo globino nemogoč. Ta del prepada je bil dostopen le iz Rive, zato je naše poveljstvo obvestilo o dogodku v Rivo in prosilo, naj oni ugotovijo, kaj je s truplom nesrečnega vojaka. Čez nekaj dni so sporočili, da so truplo našli. Na ta strelski položaj je bil zelo nevaren dostop, po kakih 20 m visokem kaminu. K menjavi straže nas je šlo 10 mož. V pokončnem kaminu so bile v skalo vklesane stopnice in zabiti železni klini, kar je omogočalo vzpon. V tem ozkem prostoru bi tudi jaz kmalu sledil nesrečnemu vojaku. Nad menoj je nekdo v višini sedmih metrov s puškinim kopitom sprožil kamen, ki je tik za mojim tilnikom zdrknil v prepad. Kamen je bil težak približno 3 kg. Več kot srečen sem bil, da me smrt ni doletela v tem položaju.

Kot sem že omenil, je bil Vidrih le redkokdaj kot vodja straže na 1-8. Ko sva šla skupaj na ta položaj, je bila to za Vidriha prva težavna gorska tura. Jaz sem bil že iz otroštva vajen plezalnih vzponov in to stezo sem pred Vidrihom že neštetokrat prehodil. Ko sva prispela na rob prvega grebena 1-6, se je ob pogledu na globok prepad ustavil, potegnil iz žepa notes in žalostno gledal sliko svoje žene, kot da jo zadnjič vidi. Nekoliko časa sem ga pustil, potem pa sem ga začel bodriti. Slika za človeka, ki ni bil vajen pohoda po skalnati stezi ob grozečem prepadu, res ni bila privlačna. Emil, kot organist na Trsatu, poročen z ženo, ki je imela na Reki menzo, kjer se je hranilo do 50 ljudi, je imel lagodno življenje brez fizičnih naporov. Zato se ni čuditi, da se je tako prestrašil. Dopovedoval sem mu, da ni tako hudo kot je videti na prvi pogled, ter da naj se nikar ne boji in da mu bom na kritičnem mestu pomagal. Sicer pa bi se že lahko navadil kozjih poti, po toliko dodatnih mojih porcijah zaužitega kozjega mesa. Le polagoma sem ga toliko pripravil, da se je v mojem varstvu spustil za menoj. Zelo se je oddahnil, ko sva prispela na položaj 1-8.

Zima se je bližala, vendar ni bilo mraza niti snega. Večeri v neposredni bližini sovražnika na samotni predstraži na 2-12 so bili v nočnih urah hladni. Stražar se je upravičeno slabo počutil, saj je bil oddaljen kakih 300 korakov od svojih tovarišev, ki so se v mali kapelici 2-

11, ob majhnem ognju, dobro počutili. Kapelica je bila zelo majhna, vendar je imela tudi majhen zvonik z zvončkom.

Bilo je na Silvestrovo, ko sem bil na straži v opisani kapelici. Eden od stražarjev je bil na izpostavljeni predstraži 2-12, ostali trije pa smo bili v kapelici. Okrog osme ure zvečer je mimo kapelice privršala granata in se poševno odbila ob gladki navpični skali z groznim pokom. Zavpil sem: "Fantje, ta je bila nam namenjena!" Vsi, kot eden, smo planili na prosto, v temno noč. Na tem mestu so bile velike granitne skale, v katerih varstvo smo se zatekli pred topovskim ognjem. Kmalu nato, ko smo čepeli ob skalah, je prigmela druga granata, ki pa ni zgrešila. Odbila je zvonik, ubogi mali zvonček pa se je otožno oglašal, ko se je kotalil po strmem pobočju. S to granato so Italijani zaključili z obstreljevanjem. To je bilo njihovo prvo topovsko obstreljevanje na tem bojišču. Tako so nam zaželeli ob novem letu še več takih pozdravov. Kmalu po novem letu je začelo snežiti, vendar ni bilo prehudega mraza. Nekega večera sem bil na straži 1-9. Močno je snežilo, zato sem bil pokrit s šotorskim platnom. Bilo je okrog desete ure, ko me je premagal spanec. Stoječega, v dremavici naslonjenega na zadnjo steno jarka, pokritega in zasneženega, me na kontrolnem obhodu po jarku Vidrih ni opazil. Jaz pa ga zaradi tihe hoje po snegu tudi nisem slišal. Prišel je do mojega tovariša, ki je bil v jarku oddaljen kakih 30 korakov in ga vprašal, če me je kaj videl. Odgovoril mi je, da ne. V strahu, kaj je z menoj, se je vrnil proti mojemu mestu, kjer je opazil konture zasneženega človeka. Prijel me je za ramo, stresel in rekel: "Tone, kaj je s teboj?" Prestrašil sem se, ker še nisem vedel, da je Vidrih nocoj nadzornik straže. Rekel mi je, če se zavedam, kaj bi bilo, da bi bil nocoj kdo drug na kontrolnem obhodu. Odgovoril sem mu, da mi je popolnoma jasno, vendar si ne morem pomagati, me je pač premagal spanec. "Glede na našo zaprisego s figo v žepu (pred odhodom na rusko fronto v Linzu) pa upam, da ne boš izkoristil svoje dolžnosti nadrejenega in me ovadil." Odgovoril je, da imam sicer prav, vendar naj bom previden in naj ne postavljam svojega življenja na kocko. Že v začetku marca je sneg počasi skopnel. Prve dni aprila pa smo

Opis položajev

- 3-1 Avstrijski strelski jarki, pred njimi žične ovire pod električno napetostjo
- 3-2 Varnostni zavoj jarka
- 3-3 Zavarovano opazovalno mesto
- 3-4 Konec jarka, kjer nismo dosegli povezave z drugimi avstrijskimi enotami
- 3-5 Pred jarek nametani material, skale in ilovica
- 3-6 Mesto, kjer so eksplodirali izstrelki malega brzostrelnega topiča "ČIM-BUM"
- 3-7 Bunker za 6 mož, ki ga italijansko topništvo ni moglo frontalno obstreljevati

že občutili toploto sončnih žarkov. Še z večjo vnemo smo prijeli za delo pri utrjevanju naše postojanke. Na 1-7 je mesto, ki je obrnjeno v smeri proti Italijanom in z naše strani ni vidno (kaže samo puščica). To mesto se mi je zdelo primerno za izdelavo dobrega, pokritega bunkerja. Med dvema visokima, navpičnima skalama je bil rušljiv material, katerega smo z železnimi drogovi rušili in ustvarili res udobno, varno zaklonišče, z levo stranjo proti italijanskim topovom, tako, da je bil vhod na varni strani in nedostopen za italijansko topništvo. Slaba stran tega bunkerja pa je bila v tem, ker smo morali nakopani material, v katerem je bilo tudi dosti ilovice, metati pred strelski jarek. Zaradi nakopanega materiala - ilovice, je bilo nasutje izkopanega materiala pod strelskim jarkom ob opazovanju z daljnogledom dobro vidno. To je Italijane opozorilo, in vedeli so, da je na tem mestu strateško važna postojanka. Pri drugih izkopih se nam to ni dogajalo, ker smo ves izkopani material vsipali v prepada za strelskimi jarki, torej na avstrijsko stran, ki Italijanom ni bila na očeh. Položaj 3-7 na skici 3 (ki se ujema po oznaki z 1-7 oziroma 2-7) je bil zato za Italijane kamen spotike, nekaj, za kar jim ni bilo žal porabiti veliko dragocenega topovskega streliva vseh mogočih kalibrov. Položaj 3-7 je bil že precej odmaknjen od začetka prepada med obema grebenoma I. in II., oziroma od zavarovanih oporišč 1-6 in 1-8. Situiran je bil na koncu avstrijskih strelskih jarkov in skrit v terenu tako, da je bil vhod v zaklonišče s severne strani in zato neviden in nedosegljiv za italijanske izstrelke. Le-te so Italijani vztrajno pošiljali v

točko 3-6, ki se jim je iz bogve kakšnih razlogov zdela najbolj sumljiva. Učinek streljanja v živo skalo pa je bil nič.

Med časom, ko smo dograjevali to zaklonišče-bunker, se je na drugem koncu jarka pripetila huda nesreča. Minerji so v kaverni 2x4 ob ognju delali z razstrelivom, pri čemer je prišlo do velike eksplozije. Eden od prisotnih je bil smrtno zadet, vrglo ga je iz kaverne, čez ogrado na drugi strani poti v kaverno, v 50 m globok prepada, v bližino italijanske posadke 2-14, kamor zaradi prepada ni bilo dostopa. Drugi je bil težko ranjen. Odtrgalo mu je levo nogo v stegnu in desno roko v podlahtju. Tretji je bil tudi težje ranjen, vendar je ostal pri zavesti in toliko pokreten, da je lahko v spremstvu zapustil kraj tragedije.

Nastalo je vprašanje, kako spraviti težko ranjenega po ozkem skalovitem jarku navzgor in navzdol. Na navadnih nosilih to ni bilo mogoče. Primorani smo bili, da ranjenca zavijemo v šotorsko krilo in ga odnesemo visečega na drogu sanitetnih nosil. Ta prenos je bil zaradi ozkega jarka in vijug nekaj strašnega. Po jarku smo zadevali ob štrleče skale zdaj z okrnjenim krvavečim stegnom, na drugi strani pa s koncem okrnjenega podlahtja. Bil je pravi čudež, da je ta človek, pri tako hudi telesni poškodbi, še bil pri zavesti. Ko smo šli mimo zaklonišča, je prosil, naj ga položimo vanj, ker ga zebe. Nismo mu smeli ugoditi, ker je izgubil že preveč krvi. Bilo je nujno, da ga čimprej prenesemo na mesto, kjer mu bodo lahko pomagali.

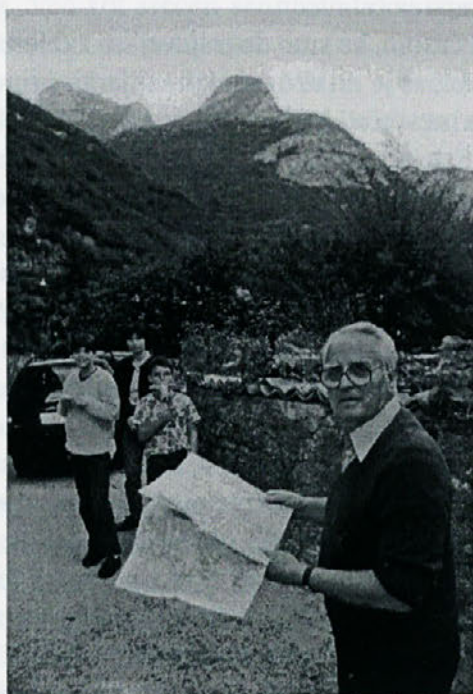
Po težko prehodnem jarku smo prispeli na kraj 1-9, kjer smo nesrečneža na vrvi spustili čez

12 m globok skalni previs, kjer je bila opremljena sanitetna ekipa. Kaj se je potem zgodilo s tem človekom, mi ni znano.

Italijansko topništvo je le poredkoma streljalo proti vrhu trdnjave. Izstrelki so šli precej visoko nad nami. V skalo usidrani trdnjavi niso mogli škodovati.

Dan pred najinim zajetjem sva bila z Vidrihom in drugimi štirimi tovariši na 3-7, pod silovitim topovskim obstreljevanjem. Tu smo se dobro zavedali, da naš trud za to zaklonišče ni bil zaman. Na malo, skalovito planoto nad našim bunkerjem, je v dopoldanskem času padlo gotovo več kot 500 izstrelkov, močnega in lažjega kalibra.

V srednji višini pod robom grebena so del

Po očetovih stopinjah - družinski psvet na večer pred vzponom do cerkvice sv. Janeza (foto A. Jež ml., 1997)

našega jarka zasedli Italijani, od koder so nas ogrožali z malim topičem, imenovanim čimbun, vzdolž jarka, vse točke do 3-6. Ker smo po tem silovitem bombardiranju pričakovali pehotni napad, smo morali opazovati prostor pred strelskim jarkom. Kot kaže skica (slika), smo ravno nasproti bunkerja imeli zavarovan prostor 3-3, do katerega je bil le dober korak. Skoku našega stražnega opazovalca je takoj sledil strel malega topiča,

ki pa ni nikoli zadel. Brez škode je vedno zadeval na 3-6, tako, da nam je bila, v dobrem kritju, to prava zabava.

Pravo čudo je bilo to, da so Italijani po nekaj doseženih uspehih, s topovskim ognjem prenehali, kar je naša komanda izkoristila in zamenjala ter ojačala moštvo v jarku. Naša skupina je šla v zaledje na 1-5, kjer smo se nahranili in nekoliko odpočili.

Proti večeru je Vidrih dobil ukaz, da izbere tri može, s katerimi mora na pomoč posadki na greben in to z vlečnico, ki je do tedaj služila samo za prevoz municije in drugega materiala. V kasonu vlečnice je bilo prostora zelo malo, tako da smo morali ležati tesno skupaj. Na 1-11 smo vstopili, ko je bila že tema. Po izstopu na 1-11a smo prispeli na vrh okrog 8. ure zvečer. Sprejel nas je mlad podporočnik in starejši feldvebel (narednik). Oba sta bila novinca in nista vedela, da z Emilom dobro pozna spodaj ležeči jarek, da pa nama je ta vrh popolnoma nepoznan. Tu še nisva bila nikoli. Vedela sva le za stezo, ki se je začela v jarku 2-3 in se vzpenjala v območje minometa. Podporočnik je začel razlagati pozicijo jarka. Z Emilom sva ga poslušala kot da sva novinca v tem kraju, tako kot je bil on sam in narednik, ki je bil navzoč pri sprejemu. Po opisu jarka je nadaljeval: "Naša straža se je danes zjutraj umaknila, z motivacijo, da Italijani napredujejo. Sedaj pa je vse mirno, tako da ne vemo, ali so Italijani v jarku ali ne. Vaša naloga je, da to ugotovite! Pojdite proti jarku in prislušajte. V slučaju, da so Italijani v jarku, se vrnite, brez streljanja; če pa je jarek prazen, ostanite in opazujte, kaj se dogaja pred jarkom."

Ko je oficir končal, se je Emil obrnil proti naši trojki, nas motril in razmišljal, katerega izmed nas naj vzame s seboj. "Da ti olajšam skrb, kdo naj gre s teboj, grem jaz." Vidrih je bil vesel moje prostovoljne ponudbe, jaz pa sem še pripomnil, naj reče oficirju, da naj da enega njegovih, da nama pokaže, po katerem jarku morava iti. Vidrih je oficirja vprašal, ta pa je poleg stoječemu ukazal, naj naju spremlja. Nato smo odšli.

(se nadaljuje)

PRIPOVED MARIJE - MARICE GUL

Rodila sem se 4. januarja 1922 očetu Ivanu Maliku, po domače Malikovemu iz Lož, rojenemu leta 1892, in materi Mariji Židanik z Majerije na Slapu, rojeni 1897. leta. Oba sta bila kmečkega stanu. Mama je prišla za *nevesto* v Lože v hišo moževih staršev. V hiši sta živela še očetova sestra Ana in stari oče. Teta, ki se

Moja mama Marija, desno sestra Stana in brat Ivan, levo jaz in brat Jože leta 1929. Mama je nama hčerkama sama sešila oblekici, čevlje zame pa si je sposodila, da sva imeli enake s sestro Stano.

ni poročila, je bila pri hiši do smrti, stari oče pa je umrl 1926. leta.

Še danes hranim fotografijo njegovega pogreba. Spominjam se ga kot otrok, ker smo mu otroci nosili zjutraj v sobo na posteljo črno kavo s sladkorjem. Spil je kavo iz lončka, vsakokrat pa jo je pustil malo za tistega, ki mu jo je prinesel. Posrkali smo jo z veseljem, ker je bila sladka: za nas namreč ni bilo sladkorja, kavo so sladkali samo zanj. Stari oče je bil bolan, a nas ni nihče opozoril na to. Imel je težko življenje: žena mu je umrla na porodu in zapustila šest otrok, starih od enega do dvanajst let. Ni se več poročil, vso težo gospodinjstva pa je prevzela starejša hči Marija. Ona je zredila otroke.

Nas je bilo v družini osem: mama Marija, oče Janez, stari oče, teta Ana in štirje otroci. Najstarejša izmed nas otrok je bila Stana,

rojena 1920. leta, za njo sem se rodila jaz 1922., Ivan 1923. in Jože 1926. Oče nam je umrl, ko smo bili vsi štirje stari manj od šest let. To je bilo leta 1926, pet tednov po smrti starega očeta. V petih dnevih ga je pobrala hitra pljučnica. Za marsikaj smo bili potem prikrajšani, ker ni bilo delovne sile pri hiši. Mama je morala najemati delavce, da so nam obdelovali zemljo.

V osnovno šolo sem hodila v Ložah in končala osem razredov. Učiteljice so bile Italijanke, nekatere med njimi prav grde. Za vsak nič so nas teple in zapirale po šoli. Slovensko brati in pisati smo se učili doma. Vaščan Jože Ferjančič, po domače Ščekov, velik narodnjak, ki je živel v Gorici, nam je priskrbel čitanko za prvi razred. Njen naslov je bil: PRVI KORAKI. Te brošure so tiskali ilegalno in jih tako tudi delili po hišah. S sestro in bratoma smo se pridno učili doma in pri desetih letih sva s sestro znali pisati in brati slovensko in italijansko.

Počasi smo odraščali in po zmožnostih pomagali na kmetiji. Vsi smo imeli veselje do petja in smo večkrat zapeli, četudi malokdaj dobrega siti. Najbolj nam je bila pri srcu pesem

Moj oče Ivan Malik (1892 - 1926)

Naj čuje zemlja in nebo.

Iz mladosti imam zelo lepe spomine, kako so v našo hišo, kjer sva bili dve mladi dekleti, prihajali vasovat fantje z Goč, iz Manč in celo iz Šturij. Nekega večera so prišli in vprašali,

kje sva. Mama je odgovorila, da sva prehlajeni in da leživa v sobi. Vprašali so jo, če naju lahko obiščejo tam. Malo nerodno ji je bilo, a je vendarle privolila. Samo dva sta si upala k nama, drugi so počakali v kuhinji. To sta bila Alojz Škerjanc in Alojz Sorta - **Prešeren**. Nista verjela, da sva s sestro bolni. Iz kuhinje je že odmevalo prelepo fantovsko petje; zapeli so Vasovalca: "Dobro jutro, zlato jutro, dober dan, ti beli dan, zbogom, ti devojka moja, daleč pot je prek poljan! Oče, mati me sprašuj'ta, kje si pa tak dolgo bil. Tak dolgo sem popival, da sem še klobuk zapil. Oče, mati, ne verujta, dobro sem se vam nalagal, saj le z mosta, z mosta od radosti v vodo sem klobuk zagnal." Sicer pa so takrat fantje dostikrat zapeli na vasi, čeprav niso smeli - pod Italijo je bilo to v naših krajih prepovedano.

Nekaj časa sem tudi služila pri Žgavcovih v Ložah, pri katerih sem pazila na majhne otroke in pomagala pri kmečkem delu. Potem sem šla služiti na Majerijo na Slapu. Tam sem opravljala vsa kmečka dela. Pri njih sem tudi spala. Zaslužila sem 25 lir na mesec. S sestro Stano sva hodili tudi na *žrnade* na Majerjevo graščino v Ložah, da sva zaslužili kakšno liro.

Potem je prišlo leto 1941, grozno in kruto, ko se je začela druga svetovna vojna.

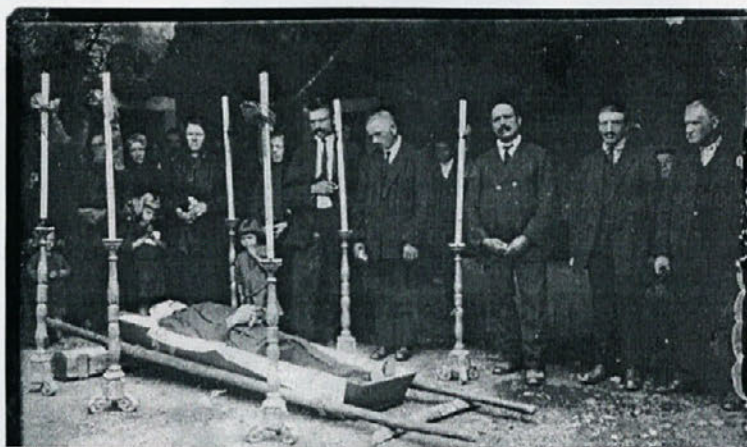
Kmalu se je začelo šušljati o prvih partizanih na Primorskem. Sama sem jih bežno srečala nad Ložami, ko smo grabili steljo. Mimo nas so šli tiho in vsak zase. Oblečeni so bili civilno.

Dosti jih je šlo v partizane, med njimi moja brata Ivan in Jože pa tudi sestra Stana, z zavestjo, da se je treba rešiti fašizma. To je bilo v začetku 1942. leta, ko so vsi trije skupaj odšli isti dan v II. Vipavsko četo, zbirno mesto je bilo nad Mančami. Žal mnogi niso več prišli domov.

Mene je o partizanskem boju bolj obveščal Peter Žorž z Goč. To je bilo že v začetku leta 1942. Kmalu je začela vsa naša družina pomagati partizanom s hrano ali kakšnim starim orožjem. To pa je prišlo na uho italijanski oblasti in 5. julija 1942 so me prišli

aretirati. Stara sem bila dvajset let. Dva dni sem bila zaprta v Vipavi, potem sem bila na kvesturi v Gorici, od tam pa so me odpeljali v goriške zapore. V njih sem ostala štiri mesce, potem so me še za tri mesce preložili na Kostanjevico. Obdolžili so me, da sodelujem s partizani, ali točneje "sentimenti di simpatia per i partigiani". Sodili so mi na prefekturi na Travniku v Gorici in obsojena sem bila na tri leta konfinacije.

V spremstvu dveh karabinjerjev sem morala v južno Italijo, v Colle Sannita v pokrajini Benevento. Potovali smo z vlakom v tretjem razredu, nekaj časa pa celo v živinskih vagonih. Bili so tako nabiti, da smo morali stati. Tam smo se srečali vsi, ki smo tako ali drugače potovali po širni Italiji. Jaz sem bila vso pot tiho, razen ko sem prosila na stranišče. Posebej

Pogreb mojega starega očeta Janeza, ki je umrl leta 1926. Fotografija je nastala na dvorišču pred našo hišo. V ozadju je nad vrati še krancelj za god sv. Ivána, delo naše tete Ane, ki stoji v vrsti četrta od leve. Od leve stojijo še tete Rozina, Marija, Franca, stric Jože, moj oče Janez, mož tete Rozine in naš sosed. Otrok spredaj sem jaz. Pri velikem pogrebu so nesli šest lajhrjev, pri malem pa samo štiri. Očeta so nesli na nosilih pokopat na Goče.

pa moram povedati, da sta bila karabinjerja zelo prijazna do mene: povabila sta me celo na toplo hrano na postaji v Rimu. Bone za hrano sta imela namreč samo onadva.

Meni so rekli, da bom stanovala v hotelu. Ko smo prišli z avtobusom v Colle Sannita, sta me karabinjerja peljala na tamkajšnjo občino in poklicala neko žensko - pisala se je Filomena d'Emilia -, da bi me prevzela. Ko me je videla, je privolila, da grem k njej domov. Zanimivo je bilo, da so ji takrat, ko me je prevzela, naročili, naj bo dobra z mano, ker da sem poštena punca. Ona je pritrdila.

Hotela pa nisem videla: vse skupaj je bilo podobno raztrgani kmečki hiši. Nikjer ni bilo

stranišča - če se mi je posrečilo, sem tekla na konec vasi. Tisti domačini, ki tega niso zmogli, so svojo potrebo opravljali kar pred hišo. Povedali so mi, da je v tem kraju 7.000 ljudi. Za vse je bil na sredi vasi en sam vodnjak, iz katerega so ženske nosile vodo na glavi domov. O kopalnicah ni bilo govora, tudi o milu ne. Vse je bilo umazano in zanemarjeno. Česa takega nisem videla nikoli v življenju. Pri tej hiši je bil že od prej politični osumljenec

iz Nabrežine pri Trstu, ki je bil starejši od mene. Imenoval se je Jože, ne spomnim se dobro, morda se je pisal Gruden. Bil je revnega stanu in je pobiral čike po vasi. Povedal mi je, da se ne smeva pogovarjati med sabo, saj so silno ljubosumni, ker ne razumejo našega jezika in ker bi lahko kaj rekla čez Italijane. Čeprav sva bila v isti hiši, se nisva dosti videvala.

Na občini so dajali vsem hišam, kjer so imeli konfinirance, pomoč v denarju za dva obroka hrane na dan. To vem, da je bilo za naju dva tako zmenjeno. Vendar dolgo časa ni bilo dveh obrokov - po razpadu Italije pa tudi enega ne. Kot politična delavka sem se morala dvakrat na dan javiti na občini in pri karabinjerjih. Ko so videli, da nisem nevarna, so mi odpuščali to dolžnost, tako da je bilo dovolj samo enkrat

Fotografirano v konfinaciji leta 1943

na teden. Od doma mi ni mogel nihče pomagati, ker sta bili tudi naša teta in mama internirani v taborišče Frascete pri Rimu. Od tam sem prejemale njuno pošto. Sorodniki so mi le redko poslali kaj hrane, pa saj je tudi sami niso imeli. Paketi so prišli v moje roke skoraj prazni in vsi raztrgani. Pomagala sem si s kmečkimi deli, pobirala fižol na kmetiji, štrikala majice. Imela sem priliko iti kuhat v kolonijo, pa iz tega ni bilo nič, ko so izvedeli,

Colle Sannita, kjer sem preživljala konfinacijo. Puščica kaže hišo, v kateri sem stanovala leta 1943.

da sem konfinirana zaradi politike. V družini, pri kateri sem bila, so bili z mano še kar prijazni. Doživela pa sem tudi presenečenje: pismo, ki je prišlo na moj naslov iz karabinjerske postaje v Gorici kmalu po moji nastanitvi pri gospe Filomeni. Gospodinja me je začudeno gledala in me spraševala, kdo mi piše. Odprla sem ga in ga začela brati. Pisal mi je eden izmed karabinjerjev, ki sta me spremljala sem. V pismu je izrazil svoja ljubezenska čustva do mene in me prosil, naj mu odpišem. Bila sem zelo vznemirjena: sama, daleč od svojcev in v čudnem položaju. Oglasila se mu nisem, čeprav mi je dvakrat pisal in pričakoval moj odgovor. Bil je lep človek in pošten do mene. Jaz pa sem imela v mislih svoja brata, sestro, mamo in teto: Bog ne daj, da bi pripeljala v Lože moža karabinjerja. Pisma sem vrgla v ogenj vpricho gospodinje in na vse skupaj pozabila. Taka prilika se mi je še trikrat ponujala tudi v vasi sami, pa sem vse odbila.

Naj omenim še en dogodek iz tistih časov. Ko sem še bila pri družini D'Emilia, sem srečala nekega domačina, ki je bil po poklicu mesar in je od časa do časa ubil kakšno žival, da je prodal meso in kaj zaslužil. Videla sem, ko ga

je prodajal, in sem ga vprašala za košček mesa. Najprej me je vprašal, ali imam denar. Povesila sem oči in priznala, da nekaj malega. On pa mi reče, da mi bo dal boljši košček. Ko sem plačala, me je zadržal z vprašanjem: "Povejte mi, zakaj so vas tako mlado poslali sem?" Lepo sem mu odgovorila, da so me zaprli fašisti, ker sem proti njim, nisem pa proti Italijanom. On pa mi v jezi odgovori: "Proti fašistom smo tudi mi, pa ne smemo tega povedati, če ne, bi nas vse zaprli!"

Po kapitulaciji Italije se je moje stanje silno spremenilo. Zmerom sem čutila veliko skrb, kako se bom rešila iz teh krajev, ko nimam ne denarja ne človeka, ki bi mi stal ob strani. Prosila sem za kruh po hišah ali iskala druga dela. Zato mi je bilo v veliko tolažbo vsako, čeprav redko pismo iz Lož ali okolice.

Skozi to vas je šlo takrat dosti vojaščine, najprej nemške, ki se je umikala, potem angleške, ko je zasedala Italijo. Bila sem opozorjena, naj se skrijem pod streho, da me ne bodo vzeli Nemci in odpeljali v Nemčijo. Nekega dne leta 1944 je prišla prilika, da zapustim te kraje, in sicer v družbi dveh Italijanov, ki sta tudi bila internirana v južni Italiji in sta me nagovorila, naj grem z njima v Napoli. Misleč, da je to edina rešitev, sem šla z njima. Potovanje je bilo silno naporno, ker so bile poti uničene, prevoza nobenega. Potovali smo peš ali na kakšnem vozu s konjsko vprego. Italijana - njunih imen se ne spomnim več - sta se med potjo izkazala kot zelo poštena. Vem, da sta bila res internirana, ker sta mi pokazala dokument o tem, zato sem se tudi zanesla nanju.

Po dveh dneh smo prispeli v kraj Casoria, pet kilometrov pred Napolijem. Tam smo prenočili, pustili kovčke pri neki družini in se odpravili v Napoli, da bi si poiskali kakšen način za preživetje. V mestu smo se prijavi na nekem uradu za begunce. Tam so dali vsakemu po petdeset lir, in spet smo bili na cesti. Kam in kako naprej?

Bila sem zadovoljna, da nisem sama. Zmenili smo se: če se nam nasmehne sreča, naj bo za vse enaka. Moja tovariša, ki sta bila prej tako poštena, pa sta me zdaj nepričakovano pustila samo z izgovorom, da gresta še nekam pogledat. Takoj se mi je to zazdelo čudno. Zaman sem ju čakala sama na ulici. Izginila sta. Zmračilo se je in ostala je samo pot pred mano

V Bariju kot prekomorka v angleški uniformi leta 1945

in za mano. Neki gospod je opazil mojo stisko in me povabil v svojo pisarno. Tam sem prenočila sama kar pokonci. Naslednji dan mi je ponudil, da lahko grem k njegovi družini, če hočem. Dal mi je naslov in z enega konca Napolija sem šla na drugi, spet s trebuhom za kruhom. Ko sem našla to družino, sem si oddahnila, saj bom vsaj pod streho. Ženi sem povedala svojo zgodbo. Naslednji dan sva z gospodarjem odšla v Casorio po moj kovček, tam pa so nama povedali, da sta že prej prišla onadva in vzela vse kovčke, tudi mojega, rekoč, da smo vsi dobili delo v Napoliju. Mislili so, da sta poštena človeka.

Takrat sem spoznala grenko resnico in se spraševala, komu sploh lahko še verjamem. Vrnila sva se brez vsega. Bilo je grozno, ker nisem imela niti najnujnejše preobleke.

Pri tej družini sem morala zdržati štiri mesce. Pisali so se Russo, gospodarju pa je bilo ime Rafaele. Gospod je moral biti kakšen višji fašistični uradnik. Njegova žena je bila učiteljica in imela sta tri otroke. On je bil zelo ljubosumen in žena ni smela nikamor brez njega. Jaz sem pazila na otroke, čistila stanovanje in opravljala vsa mogoča dela. Povedali so mi, da dobijo na dan po deset dekagramov kruha na osebo in da ga zame ne bo. Moram pa reči, da sem lahko jedla pri mizi kakor oni. Gospodar je potem naredil prošnjo na občino, in res sem dobila po kakšnih petdeset lir na mesec. Morala pa sem jih takoj oddati njemu in on jih je porabil po svoje. Tam

služkinje niso smele imeti denarja. V štirih mescih so mi kupili eno krtačko za zobe. Gospa mi je dala staro raztrgano obleko in stare raztrgane natikače z lesenimi podplati. V njih sem cokolála doma, za ven pa sem nosilo svoje obuvalo od prej.

Nekega dne sem šla po svoje plačilo petdeset lir na občino, pa sem v neki ulici začudeno srečala partizana, starejšega človeka. Stopila sem k njemu in ga vprašala, od kod je doma. Odgovoril mi je, da iz Ajdovščine. Vprašal me

Marica Gul s prekomorci v Vatikanu junija 1945

je, kje bivam, in me povabil, naj pridem k njim na jugoslovansko sprejemno postajo v Napoliju, Corso Umberto, Piazza Nicola Amore 6. Bila sem presenečena in srečna. To sem takoj povedala gospodinji, ona pa je začela jokati, ker je takrat pričakovala četrtega otroka. Gospodar Rafaele mi je rekel, da naj bo, kakor sem se odločila, sicer pa bi me on osebno peljal domov po koncu vojne.

Naslednji dan sem se že javila na jugoslovanski sprejemni postaji in tam sem si končno oddahnila. Prijazno so me sprejeli in me dodelili za pomočnico v kuhinjo. Na to postajo so trumoma prihajali tudi drugi naši ljudje, med njimi moji sorodniki, brž ko so zvedeli zanjo. Med njimi sem videla mnogo znancev iz naših krajev, tudi Franca Petriča z Gradišča. V kuhinji sem delala od maja do decembra 1944. leta. Po toliko težkih trenutkih od odhoda z doma sem bila srečna med našimi ljudmi.

Nepozaben dogodek iz Napolija pa je bil ogled opere Madame Butterfly v največjem teatru v mestu, ki se imenuje po sv. Karlu, ulica Viktorja Emanuela III. Imeli smo srečo, da smo dobili vstopnice zanjo. Takrat sem bila prvič v življenju v operi. Italijansko sem dobro znala in sem vse razumela. Teater je čudovit in sploh je tudi mesto Napoli nekaj posebnega. V Bariju pa je bil glavni štab prekomorskih brigad. Zaposlila sem, da bi šla tudi jaz tja, z željo, da bi se ob prvi priliki vrnila domov. Tako sem bila premeščena v taborišče Gravina pri Bariju, ki so nam ga odstopili Angleži, prej pa so bili tam Nemci. V bazi Narodnoosvobodilne vojske v Bariju nas je bilo dosti, ne bi mogla povedati koliko. Vsi smo imeli posebne legitimacije - moja je imela številko 6149 in jo je podpisal načelnik major Boško Nikolić. Vso oskrbo smo prejeli od Amerikancev. Osebno smo dobili še vsak teden čokolado, cigarete in vso obleko.

Dobro sem se počutila med našimi ljudmi. Bili smo kot eden: fantje in možje iz Vipave, s Slapa, iz Vrhpolja in okolice. Iz Vipave se spomnim Stanka Poniža, Ivana Štekarja, s Slapa pa Jožeta Židanika in Jožeta Podgornika in drugih. Nekaj posebnega je bilo, ko smo šli poslušat naš Invalidski pevski zbor, ki je prišel iz Slovenije gostovat v Bari in je nastopal v bolnišnicah in dvoranah. Gostovali so tudi po drugih mestih južne Italije pod vodstvom profesorja Pavla Šivica od januarja do junija 1945. Jaz sem jih šla poslušat v veliko dvorano v Bariju, ki je bila nabito polna. Ljudje so jokali in ploskali, vse obenem.

*Alaung, roči mene ločite
brez stek, kar sem bil to sem,
in tudi ostane. Zanesem se
vol tie sem Alaung, predt. se je
melom, tudi je preminikang
džang.*

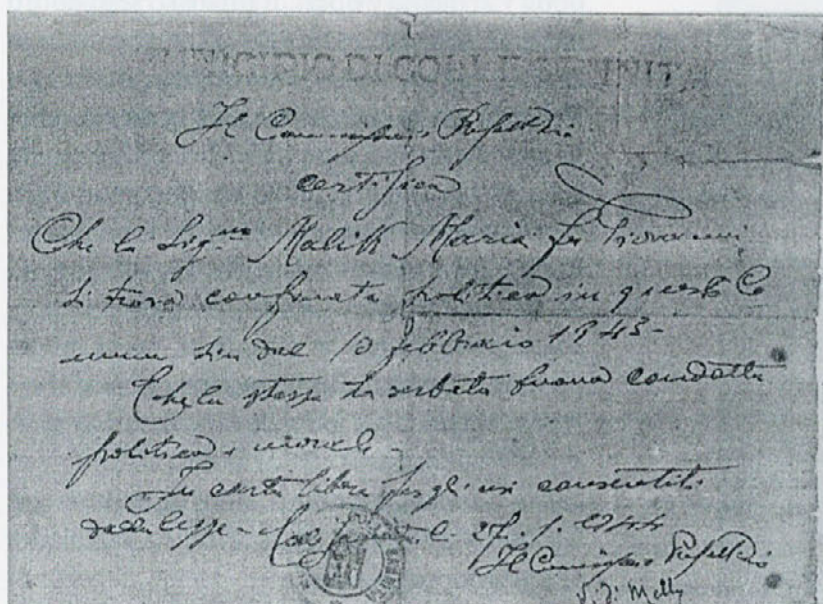
Iz pisma, ki ga je Marica poslala mami v taborišče.

V Bariju so me zadrževali, ker so me poznali in so hoteli, da bi ostala v avtobataljonu. Kuhala sem, prala in šivala šoferjem, ki so bili večinoma doma iz Primorske. Ob nedeljah smo se peljali na kakšen izlet ali obiskovali ranjence v bolnici, med katerimi je bilo tudi dosti Primorcev.

O političnem stanju in premikih naše vojske smo bili redno obveščeni. Potem je prišlo povelje, da mora naš avtobataljon v domovino. Za domovino smo takrat šteli Jugoslavijo. Na pot smo se odpravili po razpadu Nemčije maja

Gočah. Mislila sem, da me bo kap, ko sem to slišala. Nisem mogla verjeti, da sta zdaj med tistimi, ki so zapisani samo še na papirju.

Vse tri so me prosile, naj se vrnem domov. Sestra mi je tudi napisala prošnjo in z njo sem

Podrilo občine Colle Sannita z dne 27. januarja 1944 o mojem vedenju v konfinaciji

1945. Z angleško ladjo smo se pripeljali v Split, s kamioni vred. Naš bataljon je imel sedež v Splitu. Iz Splita so nas počasi pošiljali domov na dopust. Z ladjo sem se peljala do Bakra, naprej s kamionom do Reke in od tam z vlakom do Postojne in z avtobusom v Vipavo. Taka je bila moja pot na štirinajstdnevni dopust domov.

Doma sem dobila mamo in teto, ki sta se že prej vrnili iz internacije. Obema so okupatorji vse razdejali. Našli smo gole zidove, med katerimi so gospodarile miši in podgane, na dvorišču je rasla trava, vse je bilo pokradeno, niti žlice ni bilo pri hiši. Takšen je bil takrat naš dom. Bilo je, da bi se človek zjokal. Mami je za potovanje domov dala denar g. Pavla Fajdiga iz Vipave, ki je bila skupaj z njo tudi zaprta v taborišču Frascete pri Rimu. Te njene dobrote ni nikoli pozabila.

Tudi moja sestra Stana je že bila doma in v službi na Okrajnem komiteju v Ajdovščini. Tedaj pa sem zvedela tudi žalostno in strašno novico, da moja brata Ivan in Jože nista več med živimi. Padla sta v partizanih: Jože 1943. na Notranjskem - za njegov grob še danes ne vemo -, Ivan pa v Renčah in je zakopan na

se vrnila v naš bataljon v Split. Ugodno so mi jo rešili in bila sem demobilizirana. Končno sem se po dolgotrajni odsotnosti veselo vrnila domov. Vojaška oblast mi je sicer ponujala zaposlitev, vendar sem po tolikem času želela končno ostati doma. Domov sem prišla v vojaški uniformi. Sestra Stana mi je od Rdečega križa priskrbela dve ponošeni obleki, da sem se lahko preoblekla.

Potem smo se s teto in mamo same, brez moške delovne sile, borile s kmetijo. Največ so nam pomagali

Židanikovi, materini sorodniki s Slapa. Sestra Stana je bila v službi in ji ni kazalo priti domov. Po vojni tudi ni bilo vse rožnato, kakor so nam

Legitimacija št. 6149 iz baze NOV Jugoslavije v Italiji

govorili, da bo. Čakali smo boljših časov, vse želje pa se nam niso uresničile.

Leta 1946 so naju z mamo prepričali, da sva z vsem premoženjem stopili v Kmečko

obdelovalno zadrugo. Mislili sva, da bo tako boljše za naju. To je trajalo šest let. Teta pa ni hotela v zadrugo in prisiliti je nisva mogli. Potem je mama šla pomagat moji sestri Stani, ki je imela majhne otroke, v Ajdovščino, Vrtojbo in nazadnje v Šempeter, kjer si je zgradila hišo. Tako sem ostala sama s teto. Ker pri hiši ni bilo moške delovne sile, ki bi bila v zadrugi bolje plačana, sva bili finančno hudo prikrajšani in sva zaradi tega leta 1952 izstopili. Tako so storili tudi nekateri drugi.

Sentimenti di simpatia per i partigiani

Malik Maria, Lose di Vipacco 4-1-1922, casalinga, antifascista. Anni 3; liberata dopo il 25-7-1943.

V knjigi L'Italia al confino 1926-1943, v kateri so objavljena imena in podatki številnih politično preganjanih italijanskih državljanov antifasistov, je na 573. strani tudi tale zapis.

Iz Nove Gorice smo potovali v živinskih vagonih tja do Sarajeva. Tam so nas preložili na ozkotirno železnico - niso še imeli širokotirnih - in po njej smo prispeli v Nikšić v Črni gori. Ta pot je bila zelo naporna, saj smo stali drug ob drugem v majhnih vagonih. V Nikšiću so čakali tovornjaki in so nas po zelo slabi poti pripeljali v Titograd, ki je zdaj spet dobil ime Podgorica.

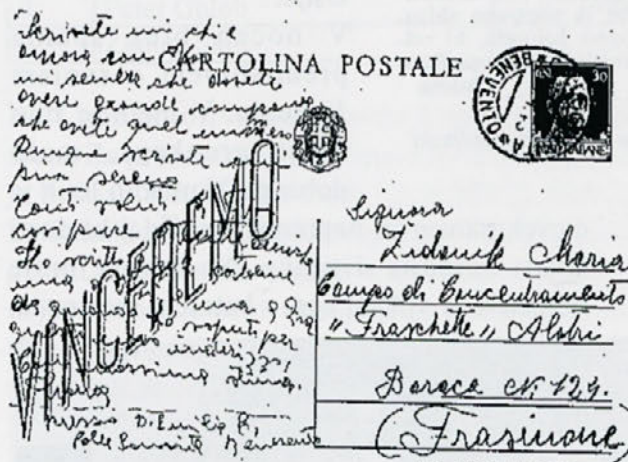
Namestili so nas v tri lesene barake, v katerih smo spali na pogradih. Vstajali smo zgodaj, ker je bila huda vročina. Nakladali smo in vozili težke lesene samokolnice od četrte ure zjutraj do enajste dopoldne in tudi še popoldan. Hrana je bila bolj mizerna, vodo so nam vozili od drugod. Progo smo delali ob reki Morači (zdaj tam ajdovsko podjetje Primorje dela velik most za avtocesto). V tej reki smo se umivali, se hladili in tudi prali.

Od prehudega dela sem zbolela. Zdravnik je ukazal, da ne smem več voziti samokolnice. Potem so me dodelili v kuhinjo.

Na delu smo imeli hudo nesrečo. Miner, ki je bil sicer vaje minerskega dela, je šel pogledat, zakaj mina ni eksplodirala, takrat pa se je zgodilo in mina ga je raznesla. Doma je bil s Tolminskega, bil je priden in dober miner. Večkrat nam je tudi zaigral na harmoniko, da smo bili bolj veseli.

Na delovišču proge od Nikšića do Titograda je delalo dosti brigad, najboljša udarna brigada pa je bila naša, Goriška. Bila je petkrat udarna, saj smo zvozili na tisoče samokolnic materiala za nasip mosta čez Moračo. Prejela je najvišje odlikovanje mladinskih delovnih brigad: red bratstva in enotnosti prve stopnje. Prevzela sta ga tovariša Bernard Badalič, komandant brigade, in Anton Perdiš, komandir Tolminske čete. Iz navdušenja se je kar dosti mladincev odločilo, da bodo šli naprej gradit Novi Beograd.

Po dveh mescih udarniškega dela v hudi

Dopisnica, naslovljena na mamo v koncentracijskem taborišču Fraschete Alatri

Ko sem bila še v zadrugi, bilo je leta 1948, smo prejeli od komiteja iz Gorice nalog, da mora naša zadruga dati dva člana, ki bosta šla na udarniško delo pri gradnji železniške proge Nikšić - Titograd v Črni gori. Sestanek v zvezi s tem je bil v Rdeči hiši nasproti kasarne v Vipavi, kjer je bil sedež obdelovalne zadruge. Bilo nas je dosti. Vprašali so: "Se kdo javi?" S sosedo Marijo Vidrih sva vstali in se javili, misleč, da je tako prav. Soseda pa se je pred odhodom premislila in tako sem morala sama odpotovati v Črno goro. Teti je bilo, seveda, hudo ob mojem odhodu, ker je ostala sama doma. Zbirno mesto je bilo na kromberškem gradu, ki je bil takrat v zelo slabem stanju. Delovno brigado so formirale tri čete: Sežanska, Goriška in Tolminska. Skupaj nas je bilo kakšnih sto petdeset. Priskrbeli so nam nekaj hrane za potovanje z vlakom, ki je trajalo tri dni in tri noči.

vročini je prišel dan odhoda. Naložili smo se na kamione in se odpeljali proti Nikšiću. Tam nas je čakal štab proge. Vsem so čestitali in vzklikali: "Živela petkrat udarna brigada, živela Slovenija." Bili smo res najboljši na vsej progi.

I. Goriška MDB odlikovana z redom bratstva in edinstva prve stopnje

Bratstvo, skovano v času NOB, danes še bolj utrjujejo naše mladinske delovne brigade pri delu s. Primorska mladina se z navdušenjem odpravlja na razne delovne akcije v ostale republike in se vrača s še pristranejšimi odnosi do vseh narodov Jugoslavije.

Tako se je napatila na svoje dvo-mesečno delo v bratsko republiko Črna gora I. Goriška delovna brigada "Mjilje Marinka", kjer je postala petkrat udarna. Za vse svoje delo je prejela najvišje odlikovanje

mladinskih delovnih brigad in to Orden Bratstva in edinstva prve stopnje. Odlikovanje sta prejela v Nikšiću tov. Badalič Bernard, komandant brigade in Perdič Anton, komandir Tolminske čete.

Visoko priznanje je vso mladino na Goriškem še bolj dvignilo v njenem delovnem poletu. Več mladincev te brigade se je ponovno vključilo v novo delovno brigado, ki odhaja te dni na gradnjo Novega Beograda.) v *Te. l. ... Adela*

Članek iz lista Nova Gorica št. 23 z dne 20. 8. 1948, ki poroča o Goriški mladinski delovni brigadi

Potovanje domov je potekalo enako kakor tja. Z ozkotirnimi vagoni iz Nikšića v Sarajevo, tam smo se naložili na tri vagone in se odpeljali proti Novi Gorici. Tudi tam so nas lepo in slovesno sprejeli in nam vsem čestitali. Poslovali smo se od dobrih prijateljev in prijateljic, si zaželeli vse dobro in odšli spet vsak na svoj dom. Po vrnitvi domov sem ostala na kmetiji in se 1954. leta poročila z Edvardom Gulom iz Lož. Tako je hiša dobila moško delovno silo in življenje je šlo lažje naprej. Redili smo 7 glav živine, par volov, potem konje, obdelovali 1 ha vinograda, dvakrat letno sem peljala na sejem v Ajdovščino mlade prašičke. Družina se je povečala, rodili so se nama trije otroci: Eda leta 1955, Marjan leta 1957 in Drago 1963. Ko so odrasli, so nama pomagali na kmetiji. Počasi so se izučili poklicev, se zaposlili in se poročili. Moja največja želja je, da bi se vsi otroci imeli radi in spoštovali drug drugega.

1966. leta sem pokopala teto Ano, ki me je spremljala vse življenje. Leta 1978 sem pokopala mamo in 1993. moža. Tistega leta je umrla tudi sestra Stana. Po štiridesetih letih skupnega življenja smo tako izgubili moža in

očeta. Četudi ni bilo vse roznato, ga zmerom bolj pogrešam. Posebno zdaj, ko se mi zdravje krha.

Zdaj živim sama, v hiši pa je tudi moj sin Marjan z družino. Hčerka Eda z družino živi na Cesti, sin Drago pa je poročen na Ustje.

V nočeh brez spanja premišlujem o svojem življenju. V njem je bilo dosti grenkega, malo dobrega. V mladih letih je

človek naiven in nepremišljen. Zdaj bi dosti stvari naredila drugače. Na mnoge moje odločitve je vplival čas, v katerem sem rasla.

Moja družina 19. marca 1972 pred hišo v Ložah

Dostikrat so bile težke, spremljala pa jih je misel na rodni dom in slovenstvo. Za domovino smo bili pripravljani tudi umreti. Danes pa, žal, živimo v času, ko to ni več "moderno". A prav zaradi narodne zavesti smo Slovenci preživeli vse hude čase. Bo tako tudi naprej?

Gospo Marici iskrena hvala za njeno življenjsko pripoved, ki sem jo pisala v letu 2001 in jo zaključila 26.10.2001.

Magda Rodman

IZ DELA KS VIPAVA

Volitve so za nami.

V svet KS Vipava so bili izvoljeni:

1.	Boris Ličen	06.05.1956	Gradnikove br. 14, Vipava	250
2.	Majda Andlovec	09.08.1951	Beblerjeva 6, Vipava	177
3.	Vlasta Lokar Lavrenčič	03.03.1966	Gradnikove br.11, Vipava	144
4.	Franc Ferjančič	23.06.1963	Zemona 2, Vipava	150
5.	Marija Sotlar	18.05.1951	Zemona 6, Vipava	121
6.	Milan Poljšak	25.08.1949	Zemona 9a, Vipava	118
7.	Boštjan Jež	27.06.1974	Kosovelova 12, Vipava	184
8.	Peter Golob	22.05.1954	Goriška c. 6, Vipava	150
9.	Zlatica Starc	23.08.1952	Kosovelova 7, Vipava	117

Na 1. seji novoizvoljenega sveta krajevne skupnosti smo potrdili mandate novoizvoljenih članov sveta. Za predsednika KS Vipava je bil imenovan Boris Ličen. Njegov namestnik - podpredsednik, je Boštjan Jež. Tajnica sveta KS je Marija Černigoj.

Dosedanji predsednik KS Vipava, g. Vladimir Anžel, je novoizvoljene člane seznanil z dosedanjim delom, doseženimi cilji ter z začetnimi deli, ki še niso v celoti dokončana. Zaželel jim je kar najbolj uspešno delo, vztrajnost in složnost, saj bodo le tako poplačani za delo in trud, ki ga bodo vlagali naslednja štiri leta v dobrobit domačinov za lepše in lažje življenje v domačem kraju.

*Marija Černigoj,
tajnica KS Vipava*

Spoštovani krajan!

Za izkazano zaupanje na volitvah se vam lepo zahvaljujem in vam zagotavljam, da se bom zavzemal, da vam bo v bodoče v Vipavi lepše. Ob tej priliki vas vabim, da svoje potrebe, želje, probleme posredujete na sedež KS Vipava (stara šola) vsak torek od 16h - 18h ali pustite svoje pisno sporočilo v poštnem nabiralniku KS na hodniku našega sedeža.

KS Vipava predlaga občini, naj za leto 2003 v svojih finančnih planih predvidi sredstva za izgradnjo treh parkirišč v Vipavi ter pričetek gradnje mrliške vežice na pokopališču. Objekt se lahko zgradi na obstoječi lokaciji in na že odkupljenem zemljišču. Luksuzni del načrta naj občina izvede v II. fazi. Iz že zagotovljenih sredstev za leto 2002 zahtevamo ureditev Beblerjeve ulice v Vipavi.

Krajevna skupnost soglasno zahteva, da se takoj prične s sanacijo čistilne naprave in da se dokončajo dela na kanalizaciji (ločitev fekalnih in meteornih voda). Dokler se zadeve ne sanirajo, KS Vipava ne bo dovolila priklopa kanalizacije Vrhpolje in Zemona na kanalizacijo v Vipavi.

KS Vipava soglasno zahteva, da se prepove promet z motornimi vozili po Vinarski cesti in se uredi cesta skozi območje Južne vojašnice (sklep izpred 4 let). Varnost otrok in odraslih je prva skrb občine in tudi krajevne skupnosti. Hkrati s celovito ureditvijo prostora v južni vojašnici naj se v letu 2003 pripravijo projekti za izgradnjo vrta. Ta naj se prične realizirati v letu 2004, kot je bilo zapisano v sprejetem planu občine Vipava.

*Boris Ličen,
predsednik KS Vipava*

Občinska volilna komisija občine Vipava je na 3. seji dne 14.11.2002 ugotovila naslednji izid glasovanja za volitve župana, članov Občinskega sveta občine Vipava in članov svetov krajevnih skupnosti v občini Vipava ter na podlagi 90. člena Zakona o lokalnih volitvah (Ur. list RS, št. 72/93, 7/94, 33/94, 61/95, 70/95 in 51/02) objavlja

POROČILO O IZIDU VOLITEV V OBČINI VIPAVA NA REDNIH VOLITVAH 10. NOVEMBRA 2002

1. IZID GLASOVANJA ZA ŽUPANA

V volilne imenike na območju občine Vipava je bilo vpisanih 4115 volivcev. Na volitvah župana je bilo oddanih 3268 glasov. Neveljavnih glasovnic je bilo 99, veljavnih 3196.

Posamezni kandidati so dobili naslednje število glasov:

1. BORIS LIČEN	790	24,93 %
2. BRANKO TOMAŽIČ	688	21,71 %
3. IVAN PRINCES	1691	53,36 %

Občinska volilna komisija je skladno z določbami 107. člena Zakona o lokalnih volitvah ugotovila, da je za župana izvoljen naslednji kandidat:

IVAN PRINCES, roj. 18.06.1948, Goriška cesta 10, Vipava.

2. IZID GLASOVANJA ZA OBČINSKI SVET

Od 4115 volilnih upravičencev v občini Vipava je na volitvah članov občinskega sveta glasovalo 3269 volivcev. Neveljavnih je bilo 254 glasovnic, veljavnih 3015 glasovnic.

Glede na dobljeno število glasov in izračunan volilni količnik, nobeni izmed list ni pripadel direktni mandat. V skladu s 16. členom Zakona o lokalnih volitvah se je vseh 17 mandatov razdelilo na ravni občine, in sicer na podlagi seštevka glasov, oddanih za istoimenske liste, v vseh treh volilnih enotah.

Posamezne liste so dobile naslednje število glasov:

1.	Stranka mladih Slovenije	55	1,8 %
2.	Zveza za Primorsko – ZZP	197	6,5 %
3.	Neodvisni kandidat Božidar Lavrenčič	79	2,6 %
4.	Neodvisni kandidat Božo Fajdiga	170	5,6 %
5.	Neodvisni kandidat Ivan Krušec	96	3,2 %
6.	Lista občanov krajevnih skupnosti	307	10,2 %
7.	Nova Slovenija - NSi	385	12,8 %
8.	Slovenska ljudska stranka - SLS	409	13,6 %
9.	Socialdemokratska stranka Slovenije - SDS	365	12,1 %
10.	Združena lista socialnih demokratov - ZLSD	205	6,8 %
11.	Demokratska stranka upokojencev Slovenije - DeSUS	133	4,4 %
12.	Neodvisni kandidat Danjel Rovanič	30	1,0 %
13.	Liberalna demokracija Slovenije - LDS	313	10,4 %
14.	Neodvisni kandidat Mitja Lavrenčič	82	2,7 %
15.	Neodvisna in nepolitična lista obrtništva ter podjetništva občine Vipava	189	6,3 %

Izvoljeni so bili naslednji kandidati:

2. Zveza za Primorsko - ZZP	1
6. Lista občanov krajevnih skupnosti	2
7. Nova Slovenija - NSi	3
8. Slovenska ljudska stranka - SLS	3
9. Socialdemokratska stranka Slovenije - SDS	3
10. Združena lista socialnih demokratov - ZLSD	1
11. Demokratična stranka upokojujencev Slovenije - DeSUS	1
13. Liberalna demokracija Slovenije - LDS	2
15. Neodvisna in nepolitična lista obrtništva ter podjetništva	1

VOLILNA ENOTA 1

zap. št.	ime liste	ime in priimek izvoljenega člana OS	rojstvo	naslov
1.	Lista občanov krajevnih skupnosti	Marta Rodman	10.07.1952	Gradnikove brigade 19, Vipava
2.	Nova Slovenija - NSi	Alojz Peljhan	06.09.1946	Vojkova 7, Vipava
3.	Socialdemokratska stranka Slovenija - SDS	Boris Ličen	06.05.1956	Gradnikove brigade 14, Vipava
4.	Združena lista socialnih demokratov - ZLSD	Bojan Turk	01.12.1939	C. 18. aprila 9, Vipava
5.	Liberalna demokracija Slovenije - LDS	Sonja Božič Pudgar	05.12.1954	Gradišče pri Vipavi 33, Vipava
6.	Neodvisna in nepolitična lista obrtništva ter podjetništva občine Vipava	Jurij Rodman	12.12.1967	Glavni trg 3, Vipava

VOLILNA ENOTA 2

1.	Zveza za Primorsko - ZZP	Lucijan Ambrožič	18.12.1977	Slap 7a, Vipava
2.	Nova Slovenija - NSi	Tomaž Malik	06.12.1961	Slap 26, Vipava
3.	Slovenska ljudska stranka - SLS	Pavel Krapež	29.06.1965	Vrhpolje 151, Vipava
4.	Slovenska ljudska stranka - SLS	Klavdij Ferjančič	03.11.1968	Slap 8, Vipava
5.	Socialdemokratska stranka Slovenije - SDS	Leo Kodre	25.05.1956	Goče 76, Vipava
6.	Demokratična stranka upokojujencev Slovenije - DeSUS	Doroteja Furlan	11.06.1936	Manče 20, Vipava

VOLILNA ENOTA 3

1.	Lista občanov krajevnih skupnosti	Marko Nabergoj	19.04.1974	Lozice 29, Podnanos
2.	Nova Slovenija - NSi	Marijan Furlan	19.08.1948	Poreče 16, Podnanos
3.	Slovenska ljudska stranka - SLS	Darko Rosa	11.08.1960	Podnanos 43, Podnanos
4.	Socialdemokratska stranka Slovenije - SDS	Bogoslav Trošt	18.06.1948	Podbreg 15, Podnanos
5.	Liberalna demokracija Slovenije - LDS	Franc Kopatin	13.02.1948	Podnanos 70, Podnanos

Član OS, **Lucijan Ambrožič** (Zveza za Primorsko - ZZP, 2. VOLILNA ENOTA) je prejel 14 preferenčnih glasov in tako dobil mandat.

Član OS, **Marko Nabergoj** (Lista občanov krajevnih skupnosti, 3. VOLILNA ENOTA) je prejel 53 preferenčnih glasov in tako dobil mandat.

3. IZID GLASOVANJA ZA SVETE KRAJEVNIH SKUPNOSTI

V Svet krajevne skupnosti **ERZELJ** so bili izvoljeni:

št.	Ime in priimek izvoljenega člana	rojstvo	naslov	št. glasov
1.	Bojan Bizjak	08.09.1951	Erzelj 31, Vipava	41
2.	Mirko (Miro) Vidmar	07.10.1955	Erzelj 34, Vipava	40
3.	Vera Šušmelj	18.12.1957	Erzelj 22a, Vipava	38
4.	Joško Gec	26.01.1953	Erzelj 10 a, Vipava	36
5.	Zoran Volk	23.09.1966	Erzelj 11a, Vipava	35
6.	Aleš Turk	08.11.1966	Erzelj 7, Vipava	31
7.	Franc Volk	06.11.1946	Erzelj 6, Vipava	29

V Svet krajevne skupnosti **GOČE** so bili izvoljeni:

1.	Božo Fajdiga	25.12.1967	Goče 4a, Vipava	121
2.	Andrej Furlan	31.10.1977	Goče 20, Vipava	91
3.	Bogdan Godnič	14.04.1956	Goče 16, Vipava	78
4.	Sašo Arčon	01.02.1979	Goče 17, Vipava	76
5.	Dragica Vovk	14.12.1957	Goče 7, Vipava	73
6.	Simon Žorž	06.03.1976	Goče 5a, Vipava	71
7.	Jordan Vovk	25.11.1955	Goče 10, Vipava	65

V Svet krajevne skupnosti **GRADIŠČE PRI VIPAVI** so bili izvoljeni:

1.	Bojan Bajec	21.11.1956	Gradišče 23 a, Vipava	87
2.	Andrej Petrič	17.10.1956	Gradišče 38, Vipava	84
3.	Srečko Petrič	23.01.1956	Gradišče 29b, Vipava	83
4.	Stanislav Jež	01.12.1946	Gradišče 33b, Vipava	77
5.	Joško Ššek	10.01.1961	Gradišče 33e, Vipava	73
6.	Mojca Črnigoj	30.03.1967	Gradišče 51, Vipava	73
7.	Slavko Uršič	27.05.1964	Gradišče 15, Vipava	63

V Svet krajevne skupnosti **LOZICE** so bili izvoljeni:

1.	Marko Nabergoj	19.04.1974	Lozice 29, Podnanos	138
2.	Sandi Nabergoj	12.06.1968	Lozice 34 č, Podnanos	113
3.	Tanja Žorž	24.09.1976	Lozice 24 b, Podnanos	108
4.	Rajko Koritnik	24.08.1930	Lozice 23 a, Podnanos	106
5.	Aleksander Mislej	08.06.1968	Lozice 3, Podnanos	103
6.	Alojz Fabčič	23.04.1951	Podgrič 17, Podnanos	100

V Svet krajevne skupnosti **LOŽE** so bili izvoljeni:

1.	Milenko Jež	11.05.1963	Lože 3, Vipava	87
2.	Dejan Mohorčič	27.05.1980	Lože 47, Vipava	83
3.	Stanka Mikuž Jež	16.12.1975	Lože 31a, Vipava	83
4.	Simon Jež	04.02.1979	Lože 45, Vipava	79
5.	Primož Nabergoj	03.04.1977	Lože 54, Vipava	78
6.	Aleš Dolenc	26.08.1973	Lože 13, Vipava	73
7.	Milan Kodelja	22.10.1963	Lože 36, Vipava	72

V Svet krajevne skupnosti **MANČE** so bili izvoljeni:

1.	Draga (Dragica) Čuk Novak	01.03.1949	Manče 4, Vipava	71
2.	Bogdan Semenič	12.10.1957	Manče 3, Vipava	60
3.	Alojzij Adamič	01.07.1970	Manče 19a, Vipava	60
4.	Janez (Ivo) Škerjanc	23.07.1958	Manče 19 b, Vipava	57
5.	Matej Renner	13.05.1974	Manče 4c, Vipava	54
6.	Bojan Piliš	15.08.1966	Manče 24, Vipava	51
7.	Marko Jamšek	20.03.1982	Manče 5, Vipava	46

V Svet krajevne skupnosti **PODNANOS** so bili izvoljeni:

1.	Simon Fabčič	04.03.1974	Orehovica 2a, Podnanos	88
2.	Zoran Žgur	28.05.1962	Orehovica 9, Podnanos	52
3.	Jožica Kodre	22.08.1956	Podnanos 99, Podnanos	178
4.	Pavel Lavrenčič	05.06.1959	Podnanos 108, Podnanos	130
5.	Bogdan Bizjak	27.05.1952	Poreče 9a, Podnanos	38
6.	Bruno Andlovec	13.02.1965	Poreče 12, Podnanos	33
7.	Klavdij Torkar	03.07.1960	Hrašče 5, Podnanos	32
8.	Stojan Vitežnik	02.07.1959	Podbreg 36b, Podnanos	39
9.	Stanislav Andlovec	17.07.1952	Podbreg 35, Podnanos	19

V Svet krajevne skupnosti **SLAP** so bili izvoljeni:

1.	Ivan (Ivo) Krušec	03.10.1937	Podraga 82, Podnanos	154
2.	Boris Pestelj	22.09.1969	Podraga 89b, Podnanos	135
3.	Miloš Lavrenčič	22.09.1957	Podraga 70, Podnanos	132
4.	Zorislav Jožef (Zoran) Trošt	31.01.1944	Podraga 9, Podnanos	118
5.	Milojko Rener	23.08.1950	Podraga 23a, Podnanos	115
6.	Zoran Vidrih	12.06.1950	Podraga 87, Podnanos	109
7.	Valentin Bratina	19.01.1946	Podraga 11, Podnanos	63

V Svet krajevne skupnosti **PODRAGA** so bili izvoljeni:

1.	Ivan Pavlič	09.12.1960	Slap 7b, Vipava	128
2.	Majda Malik	23.10.1960	Slap 9, Vipava	122
3.	Robert Ferjančič	11.05.1964	Slap 41, Vipava	112
4.	Alojz Ambrožič	15.07.1958	Slap 89, Vipava	111
5.	Matej Petrič	09.03.1977	Slap 54, Vipava	106

V Svet krajevne skupnosti **VIPAVA** so bili izvoljeni:

1.	Boris Ličen	06.05.1956	Gradnikove br. 14, Vipava	250
2.	Majda Andlovec	09.08.1951	Beblerjeva 6, Vipava	177
3.	Vlasta Lokar Lavrenčič	03.03.1966	Gradnikove br.11, Vipava	144
4.	Franc Ferjančič	23.06.1963	Zemona 2, Vipava	150
5.	Marija Sotlar	18.05.1951	Zemona 6, Vipava	121
6.	Milan Poljšak	25.08.1949	Zemona 9a, Vipava	118
7.	Boštjan Jež	27.06.1974	Kosovelova 12, Vipava	184
8.	Peter Golob	22.05.1954	Goriška c. 6, Vipava	150
9.	Zlatica Starc	23.08.1952	Kosovelova 7, Vipava	117

V Svet krajevne skupnosti **VRHPOLJE** so bili izvoljeni:

1.	Andrej Premrl	03.08.1974	Vrhopolje 3, Vipava	93
2.	Albin Vidmar	12.06.1961	Vrhopolje 139, Vipava	70
3.	Daniilo Krečič	05.02.1955	Vrhopolje 2c, Vipava	60
4.	Anton Lavrenčič	03.03.1970	Vrhopolje 54, Vipava	118
5.	Pavel Krapež	29.06.1965	Vrhopolje 151, Vipava	94
6.	Martin Groznik	22.05.1965	Vrhopolje 113a, Vipava	87
7.	Vladimir Škrlj	15.11.1953	Duplje 54 b, Vipava	87
8.	Leon Krašna	08.06.1971	Duplje 10a, Vipava	51
9.	Bojan Lavrenčič	07.12.1964	Duplje 15a, Vipava	49
10.	Marijan Čoha	28.08.1964	Sanabor 28, Vipava	41
11.	Peter Poljšak	02.04.1961	Sanabor 15, Vipava	35

*Marjan Stopar,
predsednik OVK*

Iz ŠGV

ZANIMIVA DOGAJANJA V ŠG

Poleg praznovanja 50-letnice šole se je seveda dogajalo še veliko drugih zanimivih, razburljivih in omembe vrednih stvari od začetka oktobra dalje.

Državno ekipno tekmovanje v atletiki, kjer so sodelovali naši fantje in bili deseti v Sloveniji, državno tekmovanje v gorskem kolesarjenju, kjer sta dve dekleti (Iva Boltar, 4. letnik in Ana Tratnik 2. letnik) ponovili lanski uspeh in postali vsaka v svoji kategoriji državni prvakinji ob še enem doseženem tretjem mestu, pa državno tekmovanje v logiki, kjer so naši dijaki osvojili tri zlate in dve srebrni plaketi, dve dekleti sta odšli v Tallin na mednarodni seminar EUROSTORY, pa tekmovanje v poznavanju sladkorne bolezni, kjer so naši dijaki osvojili dve srebrni plaketi (Maša Babič in Tamara Ambrožič). Naša dijakinja je predstavljala opazovanje mestne lastovke na srečanju orintologov Slovenije v Mariboru. Aktivni smo bili tudi profesorji, ki smo imeli profesorski vikend, ki ga je vodil p. Silvo Šinkovec, teden dni kasneje pa smo bili na srečanju profesorjev katoliških gimnazij v Mariboru.

Na začetku decembra nas je najprej obiskal dijak iz Avstralije Andrej Bratina in bo ostal en mesec in pol pri nas, nato pa še, tako kot vsako leto, Miklavž. Letos so se organizatorji miklavževanja (četrti letniki) odločili, da ne bomo obdarovali drug drugega (ker večina nas ima zadosti vseh materialnih stvari), pač pa bo šel prispevek vsakega dijaka in vseh zaposlenih (po 1000 SIT) za dobrodelne namene v Togu, kjer deluje misijonar p. Pepi Lebreht, ki je bil lansko šolsko leto gost na naši šoli in je predstavljal tudi svoje delo na misijonski postaji, kjer deluje.

Za dijake pa sta bili seveda najzanimivejši ekskurziji - v Grčijo za druge in v Pariz za četrte letnike.

Svoja doživetja je opisala **Urška Ilc**, dijakinja 4.b, ki se je udeležila seminarja EUROSTORY v Tallinu v Estoniji. Opisala pa je tudi, kako je doživljala Pariz na ekskurziji četrtoletnikov.

ESTONIJA:

Odkrivanje sovjetske preteklosti - soočanje z evropsko prihodnostjo

Meta Novak in Urška Ilc sva si s sodelovanjem na natečaju s tematskim naslovom KUHINJA prislužili udeležbo na mednarodnem seminarju EUSTORY, ki je letos potekal v Estoniji.

Devetnajst mladih iz Bolgarije, Estonije, Nemčije, Latvije, Norveške, Poljske, Romunije, Rusije, Ukrajine in Slovenije se nas je podalo na odkritij polno raziskovanje preteklosti in sedanjosti te sorazmerno nepoznane države.

Po odhodu z brniškega, s soncem ožarjenega letališča naju je mrzel piš v Tallinu dodobra predramil. Puhasti oblaki so se nagajivo podili po nebu. "Terve!", pozdrav, ki ga po obisku zelene baltske zakladnice nihče ne pozabi. Estonci so kulturno izredno zanimiv narod. V njihovi tradiciji se prepletata finska preprostost in vikinška želja po odkrivanju novega ter ruska nagnjenost k pitju. "Terviseks" in žvenket pivskih steklenic potrди zdravico. Globoki, skorajda hlastni požirki piva, ki se jim čez kakšno sekundo pridruži še merica vodke. Mladci ležerno posedajo po pločnikih, srkajo pivo in v nenavadni pojoči govorici nadaljujejo pogovor. Omamljanje z alkoholom naj bi bilo v Estoniji na prvem mestu v Evropi, četudi imajo kar nekaj strogih zakonov v povezavi s pitjem alkohola. Estonija predstavlja tudi zatočišče za obupane norveške pijančke, ki jim je njihova vlada pošteno zagodla s podražitvijo alkohola. Tako

se med vikendi zelo poveča število trajektnih turistov, ki želijo v najkrajšem času zaužiti kar čimveč opojnih substanc in se vrniti domov v Helsinke z žepom polnih steklenic.

Estonska pokrajina je tako kot finska pretežno nižinska, polna jezer, močvirij in barij. Prav na takšnih območjih so se razvile in naselile mnoge redke živalske vrste. Kraje med seboj povezujejo makedamske ceste in pa nekaj asfaltiranih magistralk. Ne kaj preveč sodobna infrastruktura, a tako je tudi prav, saj bi preveč asfalta in betona dušilo idilo, ki se je med najinim bivanjem v Estoniji spremenila v pravo snežno pravljico.

Pogovori s predsednikom države Arnoldom Rüütelom, ministrico za šolstvo Mailis Rand, bivšim premierjem Martom Laarom in pomočnikom župana mesta Tallinn so nam ponudili edinstven pogled v preteklost in politiko Estonije. Je najbolj razvita baltska država. Samostojnost si je pridobila, tako kot Slovenija, leta 1991 z referendumom in brez preliivanja krvi, v tako imenovani pevski revoluciji. Po prvotnem nazadovanju gospodarstva se je to okrepilo, predvsem zaradi tesnih vezi s skandinavskimi državami. Tudi povprečna plača je tu daleč višja kot drugod po Baltiku. Estonija si že nekaj let prizadeva za vstop v Evropsko unijo in čeprav ta ideja med ljudmi ni kaj preveč priljubljena, je parlament vseeno sprejel že kar nekaj zakonov, ki jo približujejo vstopu. Med Slovenijo in Estonijo bi lahko potegnili vzporednice v mnogih politično-gospodarskih vidikih; obe sta mladi državi, ki si prizadevata za vstop v Evropsko unijo in imata zato razvite zelo močne prijateljske odnose. Estonija se zaveda, da je mlada država, ki mora še marsikaj postoriti v smeri razvoja, in to jemlje za privilegij, saj se lahko uči iz napak in uspešnih podvigov ostalih starejših držav. Estonska vlada se tudi dobro zaveda, da ne bo napredka brez vlaganja v znanje. Vsem študentom zagotavlja nekaj denarne pomoči, poleg tega pa plačuje še stanarine vsem študentom, tudi tistim, ki ne najdejo sobe v študentskih domovih, na voljo pa so tudi razne štipendije. Velik minus estonskemu šolstvu predstavljajo nizke plače učitelje, kar je pripeljalo do pomankanja učiteljskega kadra. Največji univerzitetni središči Estonije sta Tallin in Tartu, ki ju povezuje skoraj ravna cesta, vrezana med bogate smrekove gozdove in smrekova barja. Še posebej Tartu slovi kot študentsko mesto; študentje tu predstavljajo desetino mestnega prebivalstva. Polni bari in pisane kavarne, koncerti, igre na prostem, razprodane gledališke predstave ... mladost kar kipi iz kulturnega utripa. Najpomembnejše univerzitetno središče vzhodne Estonije pa je Narva, ki je, kot večina drugega dela države, nacionalno mešano območje; v Narvi je rusko prebivalstvo celo v večini. Tu se ravninska umirjenost in neokrnjenost umakne umazanemu industrijskemu kompleksu in zapuščenim kmetijam. Nestrpnost med Rusi in Estonci je bila prisotna že v času Sovjetske zveze, po osamosvojitvi pa, ko veliko prebivalcev ruske narodnosti ni dobilo estonskega državljanstva, je ta prerasla v množične demonstracije in odkrita javna obrekovanja. To je eno izmed najtežjih vprašanj, s katerimi se sooča Estonija.

Verjamem pa, da bo našla pravo pot do rešitve tega konflikta.

Estonija je dežela nasprotujočih si obrazov, država z bogato preteklostjo in obetavno prihodnostjo, kraj za romantike in uživanja žejne popotnike, prostor, prepleten z nešteto kamnitimi potmi, ki jih pred vsiljivimi obiskovalci čuvajo leseni očaki, še en prostor pod soncem, poln nasmejanih ljudi, ki so zadovoljni s svojim skromnim, a polnim življenjem, počivališče, kjer lahko znova in znova opazuješ neponovljive plese oblakov in na mehki zeleni travi sanjaš o veselju. Le kdo je ne bi vzljubil?

NON, JE NE REGRETTE RIEN

„Pariz je popoln, Pariz je strop človeštva. Kdorkoli vidi Pariz, misli, da vidi temelj celotne zgodovine, vmes pa nebo in zvezde. Pariz je sinonim za kozmos, nima meja. Pariz ne ustvarja samo zakonov, ustvarja tudi modo. Pariz je lahko neumen, če hoče, včasih si celo dovoli to razkošje. Je več kot velik, je brezmejen.“

Victor Hugo

Ko ob sedmi uri zjutraj obstaneš v prometni norišnici nekaj kilometrov pred Parizom in se ti pred očmi odpira čaroben pogled na k nebu kipečo špico Eiffelovega stolpa, ki se kopa v prvih jutranjih žarkih, lahko potrdiš Hugojeve besede. V norišnici človeštva se skriva biser, imenovan Pariz. Leži v nižinski kotlini, znani kot Ile de France, ki ji daje pečat vijugasta Sena. Ob njenih tihih bregovih iščejo navdih umetniki, ki prihajajo v mesto izživet potlačena čustva in jih mukoma preliti iz abstrakcije v zaznavne oblike. V Parizu se zbira boema iz celega

sveta in skupaj išče razlike med nadnaravnostjo in stvarnostjo ter postavlja nove meje bivanja.

Pariz je še vedno eno najbolj romantičnih, elegantnih in kulturno zanimivih mest. Obiskovalci se lahko naslanjajo nad čudovitimi izložbami slaščičarn, polnih mamljivih dišečih dobrot. Hrana v Franciji ne predstavlja le vira energije, pač pa tudi kulturo, zakladnico neomejenega števila okusov in svojevrstno polje estetskih oblik. Pravi raj za gurmane. Niti zasoljene cene ne izpraznijo prenatrpanih lokalov. Ob kozarčku vina, polnem krožniku, brezhibnih zvokih pariških šansonov misli uhajajo v neskončnost. Pariz je rodil že mnogo mislecev in umetnikov. Nekaterim je pomenil le prehodno postojanko, drugi so tu ostali za vedno, nekaterim je bil všeč, mnogi so ga vzljubili, nobenega pa ni pustil ravnodušnega. Je mesto z dušo, ki jo čas le še plemeniti.

Po Elizejskih poljanah se vijejo legije turistov in hranijo požrešne golobe ter vrabce, ki se kot puščice izstrelijo proti rokam polnih hrane. Pavov tukaj sicer ni, zato pa se na ekstravagantnih revijskih pohodih po poljanah nekatere obiskovalke oblečejo v našopirjene kostume. Pisan živalski svet pozimi popestrijo tudi škorci, ki posedajo po nekaterih zgradbah. V fontani plavajo račke, otroci pa zabavajo starše s potiskanjem ladjic po vodi. Mamice vozijo v vozičkih speče dojenčke in se pogovarjajo s kužki, ki jih ljubeče držijo v naročju. Parižani so neponovljivi, svojeglavi, ekscentrični, včasih v svojih početjih nedojemljivi, uživaški in predvsem izjemni stilisti in umetniki. Celó smeji se drugače, skrivnostno, a z zanosom in šarmom.

Pariz slovi po pestrem izboru nočnih dogodivščin - od sumljivih barov, bleščečih kabarejev, nočne vožnje po Seni z očarljivim pogledom na nabrežje, polno lučk, romantičnega večera ob sofisticirani jazzovski glasbi, do umirjenega klepeta v krajih, varnih pred mestnim vrvežem. Skupine mladih, ki se zbirajo na trgu pred Beaubourgom, Slavolokom zmage, Eiffelovim stolpom in na Mostu umetnikov, zagotavljajo, da bodo Parižani še dolgo ostali svojevrstno pleme, ki ga preostanek sveta lahko le bolj ali manj uspešno imitira. Hitri udarci po bobnih, eksatni plesi in pozitivna energija dajejo noči poseben čar. Pesem še dolgo odmeva preko obeh bregov reke Sena.

Pogled z Eiffelovega stolpa riše silhueto nebotičnikov, hiš, drobcenih pikic, ki jim drugače pravimo ljudje, cest, pločnikov, reke Sena, modernega dela mesta Defense, Pompidoua... A ta omejenost in momentnost, ki ju razbere naše oko, sta lažna. Pariz ne pozna meja in ne časa. Je enostavno kozmičen.

Dijakinji **Tina Rijavec** in **Romina Vidmar** iz 2.C pa sta opisali doživetja drugoletnikov na ekskurziji v Grčijo.

Visoki samostan

Ekskurzija po Grčiji je bila poučna in hkrati naporna. Šest dni, dan za dnem kaj novega, kaj zanimivega, osupljivega. Seznanili smo se s kulturo in življenjem starih Grkov preko besed vodičke, saj »kamni« niso bili preveč zgovorni in nam niso ničesar zaupali. Kljub temu pa nas je spreletel srh ob misli, da so se prav teh kamnov pred tisoč leti dotikali začetniki znanosti in umetnosti.

Od vseh zanimivosti, ki smo jih imeli možnost videti, so nam bile najbolj všeč Meteore, »viseči samostani«. Beseda »Meteora« pomeni »štrleč k Bogu«.

Menihi, ki so v teh samostanih prebivali, so namreč hoteli biti bližje Bogu, kar so dosegli s samoto in predano molitvijo.

Obiskali smo mesta, katerih imena so nam bila znana iz zgodovine in umetnosti: Atene, Sparta, Korint, Mikene, Olimpija, Termopile ...

Še vedno nam pred očmi ostaja podoba kariatid, ki veličastno držijo težo tempelja.

V posebno lepem spominu smo ohranili Epidaurus, kjer smo dekleta ob pomoči profesorice in vodičke ponosno zapele himno naše domovine, ki se je zaradi izredno akustičnega prostora razlegala daleč naokoli. Na stadionu, kjer so potekale prve moderne olimpijske igre, pa je večina odtekla krog, ki si ga štejejo v čast.

Če bi želeli povedati vse, kar se nam je na tej poti zgodilo in kaj vse smo videli, bi lahko napisali celo knjigo. Šest dni se namreč ne da zajeti v teh nekaj vrstic. V Grčiji smo imeli priložnost bolje spoznati drug drugega, predvsem pa so na dan privrele takšne stvari, ki so v šolskih klopek skrite. Navkljub vsem prijetnim in nekaj manj prijetnim dogodivščinam pa smo vsi nestrpno čakali povratek v ljubo Slovenijo.

Če vas zanima, zakaj smo dijaki 2. letnikov Škofijske gimnazije Vipava komaj čakali na oktobrske počitnice, vam odgovor ponujamo na dlani. Neučakani smo bili, kaj vse nam bo prinesla ekskurzija na jug Evrope. Peščene plaže, bele hiške, urejene ulice, zagorele mladenke in mladeniči ... Vse to se nam je slikalo pred očmi ob besedi »Grčija«. Priznati moramo, da smo bili nad realnostjo nekoliko razočarani. Poleg prijaznih in temperamentnih ljudi nas je pričakal gost promet po »zasmetenih« ulicah, nedokončani objekti, neurejene sanitarije. Toda slabo je bila kapljica proti morju lepih trenutkov, ki smo jih doživeli.

Letošnji popotniki po Grčiji

Zbral in uredil Vladimir Anžel, ravnatelj

Pohod na Kovk

Pozdravilo nas je sončno jutro. Planinsko opremljeni smo se zbrali pred šolo in počakali avtobus, ki nas je peljal do lovske kočice nad Budanjami. Tu smo se najprej dogovorili, kako bomo hodili in se obnašali med potjo. Učiteljica nam je povedala, da moramo hoditi v koloni drug za drugim, da ne smemo metati papirčkov, lomiti vej in valiti kamenja. Vzpenjali smo se po ozki stezi skozi gozd. Po tleh je bilo veliko storžev, saj so v gozdu rasli bori. Kmalu nam je postalo vroče, bili smo tudi žejni, zato smo se odločili za počitek. Hitro smo nadaljevali pot, saj smo želeli čimprej priti na vrh. Nekateri fantje smo jo mahnili kar po bližnjici. Ko smo zagledali skalo Sončnico, smo od veselja zavriskali. Ugotovili smo, da je skala podobna obrazu deklice. Nato smo šli do kraja, od koder skačejo padalci v dolino. Posedli smo na kamenje in gledali v dolino. Videli smo del morja. Na vrhu je bil skrajni čas za malico, saj smo bili že sestradani. Z Nejcem, Janom in Gašperjem smo šli gledat za gobe. Našli smo le eno dežnikarico. Ko smo šli čez pašnik, smo prišli do starega panja. Ogledali smo si letnice. Še nekaj časa smo hodili, ko smo prišli do vrha Kovka. Tam nam je učiteljica čestitala, ker smo prišli na vrh. Domov smo se vračali po drugi poti. Komaj smo čakali, da se na avtobusu odpočijemo.

Blaž Petrič, 3.b

Bndima

*Že sobota je prišla,
skupina trgačev
v vinograd je odšla.*

*Tata traktor URSUS je vžgal
in za njimi se odpeljal.
Jernej z motorjem pridrvi,
mama pa za njim kriči,
ker s TOMOSOM čez bržino odfrči.*

*Na mizi čaka vino,
sir in pršut,
s tem poplačan je
trgačev trud.*

Marko Kopal, 4.b

Jesen in zima

*Ko poletje odhaja,
jesen prihaja.
Jesen je lepa,
ko veter pihlja,
ko listje rumeni,
ko drevje šumi.*

*Ko jesen odhaja,
babica zima prihaja.*

*Ko snežinke padajo,
topla oblačila prihajajo,
pečice se prižigajo,
da nas vse ogrejejo.*

Miloš Tutuš, 4.b

Jesen

*Prišla je jesen v deželi.
Nam pri srcu je toplo,
saj v barve rjavo zlate
je odela zemljo vso.*

*Že v vinogradu se poje,
kašča polna je dobrot,
vsi pri hiši smo veseli,
skupaj bomo zdaj zapeli.*

Amadej Močnik, 4.b

KAJ SO VAHTI

Vahti? Kaj je to?

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika piše:

vahti - nar. primorsko, praznik vseh svetnikov 1. novembra

vahtič - nekdam hlebček, ki se podari na dan vseh svetih 1. novembra: dati otroku, revežu vahtič

Zanimalo me je, kaj bosta povedala o vahtih stara mama in stari tata. Odpravil sem se k njima na obisk.

Tata Rafo mi je povedal, da je kot otrok na dneve vseh svetnikov z drugimi otroki hodil od hiše do hiše po Vipavi. Ob teh obiskih so otroci govorili: "Prišli smo po vahte." Gospodinje so jim za vahte dale hlebček kruha, jabolka, hruške, kostanje pa tudi denar.

Mama Angela pa se je spominjala, da so v njenem domu v Dupljah za vse svete spekli bel hleb kruha. Ta kruh so razrezali otrokom za vahte.

Tata Rafo mi je še povedal, da je v pekarni Vipava dolga leta kot pek za ta dan spekel veliko vahtičev. Ti so bili podobni današnjim žemljicam. Žene so jih nakupile in za vse svete delile otrokom.

Moji stari starši in jaz smo bili veseli, da smo malo poklepetali o starih časih in navadah, ki so šle v pozabo. Jaz pa sem vseeno dobil vahtič.

Gašper Naglost, 3.b

VAHTI

1. november je dan spomina na mrtve. Na ta dan se še posebno spomnimo na vse najbližje sorodnike

pa tudi znanace in prijatelje. Obiščemo grobove in nanje položimo svečke in cvetje.

Vendar pa večina ljudi ta dan drugače poimenuje. Največkrat mu pravijo vsi sveti, v nekaterih krajih pa tudi vahti. To ime prihaja iz običaja, ki so ga obujali na ta dan. Gospodinje so na ta dan spekle majhne hlebčke kruha in jih delile otrokom, ki so na ta dan hodili od hiše do hiše in prosili za vahtiče (hlebčke). Pri nas na Gradišču pri Vipavi ta običaj ni bil poznan in razširjen. Mi je pa o nejm povedal moj 66 - letni nono, ki je doma iz Tevč pri Ajdovščini.

Spominja se, da so otrocina vahte hodili od hiše do hiše in rekli: "Smo prišli vahtičet." Gospodinja jim je dala rezine kruha, suho sadje, kakšno jabolko. To je bilo takrat za otroke pravo bogastvo, saj niso bili tako razvajeni, kot smo mi danes.

Blaž Petrič, 3. b

Iz CUIO

PETA OBLETNICA PLANINARJENJA V CENTRU JPV VIPAVA

Letos je minilo že pet let, odkar so se naši planinci odpravili na prvi planinski pohod. Kako in kam so hodili?

PRVO LETO

Na prvi pomladni dan je 13 popolnih novincev v pohodništvu osvojilo prvi cilj v novejši zgodovini planinarjenja v Centru - prišli so do cerkvice sv. Miklava.

Kmalu za tem je nekaj najhitrejših za kondicijo odšlo na Plaz. Dokazov ni, ker so fotoaparati pozabili v omari.

Sive oblake, ki so jih spremljali na Staro babo, so tako grdo gledali, da si niso upali spustiti niti kapljice.

Prvič so se srečali z Nanosom. Peš so šli z Lip do Abrama, ker so jim tam sošolci pekli krompir. Jesenski vzpon s Čavna na Kucelj se je končal še z ogledom Ledene jame.

Prava ledenomrzla nanoška burja jih je brila ob sopihanju od sv. Hieronima do Vojkove kočice.

Burja ni mirovala niti ko so se vzpenjali proti Otlškemu oknu in naprej na Otlico.

Ogled kamna sv. Lucije nad Vitovljami je popestil vitoveljski zvonar z zanimivimi pripovedmi.

Naslednji cilj se je zdel tako blizu, saj ga vsak dan gledamo - Goče. Bila pa je to ena najdaljših in ob spuščanju v dolino po listnati podlagi tudi izrazito izvirna pot.

Marčevski potep po Vremščici se je začel v sončnem pomladnem dopoldnevu in nadaljeval z vetrom in snežno ploho na najvišji točki. Zanimiva je bila spet pot v dolino po mokri in blatni stezi.

Zadnji pohod v prvem letu je v kroniko zapisan kot pomemben dan. Vsi planinci so dobili prave nove planinske čevlje. Brez žuljev so jih ponesli od Cenca na Javornik in na Vodice.

DRUGO LETO

Po vrnitvi s pohoda na Golake je bilo treba najprej razvozlati zapleteno uganko: kako je mogoče, da je bilo 9 planincev obutih v samo 17 nogavic. Rešitev - nogavica, ki je bila brez para na kupu, je bila brez para tudi na nogah mlade planinke.

Čez Gradišče so se povzpeli na Plaz in se čez Stari grad vrnil.

O dosedanjih pohodih so mi samo pripovedovali, tokrat pa sem se ga prvič udeležila tudi sama. Pohod na Trstelj je bil moja prva planinska pot.

Po neoznačenih poteh, s pomočjo zemljevida, smo se povzpeli na Planino. Tako blizu, pa kar 6 ur je trajalo, da smo se vrnil v Center.

“Med pomladjo in zimo” smo imenovali potepanje ob snežni meji med Grivčami in Gorenjem pod Otlškim oknom.

Drugo plat hoje smo spoznali na zimskem pohodu po snegu okrog Bohinjskega jezera. Okrog nismo prišli, na polovici je bilo dovolj.

Po prijetni in ne preveč naporni poti smo se povzpeli na vetrovni Slavnik.

Po dveh letih planinarjenja smo bili že tako izkušeni, da smo se kot sekcija mladih planincev pridružili Planinskemu društvu Vipava.

Za vse gojence našega Centra smo organizirali prvi ekološki dan.

Skupaj z mladimi planinci iz Vipave smo se udeležili srečanja mladih planincev na Vremščici.

TRETJE LETO

Začeli smo s čudovitim izletom s Pokljuke na Blejsko kočico.

Sodelovali smo na proslavi 30-letnice plezalne poti pod Gradiško turo.

Konec novembra smo k sv. Miklavu odnesli pisma gojencev in delavcev.

Napisali smo nekaj prošenj in od Mercatorja dobili vetrovke.

Sredi zime smo šli peš na Sveto goro in si ogledali jaslice. Spustili smo se v Grgar.

Po Resslerjevi cesti smo osvojili Predmejo.

Za pusta smo na Slivnici iskali coprnice. Videli jih nismo, pač pa občutili njihovo zasoplo dihanje. Pot na Korado je minila ob opazovanju številnih drobnih zanimivosti in žal tudi nepotrebnih smeti.

Osvajali smo Matajur, vsaj tako je pisalo na tabli, saj zaradi megle nismo nič videli.

Spet smo se skupaj z vipavskimi planinci udeležili srečanja primorske mladine na Vremščici.

ČETRTO LETO

Krajša pot v neznanu se je končala pri sv. Ahacu in budanjski lovski koči.

Povabljeni smo bili na kostanj k planincu Klemnu v Vrtovin. Pot smo začeli na Predmeji in se čez Čaven in Kucelj spustili na piknik.

Pot po robu Gore je pokazala, da smo planinska skupina, ki znamo poslušati, opazovati, se veseliti lepot.

Pod vodstvom pravega vodiča smo se namesto v hribih sprehodili po Škocjanskih jamah.

Ob zimskem vzponu pod Golake smo v snegu videli velike, skoraj okrogle sledi, ki jih je lastnik pustil že pred dnevi.

Čez Stari grad smo se tudi letos povzpeli na Plaz in čez Gradišče domov.

Posebno doživetje je bil obisk Svete jame pri Socerbu in hoja po kraškem robu ob mentorstvu predstavnika šolskih in občolskih dejavnosti, gospoda Malečkarja.

V obliki skeča smo svojo dejavnost predstavili staršem.

Pot do Vojkove kočice smo premagali že od lovskega doma in se tja tudi vrnili.

Izdali smo svojo brošuro Korak za korakom in šolsko leto končali z druženjem na Vremščici.

PETO LETO

Smo v letu, polnem novih doživetij.

Štartali smo z obiskom Tromeje. Potep po treh državah smo kronali z vzponom na planiško velikanko. Prvič smo se, pa ne vsi, spopadli s pravimi plezalnimi veščinami na naravnih skalah pod Plazom. Vodili so nas plezalno izurjeni vipavski planinci - plezalci.

Spet smo bili povabljeni na kostanj v Vrtovin. Pod vodstvom Klemnovega očeta smo se potepali po okoliških hribih, si ogledovali zanimivosti in si sami nabrali kostanj, ki se je na razniju spreminjal tudi v hrenovke in čevapčiče.

Hladen zimski dan smo izkoristili za pot z Lip na Gradiško turo in čez Plaz v Vipavo.

Pred novim letom smo v spremstvu vipavskih planincev in gasilcev v temi odšli z baklami na nočni pohod na Stari grad.

Pod vodstvom planinca - markacista g. Breclja iz Ajdovščine, smo prehodili Vertovčevo pot.

Kobariška zgodovinska pot z ogledom muzeja nas je popeljala v težko razumljive čase naše zgodovine.

V jamo Dimnice, po dolini Mrzlice in čez Slivje nas je spet popeljal g. Malečkar s centra šolskih in občolskih dejavnosti.

Povabljeni smo bili na otvoritev umetne plezalne stene v prostorih PD Vipava. Pod vodstvom plezalnega inštruktorja Marka smo jo večkrat tudi preplezali.

Tokrat nam je uspel tudi že večkrat planiran pohod na planino Razor.

Dobili smo nekaj opreme od Mladinske komisije pri Planinski zvezi Slovenije.

Ko smo se povzpeli na vrh, je pisalo Koča pod Blegošem. Več zaradi megle nismo videli, smo pa srečali prave gorske reševalce s psom in različno opremo.

Pestrost novih spoznanj v preteklem letu našega pohodništva nas je navdušila in komaj čakamo nova doživetja.

MEDNARODNI FESTIVAL PLESA PORTO-PORTUGALSKA

Na povabilo evropskega združenja za cerebralno paralizo je naša plesna skupina VRTILJAK v mesecu maju 2002 sodelovala na mednarodnem kongresu »New Creation« (Euroline Project 2000) v Atenah. Vključili so se v petdnevni program plesne, likovne, glasbene delavnice, delavnice

drame in multimedie. Imeli so samostojen nastop s predstavo »Povabilo na ples.« VRTILJAK je plesna skupina, ki »pleše drugače«. Vsak otrok na invalidskem vozičku ima svojega soplesalca (terapevta, učitelja), ki mu pri plesnem gibanju pomaga in z njim pleše v paru. Angleški valček, mamba, jive, skupinski plesi ...predstavljajo njihov svet plesa.

V septembru 2002 so dobili novo povabilo na Portugalsko. V mestu Porto se je od **15. do 20. oktobra** odvijal »Festival of Performing and Vizual Arts«. Tja so odpotovali štirje plesni pari- štirje mladostniki na invalidskih vozičkih in štirje soplesalci. Petdnevno dogajanje je del Projekta Euroline, ki je podprt z evropskim programom Cultura 2000. Glavni cilj tega projekta je ustvariti kulturno vez, komunikacijo med čim več državami, različnimi kulturami, ob upoštevanju tako socialnih razlik kot drugih posebnih potreb posameznikov. Skupine so se predstavile

tako z gledališčem, glasbo in plesom in poezijo. Povezali so se posamezniki, profesionalne in amaterske skupine iz 16 različnih držav. Na odprtem odru se je naša skupina predstavila s predstavo »Dreaming my dreams«. Pod vodstvom mentorice Katje Bucik jim je uspelo očarati občinstvo. Strokovna žirija jim je dodelila priznanje, nagrado za najboljšo amatersko predstavo festivala. Na likovni razstavi so predstavili štiri likovne izdelke naših gojencev(mentorica Tamara Srebot). In kaj pravijo naši plesalci?

Naše sanje so naše življenje. Dežela prijateljstva, svobode, razigranosti, strasti, raziskovanja, sprememb... to je svet, skozi katerega potujemo in v katerem živimo dan za dnem...

»Če želiš plesati, ni nobenega vzroka za misel, da ti lahko telesna ali psihična omejitev to onemogoči. Vsako človeško bitje je rojeno z občutkom za ritem in gibanje. To se lahko na zunaj kaže skozi oči, skozi glavo, prste, noge - skozi vsak del telesa, ki se giblje. Z besedami je težko opisati užitek, ki ga gibanje prinaša ljudem, ki so si želeli plesati, a doslej niso vedeli, da lahko...«

Ko združimo užitek ob gibanju različnih kvalitet in dimenzij, ko se doživljanju ritma pridruži še potreba po poseganju v prostor in oblikovanju prostora s telesom, lahko govorimo o plesu - plesu za vsakogar...

Zdenka Fučka, ravnateljica

Iz glasbene šole

Glasba je višje razodetje kot vsa modrost in filozofija

(Beethoven)

S to mislijo smo bili povabljeni na violinski recital, ki ga je 16. novembra 2002 izvedla učenka sedmega razreda OŠ Draga Bajca Vipava, Polona Praček, v dvorani kulturnega doma v domačem kraju ob zaključku nižje glasbene šole v Postojni. Mlado virtuosinjo, ki je s svojim nastopom dokazala, da obvlada spretnost začetniškega umetniškega izražanja, je na klavirju spremljala prof. Snježana Pleše.

Polona Praček je bila rojena 25. avgusta 1989 in je s tem nastopom zaključila sedmi razred Glasbene šole v Postojni. V glasbeni izobraževalni program se je vključila že s šestim letom in za instrument izbrala violino. Njena prva vzornica in mentorica je bila s svojim zgledom najprej njena teta profesorica glasbe Damjana Božič Močnik. V glasbeni šoli je strokovno vodstvo prevzela in usmerjala njeno delo gospa Marinka Kukec Jurič. Trikrat tedensko obiskovanje glasbenih ur v Postojni in trdo ter vztrajno delo je kmalu rodilo sadove. Večkrat je lokalno nastopila, leta 1997

šole Postojna, v Sinfoničnem godalnem orkestru primorskih glasbenih šol, Komornem orkestru v Postojni, Tamburaškem orkestru Vipava, pevskeemu zboru Osnovne šole Draga Bajca Vipava ter cerkvenemu otroškemu zboru v Vipavi.

Vsestransko predajanje glasbeni poti dokazuje tudi njeno prizadevanje po pridobitvi širokega glasbenega znanja, v mavrico katerega lahko vključujemo tudi njen uspešen zaključek drugega letnika na klavirju.

V njenem glasbenem nastupu je bil zanimiv že njen uvodni del. Pričel se je s prijetno "družinsko" predstavitvijo, ki je predstavljala sprostitev pred strokovno zahtevnejšim solističnim osrednjim programom. V uvodu je skupaj s svojima sestrama Tajdo, ki je igrala flavto in Meto z violino ter ob klavirski spremljavi profesorice glasbe Damjane Božič Močnik, ustvarila prijetno vzdušje za številno pretežno mlado poslušalstvo v dvorani. Opaziti je bilo vznemirljivo zanimanje predvsem glasbenih pedagogov, ki spremljajo Polono že vrsto let tako v družinskem in domačem okolju, kakor tudi v osnovni in glasbeni šoli.

Program je obsegal naslednje skladbe:

J.Ph. Rameau: RONDO

Ljudska : IMAM DOLINO ZELENO

F.Fiorillo: ETUDA št.3

Z. Fibich: SONATINA v F duru

Ch.W.Gluch: MELODIJA

A. Komarowski: KONCERT v E molu

C.M. von Weber: KMEČKI PLES

F. Kreisler: V TEMPU MENUETA

Na klavirju jo je razen uvodnega dela spremljala prof.Snježana Pleše.

Kaj lahko rečemo poslušalci o nastupu mlade Polone?

Vidno je bilo opaziti, da mlada violinistka ni imela treme in da je na nastop dobro pripravljena. Izvajanje programa pred številnim občinstvom, posebno v domačem kraju, je za nastopajočega vedno izziv. Po naporni izvedbi programa je enako umirjeno kot je nastopila, zadovoljno povedala, da je recital odraz številnih dejavnikov. Navedla je okrog 4000 ur prebitih v glasbeni šoli, 60.000 prevoženih kilometrov, veliko osebnega dela ter truda ostalih, ki so jo spremljali na sedemletni poti; to pa so v prvi vrsti njeni starši, učiteljica Marinka, ravnateljica Glasbene šole Postojna in ostali. Vsem se je lepo zahvalila. Navdušenje nad njenim recitalom so ji posebej izrazili številni prijatelji in znanci, ki so ji podarili šopke cvetja. To je bila prijetna nagrada za prehojeno pot in morda lažja odločitev za naprej, ki jo Polona sicer ni v celoti izdala, je pa povedala, da se bo najprej posvetila regijskemu tekmovanju v februarju prihodnjega leta.

V imenu krajanov se ji zahvaljujemo za nastop, ji čestitamo ob uspešno zaključeni dosedanji glasbeni poti in želimo, da bi z uspehi nadaljevala in tudi v bodoče kulturno bogatila naš kraj. Srčno pa upamo, da bodo poklicani z obnovitvijo dvorane v primeren hram kulture vzpodbujali vse ostale mlade k uspešnemu nastopanju.

Marta Rodman

TABOR MLADIH VIPAVSKIH PLANINCEV V ČEZSOČI 20. - 27. JULIJ 2002

Letošnjega planinskega tabora PD Vipava (že 21. po vrsti) se je udeležilo čez 70 planincev, med njimi 46 osnovnošolcev, 15 dijakov in študentov ter 10 odraslih. Tabor s šotori ter z vso potrebno logistično opremo je bil postavljen v objemu gora in čudovite reke Soče v prelepi planinski vasi Čezsoča pri Bovcu. Po začetnem spoznavanju bližnje okolice smo se prvi dan zvečer odpravili na

Na vrhu Rombona 2208 m

m visoki Rombon. Navdušeni ob osvojitvi Rombona smo se za naslednjo preizkušnjo podali na Kanin, točneje do Doma Petra Skalarja.

V preostalih dneh tabora smo si ogledali trdnjavo Kluže ter zanimive poti iz 1. svetovne vojne, ki so potekale v okolici Bovca in vasi Čezsoča. Med prostim časom, ki smo ga preživeli v taboru, se je marsikaj dogajalo. Organizirana je bila planinska taborijada, kjer so se mladi planinci preizkusili v ekipnih igrah, planinski kviz, tombola z bogatimi nagradami, tekmovanja za najbolj urejen šotor. Najbolj pa so bile zastopane igre z žogo. Odbojkerske tekme so bile najbolj obiskane, tako po številu tekmovalcev kakor gledalcev. Nogometne tekme imajo na taboru že tradicijo in vsako leto so boljši spektakel. En dan prej pride na vrsto nogometna tekma med puncami in mlajšimi fanti, ki poskrbijo za pravo navijaško vzdušje med obema poloma. Lahko rečemo, da so dekleta

Športne aktivnosti na taboru v Čezsoči 2002

vsako leto boljša in komaj čakamo, da bodo premagale tako vzvišene in nogometno podkovane fante. Letos se je tekma končala z rezultatom 1:0 za fante, vendar po ogorčenem boju in ob pristranskemu sodniku. Prava nogometna poslastica se je odigrala v četrtek med mladimi in starejšimi planinci, ki so jo dobili mlajši z rezultatom 3:2. Prepevanje planinskih pesmi in pripovedovanje šal ob tabornem ognju je popestrilo vsakodnevne družabne večere.

Tehnično osebje tabora se je na

raftingu z gumijastimi čolni spopadlo z brzicami in tolmuhi reke Soče. Rafting nam je vsem udeležencem ostal v prelepem spominu.

Zaključni del tabora se je odvijal v petek zvečer ob tabornem ognju, kjer smo novopečene planince

krstili, najboljšim smo podelili simbolične nagrade, in se vsem zahvalili za pomoč pri organizaciji in izpeljavi planinskega tabora.

Tako, našteli in pohvalili smo vse in povedali, kaj vse smo počeli na taboru, pozabili pa smo na najbolj pomembno stvar, brez katere ne gre - hrana. Za to dobroto je pa potrebno vsakodnevno poskrbeti, jo pripraviti, servirati, seveda tudi pospraviti. Zato potrebujemo dobrega ekonomista, kuharja in kuharico ter pridne kuharske pomočnice - in pomočnike. No, pa bomo našteli, kaj vse smo pili in jedli za zajtrk: bela kava, čaj, mleko, mortadela, eurokrem, marmelada, med, maslo, kruh, pšenični kosmiči. Malice: pašteta, ribe, razni piškoti, kruh, rozine, suhe slive, sadje, čaj, sok. Kosila: ričet, klobase, palačinke, goveja juha, krompir, *pohana* mortadela, zelje, testenine z golažem, tortelini, *pohano* meso, razne solate, sladice. Večerja: polenta z golažem ali z mlekom, krompirjevi svaljki z maslom ali z mesno omako, pražen krompir, pečene hrenovke, rižota, solate, krofi, torta, *pašta*. Tako smo si ob dobri hrani napolni želodčke ter premagali vse napore celotedenskega bivanja pod šotori v prelepi gorski naravi. Vsi srečni in zadovoljni smo se ob koncu taborjenja odločili, da prihodnje leto spet pridemo preživet teden dni v naravo.

Leon Kodre

DRUŠTVO ZA KREATIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA »RAZMETANO PODSTREŠJE«

Redki so tisti, ki se še na tak ali drugačen način niso srečali z RAZMETANIM PODSTREŠJEM, društvom za kreativno preživljanje prostega časa. Skozi leta je društvo postalo pravi Vipavec, torej nekaj-nekdo, ki se ob vikendih druži z najmlajšimi, s svojo prisotnostjo pestri posebne priložnosti in praznovanja. Z njim lahko občuduješ tuje ljudi in svetove, včasih pa zamaknjeno prisluhneš stopicam in rimam izpod pesnikovega peresa.

Za vsem tem pa stoji skupina mladih prostovoljcev, ki delujejo in kljubujejo z enim ciljem: vsakomur

KARTODROM

Če želite sobotne popoldanske urice preživeti za volanom karta in tekmovali s svojim prijateljem med avtomobilskimi gumami, se nam pridružite.

Kdaj: v soboto ob 14^h
David Fučko, 05 3665041

USTVARJALNICE

Če te zanima in navdušuje veliko različnih stvari, si pravkar našel pravo delavnico. Ustvarjali bomo izdelke iz papirja, lesa, lepenke in drugih materialov. Odkrivali bomo skrivnosti preprostih fizikalnih in kemičnih poskusov. Počeli bomo marsikaj, prav gotovo pa se ne bomo dolgočasili.

Starost: od 1. razreda naprej

Kdaj: vsak petek ob 15^h - 16^h

Maruša Fabčić

05 3666865

ANGLEŠKI JEZIK

Hello!

Tudi letos se boš lahko spoprijateljil z angleškimi besedami, se z njimi igral, jih prepeval, narisal. Vabljeni vsi stari in novi navdušenci!

Bye, bye!

Starost: 6 - 10 let

Kdaj: vsak četrtek ob 16^h - 17^h

Neža Pavzin 05 3665920

UMETNIŠKA DELAVNICA

Pozdravljeni mladi ustvarjalci!

Če vas zanima oblikovanje nakita, okraskov, izdelava voščilnic, risanje na steklo in še veliko drugega, vas vabi naša delavnica.

Starost: 7 - 12 let

Kdaj: vsak petek ob 18^h - 19^h

Kristina Kobal 05 3665304

Tea Kobal 05 3665305

PLANET ZEMLJA

Enkrat mesečno se nam lahko pridružite na zanimivih predavanjih z diapozitivi. Popeljali vas bomo na najbolj oddaljene dele sveta, kjer vas bodo navduševale pisane kulture, drugačnost pokrajine in ljudi.

Koordinator:

Štefan Rehar 05 3665834

IGRALNICE

Tu dobre volje smo vsi, zato pridruži se nam še ti! Igrač, zabave je obilo, saj tu je pravo razvedrilol

Starost: 4 - 8 let

Kdaj: vsak petek ob 16^h - 17^h

Maja Rehar 05 3636350

Jakoba Šraml 05 3687030

LITERARNI VEČERI

Vsak mesec bodo svoja dela predstavili znani in manj znani pesniki in pisatelji. Vabljeni ljubitelji pesniške besede in proze, prav tako pa tudi ustvarjalci, ki želite svoja dela predstaviti in se o njih pogovarjati.

Koordinator: David Puc 041 395797

čim bližje prinesiti znanja, zanimivosti, vedenja in zabave. Vsem delujočim pa je zadovoljstvo tisto, ki žene naprej v nove dogodivščine in izzive. Veliko je takih, ki so se veliko naučili prav v prostorih Razmetanega podstrešja in se sedaj vračajo v vlogi delilca znanj.

Tudi v letošnjem letu smo si zastavili načrte, ki bodo prav gotovo našli poslušalca, gledalca.

Najmlajši se bodo lahko izpopolnjevali v raznih veščinah in znanjih: angleški jezik, italijanski jezik, ustvarjalnice, umetniška delavnica, igralnice, kartodrom. Vsak konec tedna bodo delavnice široko odprle svoja vrata in prav vsak obisk bo dobrodošel.

Marsikomu bo planet Zemlja privarčeval kak kilometer, ko bo v prostore stare šole pripeljal oddaljene dežele in njene naseljence. Ob sliki in pestrih razlagah bo lahko vsakdo za dobro urico odpotoval v najbolj skrite koticke sveta, plesal ob ognju z Indijanci, drvel po puščavi s kamelami ali oprezal za spominki po arabskih bazarjih.

Vsi tisti, ki radi razmišljate in razglabljate ob božanju pesnikove ali pisateljve besede, tudi za vas bo kar nekaj priložnosti. Tudi tisti, ki bi svoja upesnjena dela radi predstavili, lepo vabljeni.

V dramski skupini so tudi letos ob sv. Miklavžu pripravili priložnostno igrico. Ker pa je letošnja že deseta igrica zapored, smo v društvu pripravili tudi razstavo s fotografijami preteklih predstav. Svojo visoko obletnico pa bo letos slavilo tudi počitniško varstvo. Vsako leto se med zimskimi počitnicami tu zbirajo najmlajši in si tako popestrijo šole proste dneve. Mladi prostovoljci dajo na razpolago svoj prosti počitniški čas igranju, sprehajanju in varovanju osnovnošolcev.

Društvo Razmetano podstrešje je dinamična struktura, ki vedno znova stremi k napredku in iskanju novih idej ter njihovi uresničitvi. Zato organiziramo tudi raznovrstne tečaje in predavanja. V letošnje leto pa smo stopili z novim, a že dolgo pričakovanim ciljem: ustanoviti mladinski klub, center, kjer bi lahko mladi varno, konstruktivno in zdravo prebili svoj prosti čas. Klubski prostori bi pomenili odločitev, preživeti mladost med enako mislečimi, ki se veselijo mladosti brez alkohola in drog in jo tako želijo tudi živeti. V ta namen bi del prostora društva ustrezno opremili in priredili ambient uporabnikom. Skupaj z njimi pa bi soustvarjali okolje in klimo, ki bo vsem nam in s tem tudi Vipavi pomagala v rasti posameznika in skupnosti.

*Za Razmetano podstrešje
Nataša Nabergoj*

NA SVETOVNO PRVENSTVO V NOGOMETU S KOLESOM

2. del: Južna Koreja in nogomet

Števec sredi Sappora, mesta na severnem japonskem otoku Hokkaido, je kazal še 38 dni do začetka letošnjega SP v nogometu. Bilo je konec aprila in, čeprav je bil dan sončen, ni še nič dišalo po pomladi. Le nekaj, pred magistratom obešenih zastav, je naznanjalo, katere državne nogometne reprezentance se bodo čez dober mesec pomerile med seboj v prekrasni dvorani Sapporo Dome. Sredi maja, v drugem največjem japonskem mestu - Osaki, ni bilo nič drugače. Za nas Evropejce najpomembnejši športni dogodek tega leta, svetovno prvenstvo v nogometu, je bil pred vrati, v državi gostiteljici pa je življenje še vedno teklo svojo običajno pot. Na Japonskem je šport številka ena baseball, nogomet je pač daleč na drugem mestu.

Čeprav je žreb naši reprezentanci namenil

Streninga naše reprezentance v Mimasaki.

igranje v Južni Koreji, si je le-ta zaradi boljših pogojev, tako kot so storile tudi nekatere druge reprezentance, za pripravljalno bazo izbrala Mimasako na Japonskem. Izbira je bila odlična. Mimasaka je majhno mesto z okrog 20 tisoč prebivalci, vendar z odlično nastanitveno in športno

Srečko je bil bolj sproščen, ko v Mimasaki še ni bilo naših novinarjev.

kompleks – tri odlično urejena nogometna igrišča, igrišča za baseball, tenis, športna dvorana... Po mestu je bilo razobešeno na tisoče slovenskih zastav, pred hotelom in igrišču pa so se živčno prestopali organizatorji in strogi varnostniki. Ko gre za organizacijo, so Japonci vse prej kot polovičarji – pravzaprav so pretirani varnostni ukrepi motili tudi naše nogometaše. Pred dvorano, kjer so potekale tiskovne konference, je bilo nekaj mož iz NZS in naš doktor nogometa Verdenik, ki je sedaj trener na Japonskem. Slednji je bil ob pogledu name, ko sem kolesaril v hrib z

veliko slovensko zastavo, navdušen. Predlagal je skupno fotografiranje, vendar sem to, zaradi njegovih »zaslug« za slovenski nogomet, kar nekako preslišal. Šotor sem si postavil kar v parku v bližini igrišč.

Naslednji dan sem bil s kolesom ob igrišču že uro pred prvim treningom, vendar se je tu že kar trlo japonskih novinarjev. Seveda so bili vsi navdušeni nad čudnim tujcem s kolesom in veliko zastavo, tako da sem doživel svojih 5 minut slave in dal številne intervjuje za časopise in televizijo. Pravzaprav še pred prihodom nogometašev. O naših novinarjih ni bilo ne duha ne sluha. Prispeli so šele naslednji dan sredi treninga. Ko jih je Srečko zagledal na tribuni, so se mu lasje kar naježili, in si jih je malo privoščil. Mogoče

Korejci so pripravili bogat spremljevalni program

infrastrukturo. Leži med številnimi zelenimi, z bambusom poraščenimi griči zahodnega Honšuja in je umaknjena od ponorelega sveta večjih japonskih mest.

Tudi zame se je letošnje svetovno prvenstvo pričelo že konec maja, saj leži Mimasaka prav na moji kolesarski trasi po Japonski. Pravzaprav sem v mesto prispel še pred reprezentanco. Z dna kolesarske torbe sem potegnil veliko slovensko zastavo z napisom našega kraja, po bambusovo palico tokrat ni bilo treba v Agromarket, pač pa je rasla kar ob poti. Tako oborožen sem prikolesaril na vrh griča, kjer leži mestni športni

Za oddajo "Sports Amigo" sem pomagal zbirati podpise naših reprezentantov.

so se mu zato, ob dogodkih v naši reprezentanci, ti kasneje tudi tako kruto maščevali. Ja, v primerjavi z našimi pisuni, so njihovi japonski kolegi pravi profesionalci.

Na treningih naših nogometašev se je vselej zbralo kar lepo število gledalcev (tudi do 5 tisoč), tako da sem tu preživel dva lepa, nepozabna dneva. Ko so se drugi dan vsi hoteli fotografirati z mano, sem bil sprva začuden, potem pa so mi pojasnili: »Včeraj

smo te videli na televiziji», »Tvoja slika je v časopisu«... Saj bi še kar ostal, pa sem moral naprej, po Japonski sem moral kolesariti še kakšnih 500 kilometrov ter nato, konec maja, z ladjo odpotovati v Korejo. Nadaljevanje nogometne zgodbe je vsem bolj ali manj poznano.

Vreme se je v zadnjih dneh popravilo in ko sem s trajektom prispel v Busan, največje korejsko pristanišče, je bilo krasno, sončno jutro, ki se je kasneje razvilo v vroč poletni dan. Bilo je le še dva dni do začetka SP in utrip prvenstva je bilo čutiti na vsakem koraku. Korejci so se na dogodek res dobro pripravili – postavili so številne informacijske stojnice, natisnili na tone gradiva ter pripravili bogat spremljevalni program. Razlika med Japonsko in Korejo takoj pade v oči. Slednja še zdaleč ni tako urejena kot njena bogatejša in tudi dražja soseda. Na Japonskem res ne vidiš umazanih in razritih ulic, ki so tako značilne za korejska mesta. Tudi v prometu vlada kaos, zato sem se odločil, da kolo pustim v Busanu ter se z

Vipava tudi v Koreji.

avtobusom odpravim v Gwangju, kjer sem bil dogovorjen še s štirimi prijatelji. Javni prevozi so v Koreji fenomenalni – poceni, učinkoviti in frekventni. Pravzaprav so avtobusi najhitrejša prevozna sredstva na cesti. Na vseh sedežih v avtobusu so vgrajeni varnostni pasovi, ki si jih domačini pripnejo takoj, ko se usedejo na sedež, jaz pa sem si svojega pripel po prvih 500 metrih vožnje, ker se mi je naenkrat to zazdelo pametno.

Tudi Gwangju, kjer smo igrali prvo tekmo proti Špancem, ni kazal nič kaj drugačne podobe od Busana – veliko, moderno, hitro razvito azijsko mesto z urejenim središčem, vse okrog pa... smeti, razrite ulice, razpadle hiše.

Na južnih obronkih mesta se je ponosno dvigal nov, sodoben stadion, eden od desetih, ki so jih Korejci zgradili posebej za ta dogodek. Seveda so se temu primerno tudi zadolžili. Še dan pred

Tipičen korejski obed.

tekmo je bila okolica stadiona kot veliko gradbišče. Kakšna razlika z Japonci, ki so svoje stadione dokončali že davno prej in do njih tudi pripeljali metro – slednjega Korejci bržčas ne bodo nikoli uresničili. Kljub vsemu pa so ljudje name naredili velik in pozitiven vtis. Res so zelo prijazni, vsaj do tujcev. Vedno so pripravljene narediti uslugo, podarjajo ti darila, ne da bi hoteli kaj v zameno. V času svetovnega prvenstva so bili ob dobrih igrah korejske reprezentance še toliko bolj sproščeni in veseli, da je vse skupaj mejilo že na

nesmisel – vsaj z vidika popotnika z Evrope. Nema lokrat se je zgodilo, da so se kar sami ponudili pomagati tujcem, vendar so, glede na njihovo (ne)znanje angleščine, vso stvar samo še bolj zapletli. Vseeno je bilo lepo in nepozabno.

Koreja je veliko cenejša od Japonske. Tu si lahko mirne duše privoščiš obrok v gostilni. Glavna hrana sta meso ali ribe in riž. Zraven pa v številnih majhnih skodelicah Korejci ponudijo še dodatke – zelenjavo, razne pikantne omake in seveda *kimči* – začinjeno in fermentirano kislje zelje. Največji problem pri vsem skupaj je, kako hrano naročiti, saj skoraj nihče ne govori angleško. Po nekaj zgrešenih obrokih smo vso stvar že obvladali in vedeli, kaj lahko naročimo in česa se je bolje izogniti.

Slovenci smo imeli na SP eno izmed številčnejših navijaških zastopstev. Zbralo se nas je poldrugi tisoč. Večinoma popotniki, nekaj direktorjev in VIP-ovcev ter navijaške skupine, ki jim je pot v Korejo subvencionirala NZS - pa bi bilo bolje, če jim je ne bi, ker taka drhal res ni za po Svetu. Na zadnji tekmi so se celo stegli med seboj ter tako vrgli slabo luč na vse slovenske navijače.

Kakorkoli, kljub slabim rezultatom in izgredi na zadnji tekmi, je bilo letošnje SP v nogometu zame enkratno in neponovljiv dogodek. Bilo je izgovor, da sem se odpravil v del Sveta, ki ni bil ravno na moji

prioritetni listi, ter ga doživel skozi 80 dni kolesarjenja, druženja z ljudmi, spoznavanja narave in običajev, navijanja... To bo za vedno ostalo del mene.

Koreja je budistična dežela.

Matjaž Nabergoj

“Trka oko Krka”

Ker v letu 2003 ne bo izšla “Tura”, temveč Planinski zbornik, čutim dolžnost, da bralcem VG posredujem doživetja vipavskih planincev ob obisku otoka Krka.

Vipavski očetje in matere morajo obvezno nekaj časa svoj naraščaj namakati v morju, in ker to počno na jadranskih otokih, in ker jim planinska žilica ne da miru, spotoma obišejo kakšno otoško goro. In ker vidijo, da je zanimiva, se odločijo, da pokažejo gore otoka Krka vipavski planinski srenji.

V avtobusu se nas je nabralo za mali milijon, največ mladih družin, nekaj “srednje žalosti”, nekaj pa tudi “cvetja v jeseni”. Na poti proti krškemu mostu nas je počakala moja sestra, po političnem prepričanju zeliščarka. Ko smo prečkali most, smo se znašli sredi lepih gozdov, s katerimi je

Vipavski planinci na Krku. V prvem planu sestri Ružič.

nekoč Krk oskrboval Sušak - Reka je bila pod Italijo - z drvmi. V gozdu so sekali in žagali na kratka polenca, naložili so jih na barkačo - trabakulo, ki je premogla jadra in vesla - le najbolj imoviti so imeli motor, in so premerili Kvarnerski zaliv. Če je stanovala stranka ob morju, so drva nalagali v okvir kvadratnega metra, metre je štela gospodinja ali bolj pismeni otroci, in so jih v nečkah - kopianjah - znosili v hišo. Kopianja je služila tudi v druge namene. Ženske so v njih po kamnitih krčkih poteh prenašale tudi dojenčke! Če hiša ni bila ob morju, je trabakula parkirala na Delti, ustju Rečine ob Mrtvem kanalu. Tam so drva nalagali na vozove s konjsko vprego, ki so jih premogli sušaški “špediterji”. Drva so skladali v metre ali prodajali *na vago*. Trabakule so 1942. leta Italijani zaplenili, gledali smo, kako

naj se udeležijo pogona nanj, a ljudje so rekli, da pojdejo prej v cerkev molit litanije. Župnik je začel: "Sveti Mihael - prosi za nas..." Ko pa je prišel do manj pomembnih svetnikov... "sveti Benedikt"... se je ljudem iz srca odtrgal vzklík: "Da bi krepal." (Volk, ne svetnik, da se razumemo!) Sedaj nas pelje dobra asfaltna cesta proti našemu cilju. Kažipotí kažejo proti obmorskim letoviščem. Do 1942. leta je vozila šolska ladja dijake v gimnazijo na Sušak, odplula je že ob 4. uri iz Malinske. Dijaki so sedeli v salonu in se učili - bili so daleč najboljši. 1942. leta so odprli gimnazijo z internatom na Krku. Takrat je ladja nehala voziti.

Nas so sošolci naučili prepevati ljudske pesmi v četrtonski lestvici - kot bi med črno in belo tipko postavil še eno. To petje se je nam zdelo razglašeno, zato smo komu rekli, da poje kot bodulski tenor. Moški so včasih nosili široke hlače - *brageše*; mi smo jih dražili: "Bodulo fič, vele brageše, mala rit." Noša na otoku Krku je črna. Graščaki, ne le na Krku, temveč tudi na Trsatu in drugod po Primorju pa celo v Sloveniji v nekaterih krajih, so bili Frankopani. Pri ljudeh so bili zelo priljubljeni. V začetku 16. stoletja jih je avstrijski cesar zvalil na Dunaj, ker so kovali zaroto proti njemu; vse moške je pobil, ženske zaprl v samostane. Podložniki so si naredili žalne obleke, a keř je noša zdržala več rodov, so pač potem tako nošo še naprej izdelovali. V šoli smo se učili, da Krčani-Boduli ne vedo, za kom žalujejo. A ne verjamem. Nekoč je eden mojih bratov zaklel: "Sveca ti frankopanskoga", pa ga je naša pokojna dekla - Bodulka hudo ozmerjala.

Asfaltna cesta nas je pripeljala do križišča, kjer smo se podali najprej po kolovozu, med borovimi boršti. Sedaj smo že zunaj, na kamniti planoti, s katere je čudovit razgled na otoke, na morje, na Velebit.

Hodimo, kot bi hodili po luninem površju. Ni drevesa, da bi človeka obesil, ni studenca, da bi ga utopil, in ne zemlje, da bi ga zakopal. In vendar je pokrajina vsa posuta z ovčjimi iztrebki. Ja, kaj ovce sploh jedo, da lahko serjejo? Travo bi moral gledati s povečevalnim steklom. Nekaj ograd je z *gromačami-suhozidi*. Na eno sem se naslonila, in se je podrla, kot bi bil potres. Srečali smo tudi čredo rdeče pobarvanih ovac. Volne nihče ne odkupuje, uničijo jo, ko ovce ostrizejo, gojijo jih le zaradi mesa in mleka. Zato pač gospodar svojo čredo pobarva. In zato so se tudi na Krku zopet naselili *bjeloglavi supi*, vrsta kondorjev. Na Cresu jih je mnogo. Malo gor, malo dol smo precoklali tri krčke vrhove: Veli vrh, Brestovica (kjer si breste lahko le zamisliš) in Obzova. Z Obzove smo se po jojmene divji soteski spustili v Baščansko Drago. Če ne bi bilo Jurija, najbrž Nada ne bi pisala teh vrstic, ker me je on *pilotiral* po tej kamniti in z žajbljem porasli soteski. Ker imam nogo poškodovano, mi je naš vrli dr. Vidic svetoval, naj se dam podkovati, a kaj, ko Nace ni imel številke podkve za moje tace.

Žajblja je tukaj toliko, da bodo vipavski planinci vsaj tri leta kuhali čaj iz njega. Tu mlezi potok - kamenje je ponekod belo, ponekod pa rumeno. Nekateri izviri so slani, drugi pa žvepleni. Končno je pred nami Draga Baščanska - lepa in zložna vas. Pri vsaki hiši prodajajo domač med - saj ni čudno, ko raste toliko žajblja tam gori. Na cerkvi je napis v glagolici, ki sta jo sestavila Ciril in Metod.

Mašne knjige sta prevedla v staroslovanski jezik in jih nesla papežu Urbanu, naj jih potrdi. In po celem svetu se je maševalo do 1964. leta po latinsko - samo v štirih obalnih škofijah v starocerkveni slovanščini - še jaz sem znala odgovarjati tako. Do 1964. leta so se v takratni Jugoslaviji vsi katoliški bogoslovci morali učiti tudi glagolice, a neki duhovnik (imena so zoprna) mi je priznal, da bi raje videl, da bi ga naučili kuhati!

V pobočju gore, nad Drago Baščansko, je samostan in cerkev Matere božje goričke. Le redki planinci in turisti zaidejo tja. Tam zdravijo le tri do štiri odvisnike, v tem odmaknjenem kraju se počutijo srečne in sproščene, mi je povedala sestra, ki je nekoč pricoklala do njih.

V Jurandvoru je cerkev sv. Lucije, kjer hranijo slovito kopijo Baščanske ploče - klesanega hrvaškega dokumenta, ki ima za Hrvate enak pomen kot Brižinski spomeniki za Slovence. Vendar naše, na avtobus vkrcane planince, ta starodavni spomenik ni prav nič zanimal - raje so rekli Pohitimo v Baško, da se bomo tam okopali..."

Krk je bil pred vojno z Rabom vred samostojna škofija in tam je bil za škofa Solkanec Jože Srebrnič, bratranec heroja Jožeta Srebrniča. Nekoč sem vezala birmo na otoku Krku in sem videla kaj čudno okrasitev, ki je tam v navadi. Po cerkvi raztegnejo lepo zeleno pleteno vrv in

nanoj obesijo lepe starodavne rute. Meni se je zdelo, kot bi se sušila žehta, a škof je to okrasitev pohvalil.

Torej, naša mularija se je šla namakati v Jadransko morje, s sestro pa sva šli obiskat 90-letno sestrično, ki stanuje na sredi ozkih uličic. Stanuje blizu muzeja, ki sem ga nekoč obiskala. V sramoto Baščanom moram povedati, da se je v Baški rodil Josip Ribičič, oče Mitje in Marinke Ribičič, ki je marsikatero mladinsko knjigo napisal tudi v hrvaškem jeziku, a v Baški nikjer ni spomina nanj.

Nato smo šli v Punat, kjer si nismo ogledali nobene znamenitosti več, saj smo bili preutrujeni od vtisov. Spili smo poslednje kofe in se podali proti domu. Za zaključek vam "zapojem" v četrtinski lestvici eno bodulsko:

*Dobrinj je bili grad posrudi otoka
K njemu se ne more, ko ne kroz potoka
U njem su divojke, sve su čarna oka
Ke su čarna oka, one su za popa
Ke su bila vrata, one su za fratra
A ke su rumene, one su za mene...*

Nada Kostanjevic

KOTIČEK ZA POEZIJU

Pesmico *Župan* je spisal vipavski rojak, pesnik, obrtnik in trgovec **Radoslav Silvester** (1841-1923) leta 1913 in jo objavil v zbirki "**Kupleti in pesmi**". Zbirko je izdala Narodna tiskarna v Gorici. Po objavi ga je cesar Franc Jožef I. nagradil z 10 cekini. Po napornem volilnem času, ki je za nami, nam bo prinesla nekaj zdravega humorja.

Župan

*Je čudno res današnji dan,
ko hoče biti vsak župan,
naj bode oče, striček, brat,
županski vsak je kandidat;
med ta šaljivi roj in ples
sprejmite tudi mene vmes;
zakaj, res vzrok mi je neznan,
bi tudi jaz ne bil župan!*

*Mešetarjev jaz ne poznam,
zato ponudim se vam sam,
poglejte, božji me ljudje,
od nog in pa do vrh glave!
Od fare fant, ne mož, pardon,
na glavi nosim trd kanon;
telovnik svilnat, frak krasan,
zakaj bi jaz ne bil župan!*

*Postava moja, ta velja,
zares ni takega moža,
da bi imel kot jaz talent,
možgani tehtajo nad cent.
Če pridem na županski tron,
bom moder bolj kot Salomon,
po celem svetu slavnoznan,
zakaj bi jaz ne bil župan!*

*Krčmarji, če bom jaz župan,
prestopil bom na vašo stran,
slab cviček, geruš, petijot
bo točil lahko vsaki kot.
Za vsak škandal, za vsak pretep,
za ravs in kavs bom gluhi in slepi,
nihče ne bode kaznovan,
zakaj bi jaz ne bil župan!*

Če bodeš volil me, krojač,
izvršil bodeš sto mi hlač,
črevljar, če bodeš dal Mi glas,
boš delal črevlje za vso vas;
le poj veselja, obrtnik,
župan imel bom mnogo flik,
nikomur nič ne bom dolžan,
zakaj bi jaz ne bil župan!

Prijatelji, če bom župan,
plesali bomo dan na dan,
kjer boste pekli raco, gos,
bom z vami jaz, z menoj moj nos.
Prepeval z vami bom na glas,
da tresla se bo cela vas,
donel moj glas bo v hrib in plan,
zakaj bi jaz ne bil župan!

Zato ker imam rad ljudi,
bom skrbel, da se rod množi,
gospod, lenuh in postopač,
smel se oženit' bo berač.
Mladenke razne avšaste
v zakonski jarem spravim vse,
če ne drugač, oblast imam,
pa jih poročil bodem sam.

Še moram razodeti vam,
učenih več jezikov znam,
kan dajč o heren bisensbos
di velt ist kugelrund und gros,

taljansko znam la la kva kva
sera un bono podestá,
mi kendeš baraton je znan,
zakaj bi jaz ne bil župan!

Ljudje, če bodem jaz župan,
nihče ne bode več bolan,
kokošjih polno bode jajc,
pod vsakim grmom bode zajc,
bo mnogo ohcet in zabav,
a vedno več – telečjih glav..
bom ljubil vince, kos mastan,
zakaj bi jaz ne bil župan!

Dokazal torej sem dovolj,
da jaz župan bi bil najbolj,
zanašam se na vaš razum,
volilci moji, le pogum!
Če bodete me vrgli v koš,
cenili me kot počen groš,
tedaj bom vzdihnil ves solzan:
»Zakaj bi jaz ne bil župan!«

Je konec šale, – naj povem
resnico vam, če le jo smem;
naj bo prihodnji vaš župan
Slovenec, veren Avstrijan,
da ves za blagor vaš bo vnet,
pogumen mož, ne strahopet,
Bogu in domu srčnovdan,
letá bo pravi vaš župan!

Mati in sin

Veliko mater na tem svetu je,
ko sin v tujini zgubil se je.
Zaman z bolečino v srcu čaka sporočila,
da še živi, da je pozabil ni.

Tujina ga je sprejela,
v svoj hlad ovila,
z bogatimi obljubami ga omamila.

Sreča opoteča rano mu je naredila,
misl na mater ga je prebudila.
Vrnitev k njej mu srečo bo vrnila.

Mrzla zima je pritisnila,
upognjena ženica trske je pobirala,
rada ogenj bi zakurila,
malo mleka si segrela
in tako bi se ogrela.

Nekdo roko na njeno ramo položi,
sključena žena komaj stoji.
Težko se obrne in zaihti:
"Kdo si?"

Glavo povzdigne in -
"O, moj ljubljeni sin," zaječi.
Objela sta se srčno,
od tiste ure obema bilo je lepo.
Srčne rane so se zacelile,
od sreče obema solze so se vtile.

Štefka Rehar - Torkar

SVEČE SE POGOVARJAJO

Na adventnem vencu so gorele štiri sveče. V prostoru je bilo tako tiho, da je bilo mogoče slišati, kako se te sveče med seboj pogovarjajo. Prva sveča je zavzdihnila in dejala: »Meni je ime MIR. Moja svetloba sije, toda ljudje se ne trudijo za mir, kar pomeni, da me ne marajo. In njena svetloba je začela bledeti, dokler ni povsem ugasnila.

Druga sveča je zatrepetala in spregovorila: »Ime mi je VERA, toda vidim, da sem odveč. Ljudje se ne zmenijo za Boga. Nima smisla, da gorim.« In prepil je ugasnil plamen sveče. Žalostno se je oglasila tretja sveča: »Meni je ime LJUBEZEN, vendar nimam več moči, da bi gorela. Ljudje ljubijo sami sebe in se za svoje bližnje ne zmenijo.« In plamen še enkrat zatrepeta, potem pa ugasne. Tedaj vstopi v sobo otrok. Pogleda sveče in pravi: »Ve morate goreti, ne pa biti ugasnjene!« Ko mu je šlo že na jok, se oglasi četrta sveča: »Ne boj se! Dokler gorim jaz, lahko spet prižgemo druge sveče. Meni je namreč ime UPANJE!« In otrok vzame trsko ter prenese plamen s te sveče na one tri, ki so ugasnile.

TO IN ONO O BOŽIČU

Adventni venec

Pri nas spletamo vence šele zadnje desetletje, pri Nemcih se je ta navada uveljavila pred sto leti, poznali pa so jo že stari Rimljani. Petindvajsetega decembra so na čast bogu sonca kotalili ognjene obroče s hribov v dolino. Cerkveni očetje so sončnega boga zamenjali z Jezusom, lučjo sveta. Leta 1850 je Hamburžan Johann Heinrich Winern velel v »hiši neotesancev«, vzgojnem domu za zapuščene fante in dekleta, zataktniti v obroč štiriindvajset sveč. Vsak dan v adventu so eno prižgali. Leta 1860 so enako navado vpeljali tudi v neki berlinski sirotišnici, mladinsko gibanje na prelomu stoletja pa jo je razširilo po vsej Nemčiji. Dandanes gorijo na vencu samo štiri sveče; je pač bolj praktično in manj nevarno.

Trije kralji

Gašper, Miha in Boltežar obstajajo samo v legendi, v Svetem pismu so trije čarodeji, trije modri, ki so novorojenemu Jezusu prinesli darove. Šele leta 1300 postane Mihova koža črna. Kralji naj bi bili simbolizirali takrat znane dele Zemlje: Evropo, Afriko in Azijo. Koledniki hodijo od vrat do vrat šele od leta 1550. Rokodelci v razkošnih oblačilih pa niso prinašali daril, ampak so za svoj nastop zahtevali denar.

Jaslice

Marija je povila dete in ga položila v jaslí. Ščasoma so začeli svetopisemsko zgodbo ponazarjati za božič. Prve jaslice naj bi bil izdelal sveti Hieronim leta tristošestinosesdesetega. Od petnajstega stoletja so jaslice urejali v cerkvah in samostanih. Šele po letu 1600 so izrezljane figure postavljali tudi v meščanskih hišah.

Zimzelene veje

Hiše in dvorišča so že v predkrščanskih časih krasili z večno zelenimi vejami. Prijateljskim gozdnim duhovom naj bi bile ponujale zavetje, hudobne demone pa odvrčale. Posebno čudežno moč so pripisovali tisi, smreki, jelki, boru, brinu, ruševju, zeleniki, brusničevju in rožmarinu.

Janezov dan

Sedemindvajsetega decembra, na dan apostola Janeza so svoje čase ljudje prinašali v cerkev vino, ki ga je duhovnik blagoslovil. Požirek je odrasle obvaroval putike, otroci pa so hitreje rasli. Tudi mladoporočenca sta ga smela srkniti na poročni dan, saj jima je požirek zagotavljal srečo v zakonu.

Božični datum

Ne vemo natanko, katerega dne se je rodil Kristus. Do tretjega stoletja so se venomer prrepirali o tem. Navsezadnje so 6. januar, dan, ko je bil Kristus krščen, razglasili za njegovo duhovno rojstvo. Konstantin Veliki je nato vpeljal 25. december kot praznik Kristusovega rojstva. V Sredozemlju je bil ta dan rojstvo sončnega boga Mitre, poleg tega pa je bil tudi dan severnega sončevega obrata.

Smrečica

Prve smrečice so bile okrašene samo z jabolki, oblati in vrtnicami iz svilnatega papirja. Voščene sveče so pritrjevali na vejice šele v 18. stoletju, najprej na dvorih v Heidelbergu in Hannoveru. Prvo božično drevo na prostem so leta 1912 postavili na Madisonskem trgu v New Yorku. Od dvajsetih let gorijo na drevescih električne svečice. K nam se je navada, postaviti božično drevesce, med vojnama razširila iz Nemčije.

TEDEN KARITAS V KOPRSKI ŠKOFIJI

Sodelavci Karitas smo tudi v letošnjem Tednu Karitas sporočali vsem, ki so bili voljni prisluhniti, da so med nami ljudje, ki našo pomoč potrebujejo, da so tudi pri nas najrazličnejše stiske in da smo vsi povabljeni uresničevati Jezusovo zapoved ljubezni do bližnjega, ki v letošnjem geslu sporoča KOMU, naroča KDO in uči KAJ: »Vse, kar hočete, da bi ljudje storili vam, storite tudi vi njim.« Že osmo leto zapored je bila ob Tednu Karitas slovesna akademija na Dvorcu Zemono pri Vipavi. Osrednji dogodek prireditve, ki so jo obogatili pevci samospevov in opernih arij, je bilo odprtje prodajne razstave **Umetniki za Karitas**. Ustvarjalce je predstavila umetnostna zgodovinarica Anamarija Stibilj Šajn. Izkupiček od prodanih del je namenjen pomoči brezdomcem v slovenski Istri, zato tudi geslo likovne kolonije »...**tujec sem bil in ste me sprejeli**...« Na ogled in v prodajo so bila ponujena dela 8 priznanih likovnih ustvarjalcev iz domovine in dveh iz tujine ter 37 drugih ustvarjalcev, ki so dela darovali ali se umetnikom za en dan pridružili na Sinjem Vrhu. Posebno veseli smo bili staroste slovenske likovne scene prof. Marijana Tršarja, ki je bil na Zemonu tudi slavnostni govornik. Dosedanjih 221 udeležencev vseh kolonij in 420 nastalih likovnih del je dovolj zgovoren podatek o prepoznavnosti kolonije Umetniki za Karitas, kar so podkrepile tudi govornikove besede, saj ugotavlja, da se prav s to kolonijo na likovnem področju pri nas odpira nova veja umetnosti – **karitativna umetnost**. Polno dvorano obiskovalcev je nagovoril naš pomožni škof dr. Jurij Bizjak, ki je odgovore na karitativno poslanstvo vsakega človeka iskal v svetem Pismu in ravnatelj ŠK Matej Kobal, ki je spregovoril o problematiki brezdomcev. Pripravili smo tudi katalog likovnih del letošnje kolonije, ki ga vsako leto brezplačno in z veseljem oblikuje prof. Silva Karim, letošnji uvod je prispeval dr. Janez Gril. Doslej je bilo prodanih 30 nastalih del.

Preko 400 sodelavcev se je udeležilo **Romanja na Ponikvo in Klica dobrote v Celju**. Še posebej so se veselili in obenem bali prostovoljci – animatorji programa **Popoldan na Cesti**. Ko smo se z avtobusom peljali na večerni koncert, je bilo do Trojan vse veselo, bolj kot smo se bližali Celju, bolj so bili tihi. Na koncu je vse lepo uspelo, saj so vedeli, da jih doma gledajo starši, pa tudi otroci, ki so vključeni v program. Naj spomnim, da je idejni vodja programa psiholog Bogdan Žorž, da ga vodi strokovna delavka Tanja Žorž, da je vanj vključenih 23 prostovoljcev, dijakov in prav toliko osnovnošolskih otrok. Vsi skupaj namesto na cesti preživijo popoldan v Domu Karitas na Cesti, kjer imajo razne delavnice in športne aktivnosti, predvsem pa učenje.

Četrtek v Tednu Karitas je pri nas že več let **Dan odprtih vrat**. V vseh 11 centrih Karitas se določena skupina prostovoljcev pripravi in obiskovalcem predstavi naše dejavnosti. Razdelili smo tudi več tisoč zgibank o naših dejavnostih. Izrecno smo povabili katehete in ti so pripeljali veroučence, ki so, čeprav razigrani, prisluhnili našim besedam in upam, da kakšno vzpodbudo tudi ohranili v srcu. V veliko veselje nam je bilo, da je prav ta dan odprla vrata v istrski območni Karitas tretji, sicer začasni, **Center Karitas v Bertokih**. Za enkrat bodo tu dobivale pomoč družine v stiski, predvsem pa bodo deležni pogovora, hrane in obleke brezdomci.

Na stežaj je odprla vrata tudi Dom Karitas na Cesti, kjer so strokovne delavke **Zavoda Karitas**

samarijan, prostovoljci, matere in otroci pripravili delavnice, razstavo izdelkov in tudi pecivo. Župljani svetokriške in okoliških župnij ter drugi obiskovalci so bili predstavitve veseli, Frančiškovi otroci pa so popoldan obogatili s pesmijo.

Dobrodelni koncert **Za otroke** in sklep prodajne razstave Umetniki za Karitas je bil v soboto, 30.11. na Dvorcu Zemono. Celotni program koncerta so oblikovali učenci Osnovne šole Danila Lokarja iz Ajdovščine, pesmi vseh celin sveta je pel njihov Mladinski pevski zbor pod vodstvom prof. Marinke Šuštar. Čudoviti glasovi, ki so že na več tekmovanjih prepričali žirijo, so peli za otroke in izkupiček prostovoljnih prispevkov namenili podpori programa Popoldan na Cesti.

Po več krajih škofije so se vrstila tudi predavanja. Strokovni delavki Zavoda Karitas samarijan Elza Čehovin in Alenka Medvešček sta v Podgradu in Sežani, skupaj s sodelavci domače Karitas, pripravili **okroglo mizo o nasilju in pomoči Karitas**.

Nedelja Karitas je preko naših duhovnih pastirjev nagovarjala vse ljudi za dobro. Ko smo se s sodelavkami na ponedeljkovem srečanju pogovarjali o dogajanjih po domačih župnijah, je potrebno povedati, da jim je bila največja vzpodbuda pri njihovem nadaljnjem delu beseda o KARITAS, ki jo je povedal domači župnik. To je bila za njih potrditev, obenem pa tudi vabilo vsem članom župnijskega občestva, da se vključijo, vsak po svojih zmožnostih.

Tako je zaključen uradni Teden Karitas in začne se vsakdanji teden, ko pomoč Karitas pričakuje na področju Vipavske dekanije preko 130 družin in posameznikov, v različnih stiskah pa otroci in starejši. Hvala vsem, ki pomagate po svoji moči, pa naj bodo to finančna sredstva, dobra beseda, iskrena molitev in čas, ta dragoceni dar, ki ga lahko damo le jaz, ti, mi.

Jožica Ličen

Iz društva Sožitje

Srečno smo prestali uspešno sezono letovanj in seminarjev. Da, številni seminarji so razpisani - in sicer poceni - za starše z mlajšimi otroki pa tudi za starejše prizadete - le da jih na teh seminarjih ne sme spremljati oseba, ki sicer zanje skrbi, ampak kak drug spremljevalec. Vsebine seminarjev so pestre: obnavljanje branja in pisanja, skrb za samega sebe, računalništvo, da, tudi samozagovornišvo pa staranje in starost ter seminar za mlajše sorojence.

Danes imajo prizadeti boljšo kvaliteto življenja - ne mislim le materialno, temveč imajo za kaj živeti, ker jih imamo za enakopravne člane družbe. Seveda ti seminarji ne morejo biti brezplačni, a za enotedensko bivanje prizadeta oseba dobi od zveze Sožitje ček za 40.000 SIT, ostalo pa plačajo svojci za letovanje. Spremljevalca, ki je prostovoljec na seminarjih, plačuje zveza.

Kod so drugi hodili po seminarjih in letovanjih, naj povedo sami. Z Mijo sva zopet bili v Zaprevalu, a tokrat je bila z nama tudi Vera Žorž Bučinelova s Slapa s svojim Matjažem. Doživeli smo marsikaj lepega. Obiskal nas je tudi 85-letni Pavle Šegula, ki je napisal čudovito planinsko monografijo Križem-kražem po gorah. Preizkusili smo se tudi v peki kruha, vsi skupaj smo se izkazali tudi kot turistični vodiči, ker se nam je na nekem izletu pridružila nemška družina, na drugem pa italijanski kolesar. V tej zakotni vasi ima uokvirjevalec slik delavnico in majhen umetniški atelje. Če greste smučat na Stari vrh, ga obiščite.

Na jesenski izlet smo šli v Belo krajino - v delavnico v Črnomlju, ki je še lepša od naše, ajdovske. Nato smo na turistični kmetiji jedli pogačo iz krušne peči, trli smo lan, barvali pisanice in pletli košare.

No ja, ne prav zares, ampak kot občudovalci.

13. in 14. decembra bomo imeli seminar v lastni režiji. V petek popoldne predavanje v Delavnici, v soboto zjutraj z našimi varovanci vred predavanje v neki lovski koči, tam bo tudi kosilo, popoldne še eno predavanje, nato novoletno praznovanje. Tema predavanj bodo tudi pravni vidiki naših varovancev in zdravje. Pomoč je za vsakogar, le poiskati jo je treba.

Nada Kostanjevic

Vtisi s 5. medgeneracijskega srečanja na Velikih Blokah od 22. do 25. 8. 2002

Zbrali smo se mladi, srednje mladi in po srcu mladi iz občin Vipava in Ajdovščina ter varovanci Doma starejših občanov v Ajdovščini in Idriji. Bilo nas je 53. Bilo je enako in vendar drugače, obenem pa prav tako lepo, kot prvokrat. Zame je bilo to drugič. Vseh srečanj je bilo do sedaj 5. Kljub deževnemu vremenu, ki nas je spremljalo na poti do Velikih Blok, smo bili vsi dobre volje in proti večeru nas je pozdravilo sonce. Dobrodošlico nam je izrekel upravnik Doma pod Liscem. Razdelili smo se v manjše skupine. Razpoznavni znak skupin so bili raznobarvni šali in seveda tudi naša imena. Spletli smo mrežo prijateljstva. Rdeča nit našega druženja je bilo **OBDAROVANJE**. V posameznih skupinah smo govorili o raznih načinih obdarovanja, o darilih, ki smo jih dali ali prejeli, o najljubšem darilu, o dragih in skromnih darilih. Strinjali so se, da je darilo, ki je dano iz srca, najlepše darilo.

Zanimive so bile življenjske zgodbe in posamezni utrinki iz našega življenja. Dotaknili smo se tudi samote in osamljenosti, ki pestita marsikoga v današnjem vse bolj drvečem času.

V ustvarjalnih delavnicah smo izdelovali čarovnice različnih velikosti in videza, delali rože iz krep papirja, oblikovali razne predmete iz gline, poslikavali kozarce, Zora s Cola nam je pokazala, kako se dela svitek. V kuhinjski delavnici so nastali idrijski žlikrofi in torta. Imeli smo tudi frizerski salon. Ne smemo pa pozabiti na našo pevsko-instrumentalno skupino in seveda tudi plesno. Naučili smo se nov skupinski ples (prevod iz švedščine):

*Fantje, dekleta plešemo radi,
roke podajmo si, se objemimo.
Z mano sem predla,
z očetom plesala.
Lala, la ,la...*

Obiskali so nas tudi povabljeni gostje in to Ljoba Jenči, zbirateljica ljudskih zakladov (bajke, povesti, pesmi) na Notranjskem. Povedala nam je zgodbo o zakladu, kjer se je kepa premoga spremenila v zlato, pravljico o skopušni bogatašnji, kjer dobiš plačilo po meri radodarnosti, in pravljico o kralju Matjažu, v katero so vpletene slovenske šege in navade časa, v katerem je pravljica nastala.

Med gosti sta bila tudi ljudska pevca, mož in žena z okolice Blok ter nam zapela nekaj pesmi v notranjskem narečju. Hrana je bila okusna - notranjske domače specialitete. Ves dan smo imeli na razpolago čaj, sok in sadje, seveda ni manjkala niti kava.

*Zahvalimo nebeškega očeta,
ki nam je ustvaril tu lubu kofe,
za kofek najbolj sem vneta,
za kofek gori mi srce.
(Povedala Zora)*

Pri vseh naših pevskih in plesnih naporih sta nam pomagala harmonikar Blaž iz Kamenj in Metka s svojo kitaro. Da nam ne bi zastali udje, je poskrbela Danica, ki je vadila jutranje razgibalne vaje. Prosti čas smo si krajšali s sprehodi po lepi okolici, obdani z gozdovi in si ogledali lepo urejeno vas Bloke. Po večerji pa smo zaplesali naše polke in valčke. Ni manjkal niti disco v zadovoljitev mladine. Igra **SKRITI PRIJATELJ** je intenzivno zaposlila vse udeležence s pisanjem sporočil, razobešenih na oglasni deski, pošiljanjem pisem, šopkov, drobnih daril in raznih ugibanj, kdo naj bi to bil in nazadnje še presenečenja ob razkritju le-tega. Druženje smo zaključili z nedeljsko mašo na prostem, ki jo je daroval župnik iz Cerknice, in s kosilom na Slivnici. Bilo je lepo, prevevala nas je pozitivna energija, pristrčni medsebojni odnosi in želja po ustvarjanju. Vsi znamo vse, za učenje ni nikoli prepozno.

Naj zaključim s citatom iz knjige Pellerinova hči, švedske pisateljice Marie Gripe:
Kadar daješ, ne smeš dajati samo iz preobilja, ampak moraš dati dovolj, da res čutiš, da nekaj daješ.

Valentina Kogoj

KRIŽANKA »VIPAVSKE ULICE IN TRGI« (4)

Pri opisu gesla ... ulica, ...cesta ali ... trg vpišite ime ustrezne vipavske ulice, ceste ali trga.

SESTAVIL VLADIMIR ANŽEL	OTROŠKO OPRAVILO	ULICA ...	ZDRAVILO	ENIGMA, ZAGONETKA		AVTO- MOBILSKA OZNAKA KRANJA	ZELO VISOKA, MOGOČNA GORA	NEKD. ITALIJAN- SKADENARNA ENOTA	STAR OČEL, DED	... ULICA	ŠIROKA VELE- MESTNA ULICA	VZDEVEK IGRALCA RADKA POLIČA
ISKIMSKO BIVALIŠČE					GEOMETRIJSKI LIK							
					PTICA UJEDA							
... ULICA												
LOVEC RAKOV						PREBIVALEC ARABUJE						
						VRV, STARINSKO						
ALAIN DELON			PREBIVALKA EVROPSKE DRŽAVE						LILI NOVY			PREGOVOR
			BOG LJUBEZNI						ŽENSKO IME			
	KRAJ PRI KRANJU						GRŠKA BOGINJA PREPIRA IN NESLOGE	NEKD. PREDS. VLADAV IZRAELU, GOLDA				
	FILOZOFSKO PRAVILNO RAZMIŠLJANJE							ENAKA SOGLASNIKA				
GLAVNO MESTO PERUJA					KRAJ PRI CELJU, ZNANO GROBIŠČE POBITIH PO 2. SVET. VOJNI							
ORGAN VIDA				VULKAN NA OTOKU MINDANAO NA FILIPINIJI	ZGORNJI MLINSKI KAMEN							
PLANOTA NAD VIPAVSKO DOLINO					OLIMPIJSKE IGRE			AVT. OZNAKA CELJA				
					OSEBNI ZAIMEK			PREBIVALEC RENČ				
RIMSKA ŠTIRI			BESEDE OB SREČANJU								... ULICA	DALMA- TINSKO ŽENSKO IME
			GL. MESTO JUŽ. KOREJE									
VAGON ZA PREVOZ ŠIPKEGA MATERIALA						ALBERT ENSTEIN			IME AMER. IGRALKE GARDNER			
									INDIJANSKA PLEMENA V SRED. AMER.			
OPAT, DUHOVNIK				ČARANJE, ČAROVNI- ŠTVO		IME LEGENDAR- NEGA FINSKEGA TEKAČA NURMIJA	AVT. OZN. ZA NOVO MESTO			VEZNIK		
							KAR SE MORA STORITI			KRATICA GRADBENEGA PODJETJA		
	MORNARSKA PLIČA				POČASEN ČLOVEK							
	PLANOTA V DALMACIJI				AVT. OZN. NIZOZEMSKA							
ULICA ...												VELIKO UTRJEHO POSLOPIE
OLGA GRACELJ			... (TRG)									
			SUKANEC									
ZIMSKO PREVOZNO SREDSTVO					AVT. OZN. BENETK			KEM. OZN. ZA NIKELJ		SIMON RODMAN		
										KRAJ PRI LJUBLJANI		
SOVRAŠTVO, MRŽNJA					KRATICA MED- NARODNE ORGANI- ZACIJE				LEToviški KRAJ PRI OPATIJI			

Rešitev križanke iz 62. številke VG

VODORAVNO: Bevkova, Vis, Oton Naglost, ruj, Alah, TI, Eda, TE, irh, Cankarjeva, aksiom, DR, JK, NOB, pieta, ate, Na hribu, pol, San, storži, sprej, Vion, Vojkova, dež, ora, GE, luža, da, Rušta, žarčenje, Nil, tim, ata, Aleš, nitrat, Pod gradom, AK, VP, AN.

NAVPIČNO: borec, PN, svod, napa, etuda, diaspora, Ilok, Vojana Reharja, žled, KN, KK, trnek, RA, ŠGV, Onatas, AI, jogurt, RP, Valerij, BS, večšina, aga, jok, utva, Temida, LH, EM, OI, lan, ton, VO, IV, Na produ, Jarm, Istra, otožnež, eta, stih, Beli, ŽA, AT.

Pleve in drobtine

No, pa smo srečno prestali volitve - a ene nas še čakajo. Predsedniška kandidata nam ne bosta obljubljala avtobusne postaje, kot so nam jo obljubljali vsi lokalni kandidati. Vendar nam nobeden od njih ni obljubil, da bo pod platane na Glavnem trgu postavil nazaj granitne kocke. Morda bodo to naredili brez obljub.

Upajmo tudi, da bo vozni red na novi avtobusni postaji ne le točen in ažuren, ampak da bodo odhodi in prihodi izobešeni vzporedno in ne kot dva skregana brata.

Dve neresnici sem našla v poročilu naše vrle Vide. Pravi da so odpravili ropot plošč nad slavnim Slezencem. Morda niso iste - a nekatere plošče le ropotajo. In večno pojejo ...plošče na Slezencu. Kar zadeva prepoved parkiranja v Ulici Milana Bajca: od trga do Premrlove kolone vsi veselo parkiramo, ker popravljajo staro šolo, saj avtomobilov ne moremo spraviti v žep.

Željno pričakujemo parkirna mesta ob Beli, seveda bo tam tudi ograja. Zakaj je ne bi postavili tudi ob Slezencu, po poti na Hrib?

Kamenje okrog kostanjev in lipe na Trgu Pavla Rušta mularija veselo raznaša. Morda bi bilo bolje okrog dreves dati kaj drugega, le da jaz ne vem kaj.

V Primorskih novicah piše, da bodo črpalko selili v nekdanjo čebelico, ki so jo podrli, in da bodo ekološko sanirali okolico. Sicer ne omenjajo, da bo tu avtobusna postaja - a če bo - ne uničite stranišča!

Pa bodi za danes dovolj.

Kar zadeva poimenovanje naše dvorane, predlagam, naj ji pustijo staro ime - Zadržni dom.

Nada Kostanjevic

VREMENSKO POROČILO

	VIPAVA	SLAP
SEPTEMBER	122,7 l/m ² dežja, 11 deževnih dni, 1x rosa, 5 neviht, 1x močna burja (večkrat vetrovno), 1x megla	137,1 l/m ² dežja, 11 deževnih dni
OKTOBER	194,3 l/m ² dežja, 14 deževnih dni, 10x rosa, 4 nevihte, 1x toča	190,4 l/m ² dežja, 15 deževnih dni
NOVEMBER	254,7 l/m ² dežja, 20 deževnih dni, 3x slana, 3x rosa, 1 nevihta 16.11. močan južni veter, temperature do 24°C. V ulici Milana Bajca je pri Srečotu vrtinec vetra dvignil lončnico iz 1. nadstropja nad streho ter jo nepoškodovano vrgel na tla. Zlomil vrh sadnega drevesa pri Kostanjevcovih.	258,1 l/m ² dežja, 16 deževnih dni 16.11. niso imeli močnega vetra, enako ne v septembru. Tudi slane niso imeli. 16.11. so imeli temperature 18°C. Če grmi pri nas, slišijo tudi oni.

Nada Kostanjevic in Marija Štekar

ZVEZA KULTURNIH DRUŠTEV VIPAVA

vabi

NA PRAZNIČNO PRIREDITEV OB DNEVU SAMOSTOJNOSTI TER BOŽIČNIH IN
NOVOLETNIH PRAZNIKIH V ČETRTEK, 26. DECEMBRA 2002 OB 17.00 URI,
V DVORANI KULTURNEGA DOMA V VIPAVI

DRUŠTVO DOLI

vabi

NA TRADICIONALNI BLAGOSLOV KONJEV V ČETRTEK, 26. DECEMBRA 2002 OB
11.15 URI PRED CERKVIJO SV. ŠTEFANA V VIPAVI

FOLKLORNO DRUŠTVO VIPAVA

prireja

BOŽIČNI KONCERT Z DRUŽINO GALIČ

v AJDOVŠČINI 27.12.2002 ob 19. uri - DOM KULTURE,

v VIPAVI 28.12.2002 ob 19. uri - ZADRUŽNI DOM

LEPO VABLJENI!

PLANINSKO DRUŠTVO VIPAVA

vabi

vse planinske prijatelje in ljubitelje narave na

TRADICIONALNO

9. NOVOLETNO SREČANJE

NA PLAZU

1. januarja 2003

Ves dan vas pričakujemo s prijazno besedo in toplim čajem.

Obstaja čudovit, skrivnosten zakon narave,

da tri reči po katerih v življenju najbolj

hrepenimo: srečo, svobodo in mir,

vedno pridobimo tako, da jih podarimo nekemu drugemu.

Naj vam bližajoči prazniki polepšajo dneve, ki so še ostali.

V letu 2003 vam

PLANINSKO DRUŠTVO VIPAVA

želi vse lepo in dobro.

PAMI^U d.o.o.

Vipavska c. 50, Rožna dolina - 5000 Nova Gorica

PAMIJEVE TRGOVINE NA PRIMORSKEM:

PAMI^U

NOVA GORICA, Bevkov trg 2

PAMI^U

IDRIJA, Mestni trg 4

ARS

AJDOVŠČINA, Tovarniška cesta 4/A

ARS

KOPER, Mladinska 1

**La
Scarpa**

KOPER, NC Supernova, Ankaranska c. 3/A

**La
Scarpa**

POSTOJNA, TPC Spar, Titova cesta 10

**La
Scarpa**

ILIRSKA BISTRICA, PTC Mikoza, Bazoviška 32

**La
Scarpa**

CERKNICA, Cesta 4. maja 61

PAMI^U VAS VABI, DA SI V DECEMBRU V VSEH 40 TRGOVINAH PO SLOVENIJI IN DVEMA NA REKI OGLEDATE NOVE MODELE, KJER JIH LAHKO KUPITE S POSEBNIM PRAZNIČNIM **GOTOVINSKIM POPUSTOM 20%**. VABLJENI!

Vsem občanom voščimo vesele božične praznike in
srečno novo leto.

CENTER FAMA

Vesele

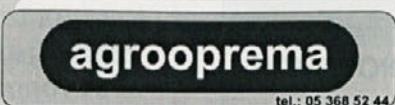
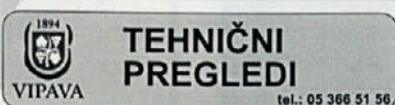

božične praznike

in srečno novo leto

VAM ŽELIJO

Vsem svojim strankam želijo vesel
božič, uspešno, srečno in zdravo novo
leto 2003:

KNJIGOVODSKI BIRO
Milena Ličen s.p.

Trg Pavla Rušta 6
5271 VIPAVA
tel.: 05/36-85-146

CVETLIČARSTVO

TADEJ FABČIČ s.p.

VOJANA REHARJA 22
5271 VIPAVA,
tel.: 05/36 87 087

TRGOVINA

Bevkov trg 6,
5000 Nova Gorica
Tel.: 05/330 24 20
Fax: 05/330 24 21

MERCATOR CENTER
Industrijska c. 6, 5000 Nova Gorica
Tel.: 05/330 24 22
Fax: 05/330 24 23

Glavni trg 17,
5271 Vipava
Tel.: 05/364 31 74

PAPIRNICA IN KNJIGARNA

Glavni trg 15, 5271 Vipava, tel.: 05/ 36 40 033
Vipavski Križ 15, 5270 Ajdovščina, tel.: 05/ 36 88 830

GLAVNI TRG št. 15, 5271 VIPAVA
Telefon: (05) 3665-031, 3665-584
Telefax: (05) 3665-031
Transakcijski račun: 19100-0008900774

HRANILNO KREDITNA SLUŽBA p.o. VIPAVA

Ni pomembno, kako dolgo smo živeli z omejitvami. Če stopimo v temno sobo in prižgemo luč, ni pomembno, ali je bila soba v temi en dan, en teden ali deset tisoč let - prižgemo luč in je razsvetljena. Ko se zavemo svoje sposobnosti za ljubezen in srečo... je luč prižgana.
(Salzberg)

Vsem krajanom voščimo prijetne praznike ter obilo zdravja in zadovoljstva v novem letu. Hvala vsem, ki s svojim zaupanjem omogočate, da se tradicija vipavske hranilnice ohranja.

HAIR STUDIO

Simon Rodman

HAIR STUDIO SIMON

Vojana Reharja 4
5271 Vipava
tel.: 05/ 36 65 084

AMBROŽIČ NEVENKA
PIZZERIJA JOLLY

odprto vsak dan od 9h do 21h
tel.: 05/ 36 65 487

Gostilna Podfarovž Vipava

Zdenka in Frenk
Bernik

Telefon:
(05) 36-65-217 gostilna
(05) 36-63-178 doma

*Srečno in uspešno 2008 želimo
našim gostom in krajanom Vipave*

bife
„PRI MARJANCI“

Bojana d.o.o. Glavni trg 3

TOPLA MALICA

URŠKA TROŠT s.p. & MILKA JEŽ s.p.
Trg Pavla Rušta 3, VIPAVA
tel. 05/366 51 65

MESNICA

EGON ČEBOKLI s.p.
Beblerjeva 9, 5271 VIPAVA
tel.: (05) 3665 066

mini market

»CAJNA«

Majda Andlovec s.p.
Beblerjeva 6, 5271 Vipava

bar

»KRHNE«

Ivanka Krhne - Čipič
Glavni trg 5, 5271 Vipava

GOSTINSTVO

Danica Gregorc s.p.
Vinarska 5, VIPAVA

Vinarska 5, 5271, VIPAVA
telefon: 05/36-71-245, gsm: 031/817-843

*Da bi Vam notranje doživeti mir božičnih
praznikov kazal smer za vse dobro in lepo ter
Vam prinašal obilo radosti in uspehov v letu
2003, želi*
Folklorno društvo Vipava

MASAZA PEDIKURA SOLARIJA
HORVAT METOD

Beblerjeva 2
5271 VIPAVA

TEL.: 05 368 51 76
05 368 51 77
GSM.: 041 249 002

*Naredite nekaj zase!
Prepustite se čudoviti masaži telesa,
pedikuri nog in toploti solarija.
Pričakujemo Vas!*

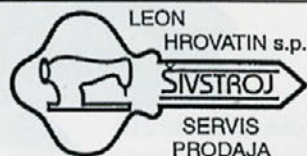

Frizerska hiša
Leonida Hrovatin s.p.
Polževa 19, 5270 Ajdovščina
Tel. & fax: (05) 36 81 307
GSM: 041 432 606
E-mail: leonida.hrovatin@sicel.net

Kozmetična hiša
Korina Trošt s.p.
Polževa 19, 5270 Ajdovščina
Tel. & fax: (05) 36 81 307
GSM: 041 448 234

MIRA
www.mira-sp.si

Goriška 25A
5270 AJDOVŠČINA
Tel.: 05/366 33 76

*Prijetno praznike ter sreče
in zdravja v letu, ki
prihaja, vam želi*

GSM: 041 788 496

URINEK
poredbeljek - petek
10.00 - 14.00

Poleg klasične ponudbe (dopolnila, pedikura, manikura, masaže...), vam v negovalnem salonu Jerica nudim:

- sončenje v vrhunskem solariju Ringo Brasil
- trajno lčenje temptoo-je
- barvanje obrvi in trepalnic
- profesionalna nega s kisikom, sadnimi kislinami, zeliščnimi in kolagenskimi maskami za najzahtevnejšo kožo
- finsko savno
- aromanoge in masaže za enkratno sprostitiv.

Ne zamudite izjemnih ugodnosti v mesecu decembru!
Naredite nekaj zase in za svoja počutja. Dobrodošli v negovalnem salonu Jerica.

Prodaja in dostava pohištva

nova
OPREMA

*Lani je, kot bi bilo včeraj. Jutri se dogaja že ta trenutek.
Vmes pa si vzemimo čas tudi zase.*

*Z najlepšimi željami in konkretnimi načrti
v novo leto 2003.
To so želje kolektiva Nova oprema!*

Danilo KOREN

POSTOJNA, Novi trg 7
Tel.: 05 / 72 65 127

VIPAVA, Goriška cesta 13
Tel.: 05 / 36 65 187

S.A.T. TROŠT d.o.o.

Vojkova 42, 5271 VIPAVA, tel.: 05/3665-194, 3687-113, fax: 05/3687-114

SERVISIRANJE AVTOMOBILOV
AVTOPREVOZNIŠTVO
TRGOVINA Z DROGERIJSKIM MATERIALOM

ENOTA VIPAVA, Vojkova 42, tel.: 05/3687-113
ENOTA AJDOVŠČINA, Tovarniška 4/A, tel.: 05/366 38 26

Avtoservis FERJANČIČ

JOŽE FERJANČIČ S.P.

ZEMONO 23, 5271 VIPAVA

Tel.: 05/36-65-910, Mtel.: 0609-619-185

AVTO UKMAR

IGOR UKMAR s.p.

Gradiška c. 3, 5271 VIPAVA

tel.: (05) 3687010 fax.: (05) 3687011

- PRODAJA VOZIL IN SERVIS HYUNDAI, SUZUKI, MITSUBISHI, PROTON, SUBARU
- AVTOELEKTRIKA
- REDNO SERVISIRANJE IN MENJAVA GUM (ČIŠČENJE INJEKTORJEV, MONTAŽA IN POLNJENJE AVTOKLIM...)

Vsem cenjenim strankam, občankam in občanom želimo vesel božič in srečno, zdravo novo leto.

A.T.S.
AVTOPREVOZNIŠTVO, TRGOVINA,
STORITVE

Gomizelj Tomislav s.p.
vodja dejavnosti

Stanovanje:
Gregorčičeva 21
5271 Vipava
tel.: 05/36 65 024
GSM: 041 616 869

Sedež podjetja:
Gregorčičeva 21
5271 Vipava
tel.: 05/36 85 060

E-mail: gomizelj.tomislav@siol.net

VULKANIZERSTVO GOLOB

servis, storitve, prevozi

Peter Golob s.p.

Goriška 6, 5271 Vipava

delavnica: 05 368 71 60

pisarna: 05 368 71 61

fax: 05 366 54 20

GSM: 041 727 830

odprto: od 8h do 12h, 14h do 18h,
sobota: od 8h do 12h

V prihajajočih božičnih in novoletnih praznikih vam želimo obilo veselih in prijetnih trenutkov.

V novem letu pa veliko poslovnih in osebnih uspehov ter srečno in varno vožnjo.

Poslavljam se od starega leta, obilo priložnosti nam novo obeta

SKAPIN ELEKTROTEHNIČNO PODJETJE

Nazdravimo s čašo polno penine, da v zdravju in sreči novo nam mine!

SKAPIN PAVEL s.p.
 elektro - instalacije - vzdrževanje
 Beblerjeva 13, Vipava
 tel. 05-3665800, 041-698621
VAM ŽELI VSE DOBRO IN SREČO

J **TRGOVINA "ZELENI VRT"**
JANEZ d.o.o.
 Gradška 13, 5271 Vipava
 Tel.: 05/ 368 52 36, tel./fax: 366 52 14, mobilni: 041 719-333
 Urnik: vsak dan od 8.30 - 16.30, sobota od 8.30 do 12. ure

ŠIROKA PONUDBA VSEH VRST SADIK IN TRT

- okrasne, gozdrte
- lončnice, trajnice
- cvetoče grmovnice
- semena, čebulice
- sadike, citrusi, kiwi
- svetovanje

UGODNE CENE!

- domači radič in solata
- krompir
- jabolka

SADJE, ZELENJAVA
 KITAJSKI PORCELAN
 GLINASTA POSODA
 RAZNE ZEMLJE
 - zemlja za trte
 - BIOAKTIV, BIOGRENA
 HUMKO ZEMLJA

Jagodičevje:
 -jagode -robide
 -ribez -taybery -maline

Se priporočamol

STROJNO KLJUČAVNIČARSTVO
PREVOZI
JAKLIČ
VIPAVA

• Vodovodne instalacije
 • Prezračevalne, odsesovalne in klimatske naprave
 • Strešno kleparstvo

INSTALATERSTVO
KLEPARSTVO

Miroslav KODELJA s.p.
 Na prodju 17
 5271 Vipava
 tel/fax: 05/36 85 403 • gsm: 041/ 406 778
 e-mail: miroslavkodelja-sp@siol.net

IGRAS d.o.o.

Gradška c. 6
 5271 Vipava
 e-mail: igras.vipava@s5.net
 Tel.: 05 368 53 20
 Fax: 05 364 00 28

Goriška c. 54
 5270 Ajdovščina
 e-mail: igras@s5.net
 Tel/Fax: 05 368 13 33
 Tel.: 05 368 13 32

izvedba, nadzor, cenitve, nepremičnine, projekiranje, svetovanje

PALETA d.o.o.
 Gradška cesta 6,
 5271 Vipava
 tel: 053 68 53 10
 fax: 053 64 00 28
 e-mail: paleta.doo@siol.net

SEKCIJSKA GARAŽNA VRATA
 ELEKTRO POGONI NA DALJINSKO UPRAVLJANJE

POLJŠAK
SERVIS d.o.o.

Zemona 9
 5271 VIPAVA
 Slovenija

Milan Poljšak **PLESKARSTVO**

tel.: +386 (0)5 368 70 13
 fax: +386 (0)5 366 58 90
 GSM: +386 (0)41 76 08 74

DUKA

PISARNIŠKO POHIŠTVO

triglav

*V novem letu
Vam želimo
veliko osebne sreče
in poslovnih uspehov.*

Hvala za zaupanje.

**Zavarovalnica Triglav d.d.
Predstavništvo Ajdovščina
Goriška cesta 23a
5270 Ajdovščina**

*Pričakujemo Vas v prostorih poslovalnice Vipava
vsak ponedeljek in petek od 9. do 11. in vsako
sredo od 15. do 17. ure*

PRIVOŠČITE SI VEČ

Pravo zimsko razkošje.

zasnežene
strmine

vznemirljivo
potovanje

brezskrbno
nakupovanje daril

dolgo
pričakovan
počitek

**Z ugodnim gotovinskim kreditom
za imetnike tekočih računov
pri Novi KBM, Področje Nova Gorica.**

Kredit v vrednosti do enega milijona tolarjev,
ki ga lahko s trajnim nalogom odplačujete
od 6 mesecev do 3 let, vam odobrimo takoj.

SREČNO 2003

Nova KBM d.d.
Področje Nova Gorica

Pri nas ste vedno dobrodošli.

ISS ALADIN

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 30.10.2002 DO 30.12.2002

Marija Cotič	Vinarska 2	1.000 SIT
Marica Gul	Lože	5.000 SIT
Zora Hrepevnik	Vinarska 2	2.000 SIT
Milena Kobal Cisera	Trst	50 EUR
Valentina Kogoj	Budanje 110a	2.000 SIT
Darko Krapež	Ozeljan	2.000 SIT
Ivanka Meze	C. 18. aprila 7	1.000 SIT
Bernarda Mihalj	Nova Gorica	2.000 SIT
Ivanka Mohorčič	Vojana Reharja 11	1.000 SIT
NN	Ljubljana	3.000 SIT
Ana Pegan	Grabrijanova 5	6.000 SIT
Marjan Polanc	Nova Gorica	3.000 SIT
Zinka Prelec	Ul. Milana Bajca 6	1.000 SIT
Martin Rehar	Gregorčičeva 2	3.000 SIT
Justa Sever	Vinarska 1	2.000 SIT
Martin Silvester	Ljubljana	1.000 SIT
Skupaj		<hr/> 36.150 SIT

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na TTR KS Vipava 01336 - 6450860755
s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

**VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
DECEMBER 2002
720 izvodov**

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Nada Kostanjevic, Vladimir Anžel in Breda Butinar - lektorica

Sodelovali so še: Franc Cerovšek, Darinka Vidrih, Franc Čehovin, Lilijana Furlan, Marija Černigoj, Boris Ličen, Marjan Stopar, Urška Ilc, Tina Rijavec, Romina Vidmar, Blaž Petrič, Marko Kobal, Miloš Tutuš, Amadej Močnik, Gašper Naglost, Zdenka Fučka, Marta Rodman, Leon Kodre, Nataša Nabergoj, Matjaž Nabergoj, Štefka Rehar - Torkar, Jožica Ličen, Valentina Kogoj

VSEBINA

50-letnica Malega semenišča v Vipavi.....	stran 2
<i>Iz naše preteklosti</i>	
Sanabor	stran 9
Avstrijsko vojno posojilo.....	stran 11
Pogled v vojaško zgodovino Zgornje Vipavske doline.....	stran 12
Zgodilo se je pred šestdesetimi leti.....	stran 18
Vipavska hranilnica nekoč in danes	stran 23
<i>Predstavljamo vam</i>	
Anton Jež	stran 26
Pripoved Marije - Marice Gul	stran 37
<i>Iz naše KS.....</i>	<i>stran 45</i>
<i>Iz naše občine.....</i>	<i>stran 46</i>
<i>Iz ustanov in društev</i>	
<i>Iz ŠGV</i>	<i>stran 50</i>
<i>Iz OŠ</i>	<i>stran 54</i>
<i>Iz CUIO</i>	
Peta obletnica planinarjenja v Centru JPV Vipava	stran 55
Mednarodni festival plesa Porto - Portugalska	stran 57
<i>Iz glasbene šole</i>	<i>stran 58</i>
<i>Iz društev</i>	
Tabor mladih vipavskih planincev v Čezsoči.....	stran 60
Razmetano podstrešje	stran 61
Na svetovno prvenstvo v nogometu s kolesom.....	stran 62
“Trka oko Krka”	stran 65
<i>Kotiček za poezijo</i>	<i>stran 67</i>
<i>Za dom in družino</i>	
Sveče se pogovarjajo.....	stran 69
To in ono o božiču	stran 69
Teden Karitas v koprski škofiji	stran 70
Iz društva Sožitje.....	stran 71
Vtisi s 5. medgeneracijskega srečanja na Velikih Blokah	stran 72
<i>Za razvedrilo</i>	
Križanka	stran 73
Pleve in drobtine	stran 74
Vremensko poročilo	stran 74
Voščila	stran 76

Ajdovščina
sP 0
VIPAVSKI
2002

352.9(497.12 Vipava)

0077977,63

COBISS

LIBRARIJA KALIZNICA